

TÜRKİYE MİMARLIĞINDA
MODERNİZMİN YEREL AÇILIMLARI

do_co_mo_mo_tr

6-8 Aralık 2013
Akdeniz Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
Mimarlık Bölümü

do_co_mo_mo_tr.2013

Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları

TÜRKİYE MİMARLIĞINDA MODERNİZMİN YEREL AÇILIMLARI

do.co.mo.mo_tr

6-8 Aralık 2013
Akdeniz Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
Mimarlık Bölümü

DOCOMOMO_tr
IX.
Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları
ANTALYA
2013

Yayımlayan

Akdeniz Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
Mimarlık Bölümü

Editörler

H. Tuğba ÖRMECİOĞLU
İkbal ERBAŞ

Kapak Tasarımı ve Yayına Hazırlayan

S. Benan ÇELİKEL

Sponsorlar

Antalya Mimarlar Odası
Çuhadaroğlu
Remim Mimarlık/Rehau Kapı ve Pencere

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 07058 Kampus ANTALYA

Tel: +90 242 310 62 00 Faks: +90 242 310 62 13

www.akdeniz.edu.tr/gsf

<http://docomomo2013.akdeniz.edu.tr>

e-posta: docomomo2013@akdeniz.edu.tr

Düzenleme Kurulu

Elvan ALTAN ERGUT

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, DOCOMOMO Ankara Temsilcisi

Ebru OMay POLAT

Yıldız Teknik Üniversitesi, DOCOMOMO Eş-Başkanı

Yıldız SALMAN

İstanbul Teknik Üniversitesi, DOCOMOMO Eş-Başkanı

Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY

Abdullah Gül Üniversitesi, DOCOMOMO Sekreteri

Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU

Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi adına Düzenleyen

İbrahim BAKIR

Akdeniz Üniversitesi

S. Benan ÇELİKEL

Akdeniz Üniversitesi

İkbal ERBAŞ

Akdeniz Üniversitesi

Kemal Reha KAVAS

Akdeniz Üniversitesi

Hacer MUTLU DANACI

Akdeniz Üniversitesi

Sabriye ÖZTÜTÜNCÜ

Akdeniz Üniversitesi

PROGRAM

PROGRAM

6 Aralık 2013 CUMA

Mekan:

Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı, 07058, Kampus, Antalya

13.30 - 14.00 AÇILIŞ KONUŞMALARI

14.00 - 14.30 TEMATİK SUNUŞ:

Bir Antalya Masalı

Hüseyin Çimrin

14.30 - 15.45 POSTER SUNUŞLARI

Birinci Oturum: Eğitim Yapıları-Sağlık Yapıları-Ulaştırma Yapıları

Oturum Başkanı: *Elvan ALTAN ERGUT*

Kayseri Derviş Güneş Ortaokulu

Özlem PARLAK BİÇER, İlknur KUŞKAYA

İzmir / Tire Ortaokulu

Ebru BAKIM

Ankara Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Yapı Kompleksi

Azize Elif SUDAN

Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü

Neslinur HIZLI

Antalya Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

Esin BÖLÜKBAŞ DAYI

Kayseri Mimar Sinan Endüstri Meslek Lisesi ve Lojmanları

Eda ÖZSOY

Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu

Ece KÜRELİ

Antalya İpek Böcekçiliği Mektebi

Sdıka ÇETİN, İbrahim ALPASLAN, Duygu KÖSE

Mersin ALATA Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu

Tuba AKAR, Fikret ZORLU

Erzurum Atatürk Üniversitesi Kampüsü

Neslihan KULÖZÜ, Deniz BULUT

İstanbul Atatürk Kitaplığı

Nihal POLAT, Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Verem Kliniği

Zeren ÖNSEL ATALA, Ayşe Ceren BİLGE

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Cerrahi Kliniği

Ayşe Ceren BİLGE, Zeren ÖNSEL ATALA

Erzurum Gar Binası

Deniz BULUT, Neslihan KULÖZÜ

15.45 - 16.00 Kahve arası

16.00- 17.15 POSTER SUNUŞLARI

İkinci Oturum: Ticari Yapılar - Sanayi Yapıları - Kentsel Sitler-Anıtlar

Oturum Başkanı: *Yıldız SALMAN*

Denizli Merkez Bankası Binası

Öncü BAŞOĞLAN AVŞAR; Ayşe Nur ŞENEL

İzmir / Bayındır İş Bankası Şube Hizmet Binası
Musa YARAT
İstanbul Başak Sigorta Merkez ve T.C. Ziraat Bankası Şube Binası
Nezih AYSEL
Yalova T.C. Ziraat Bankası Şube Binası
Efe Emre Usman, Dilvin Hazal Akkaya, Nezih R. Aysel
Ziraat Bankası Ödemiş Şubesi
Hümeyra BİROL AKKURT- Jülide KÖSTEM
İstanbul Büyük Beşiktaş Çarşısı
Arbil ÖTKÜNÇ
İstanbul Manifaturacılar ve Kumaşçılar Çarşısı (İMÇ)
Cahide Nur CÜNÜK, Nur Hilal VURAL, Fatma Zehra SARIHAN
Trabzon Tekel Binası
Gürkan TOPALOĞLU
Uşak Şeker Fabrikası
Demet YILMAZ
İzmir SİM Mobilya Fabrikası
Zeynep TUNA ULTAV, Tom KEOGH, Deniz Hasırcı, Seren BORVALI, Hande ATMACA
Manisa Çobanisa Köyü
Selçuk SEÇKİN
Burdur Cumhuriyet Meydanı 1936-1963
Güler ÖZYILDIRAN
Muğla Atatürk Anıtı ve Cumhuriyet Meydanı
Feray KOCA
Kayseri Modern Bir Kuşevi
Nur URFALIOĞLU, Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY, Burak ASİLİSKENDER

17.25 DOCOMOMO-POSTER SERGİSİ AÇILIŞI ve KOKTEYL

7 Aralık 2013 CUMARTESİ

Mekan:

Mimarlar Odası Antalya Şubesi Meltem Mah. 3808. Sk. No: 16 ANTALYA

09.30 - 10.45 POSTER SUNUŞLARI

Üçüncü Oturum: Konutlar 1

Oturum Başkanı: Kemal Reha KAVAS

İzmir / Tire, Güven Sokak 5 Numaralı Konut
Anıl PEHLİVAN, Şirvan KAYA
İzmir / Tire, İstasyon Caddesi 3 Numaralı Konut
Ayşe Hilal TOPRAK, Âmine Sena KOÇER
İzmir / Tire, Güven Sokak 9 Numaralı Konut
Derya KAÇKA, Özge ÇİL
İzmir / Tire, Ful Sokak 6 Numaralı Konut
Didem AKYOL ALTUN
İzmir / Tire, Çimen Sokak 8, 10, 12 Numaralı Konutlar
Feyzal AVCI ÖZKABAN
İzmir / Tire, Namık Kemal Caddesi, 2 Numaralı Konut
İnci UZUN

İzmir / Tire, İstasyon Caddesi 5 Numaralı Konut
M. Furkan ACAR, Oğuzhan AYDIN

İzmir / Tire, Çimen Sokak 4 Numaralı Konut
Nurşin KAVAK, Melis ÇELİK, Fatmanur ÇAKIR

İzmir / Tire, İstasyon Caddesi 6 Numaralı Konut
Sıla MERİÇ, Meryem HATİPOĞLU

İzmir / Tire, Güven Sokak 11 Numaralı Konut
Yasemin ÇAKMAK, Melike AÇIKGÖZ

İzmir / Bayındır, Şükrü Başar Evi
Ayşen HÖBEL, Nigar YILDIZ, Merve MERDAN

İstanbul Suna Kıraç Yalısı
Emine Banu BURKUT, Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

İstanbul / Büyükkada Zübeyir Şeyhun Villası
Zeynep CEYLANLI

Ankara / Emek, 4. Cadde 134 Numaralı Konut
Elif Selena AYHAN

10.45 - 11.00 Kahve arası

11.00 - 12.15 POSTER SUNUŞLARI

Dördüncü Oturum: Konutlar 2

Oturum Başkanı: *Nur URFALIOĞLU*

Apartman Yapıları Cephe Tasarımında Özgün Bir Yaklaşım: Muammer Onat
Fatma Gülşen GÜLMEZ

Ankara Fikir İşçileri Kooperatifi
Tezcan KARAKUŞ CANDAN

Ankara Sönmez Apartmanı
Umut ŞUMNU

Trabzon Ruhat Yavuz Apartmanı
Serap Faiz BÜYÜKÇAM

Ankara Yüzüncü Yıl İşçi Blokları
Bilge KÖSE

İstanbul Şan Apartmanı
Duygu YARIMBAŞ

Ankara Işıklar Apartmanı
Aslı TUNCER

Ankara Murat Apartmanı
Emine Çiğdem ASRAV

Ankara Dörtler Apartmanı
Didem BAHAR

İzmir Demirköprü Baraj Sitesi ve Lojmanları
Nilay ÜNSAL GÜLMEZ

Kayseri Şeker Fabrikası Lojmanları
Burak ASİLİSKENDER, Nur URFALIOĞLU, Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY

Kayseri Şeker Tepe Evleri
Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY, Burak ASİLİSKENDER, Nur URFALIOĞLU

İstanbul Oba Apartmanı
Funda UZ, Nurbin PAKER

İstanbul Derya Apartmanı
Nurbin PAKER, Funda UZ

12.15 - 13.30 ÖĞLE YEMEĞİ

13.30 - 14.50 POSTER SUNUŞLARI

Beşinci Oturum: Turizm Yapıları - Yönetim Yapıları - Adalet Yapıları

Oturum Başkanı: *Ebru OMA Y POLAT*

İzmir / Bergama Park Otel

Hatice ÖZDEMİR DEMİR

Girne Dome Otel

Hacer BAŞARIR, Devrim YÜCEL BESİM

Balıkesir Altınkamp Kamping / Motel

Gülhis DUYGUN

İzmir Atlas Oteli

Emel KAYIN

Antalya Oteli

İkbal ERBAŞ

Bodrum Ak-Tur Tatil Sitesi

Nihal Coşkun

Kocaeli Bayramoğlu'nda Yazlık Konut

Caner ÖNGÖREN, Aynur ÇİFTÇİ

Bodrum Belediye Binası

Devrim YÜCEL BESİM

İstanbul Unkapanı Sosyal Güvenlik Merkezi

Abdullah CENGİZ, Reşat BADUR, Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

Burdur Belediye Sarayı

Seda ŞİMŞEK TOLACI, Ş. Gülin BEYHAN

Isparta / Şarkikaraağaç Hükümet Konağı

Elif ÇELEBİ YAKARTEPE, Ayşe Betül GÖKARSLAN

Bucak Eski Hükümet Konağı

Hacer MUTLU DANACI

Gaziantep Eski Adliye Sarayı

Ayşe Betül GÖKARSLAN

Adana Adliye Binası

Ayşe KOPUZ

İstanbul Üsküdar Paşakapısı Cezaevi

Seniye Selcen ONUR, Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

14.50 - 15.15 Kahve arası

15.15 - 18.00 PANEL: Envanter Çalışmalarının Geleceği

Oturum Başkanı: *Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY*

Burak ASİLİSKENDER, Abdullah Gül Üniversitesi

Osman AYDIN, Antalya Mimarlar Odası

Bülent BAYKAL, Antalya Koruma Kurulu

Deniz GÜNER, Dokuz Eylül Üniversitesi

Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU, Akdeniz Üniversitesi

Deniz ÖZKUT, Bahçeşehir Üniversitesi

Yeşim UYSAL, Mimarlar Odası Ankara Şubesi

18.00 - 18.15 KAPANIŞ

**18.15 CUMHURİYET DÖNEMİ ANTALYA MİMARLIĞI ENVANTERİ PROJESİ
ÖĞRENCİ SERGİSİ ve KOKTEYL**

8 Aralık 2013 PAZAR

09.50 - 10.00 BULUŞMA
10.00 - 14.00 TEKNİK GEZİ
14:00 - 15:00 ÖĞLE YEMEĞİ

ÖZETLER

ADL/LAW
[Adli]

KAYSERİ TALAS Zincidere Cezaevi

Z. Özlem PARLAK BİÇER
Erciyes Üniversitesi
Selen ÖZTÜRK
Erciyes Üniversitesi

1907 yılında, Yetimler Yurdu olarak başlanan yapının inşası, 1909 yılında bitirilmiştir. Birinci dünya savaşının bitmesi ve kimsesiz çocuklar problemi ile Himaye-i Etfal Cemiyeti bünyesinde Öksüzler Yurdu ve okul olarak işlev görmüştür. Çıkan kanun ile yetiştirme yurdu kapatılmış ve Köy Muallim Mektebi kurulmuştur. 1924 yılına kadar yatılı okul ve yetimhane olarak kullanılan yapıda, 1924 yılında Dar'ül Eytam bünyesinde Türk Öksüzler Yurdu ve aynı zamanda üç yıllık eğitim veren Köy Muallim Mektebi kurulmuştur. Binada, 1942'de köy ilkokulu açılmış ve 1979 yılına kadar bu hizmetini sürdürmüştür. 1979 yılında çocuk ıslah evi yapılmasına karar verilmiş ancak 1980 darbesinin yapılması ve hapishaneye duyulan ihtiyaç sonucu adalet bakanlığına bağlı olarak binada, kapalı cezaevi kurulmuştur. Cezaevinin konut alanına yakınlığı problem oluşturması ile 2010 yılında kapatılmıştır. Kayseri-Başakpınar yolunun güneyinde, Zincidere mahallesinin kuzeydoğusunda ve eski cezaevi alanının içerisinde yer alan yapı, Zincidere mahallesinin kuzeydoğu bitişindedir. Doğu tarafında eski bir hurdalık olan yapının kuzey tarafında, cezaevine ek olarak yapılan 5 katlı betonarme bir bina ve bir hamam bulunmaktadır. Yapının çevresinde sık ağaçlar, yüksek duvarlar ve tel örgüler vardır. Yapının güney girişinin karşısında Atatürk büstü, havuz ve geniş bir bahçe bulunmaktadır. Amerikan asıllı Zion Fouded tarafından yatılı okul olarak yaptırılan yapı, Fransız Katolik Cizvit veya Kapuçin papazlarının ürettiği tarzda, 16 odalı, 2 katlı taş bina olarak tasarlanmıştır. Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet mimarisinin örneklerindedir. Dikdörtgen planlı olan binanın kapısı ve pencereleri yuvarlak kemerlidir. Yığma taş olan binanın kuzey ve güneyinde iki girişi bulunmaktadır. Kolonlarla tanımlanan güney girişinin üstünde cihannüması vardır. Araziyi kullanarak yerleşimi sağlanan binanın işlev değiştirmesi ile dış mekanlarında belirgin değişimler olmamış, iç mekanları ise üstlendiği işlevlere göre değiştirilmiştir. Yapı okul olarak yaptırıldıktan sonra, bodrum katı Kayseri'de yayınlanan Rum gazetesi için matbaa olarak da kullanılmıştır. 1924 yılında savaşta ölen ailelerin çocukları için Dar'ül Eytam Yetim Yurdu olarak kullanılan binanın kuzey tarafına, bu dönemde, hamam ilave edilmiştir. Taş olarak yapılan hamamın üst örtüsünü oluşturan kubbesinde aydınlatma pencereleri dikkat çekicidir. 1979 yılında hapishane olarak kullanılmaya başlanması ile birlikte iç mekanda gerekli görülen onarımlar ve yeni düzenlemeler sonucu bodrum katta hücreler, üst katlarda ise koşullar oluşturulmuştur. günümüzde yapı eski cezaevinden kalma eşyaların saklandığı bir depo olarak kullanılmaktadır. Yapı taş yığma taşıyıcıya sahiptir.yapının özgün cephesi günümüze kadar ulaşmıştır. Halen ahşap pencere ve demir kapılara sahip olan binanın 1979 yılında geçirdiği onarımda dış cephesi korunmuştur.

İSTANBUL EMİNÖNÜ Necmettin Molla Konağı

Cahide Nur CÜNÜK

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Fatma Zehra SARIHAN

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Nur Hilal VURAL

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Turizm Şube Müdürlüğü olarak kullanılan yapı Sultanahmet'te Yerebatan Sarnıcının karşısındadır. Sultanahmet Camii, Ayasofya, Haseki Hürrem Sultan Hamamı, Üskübi İbrahim Ağa Camii, Sultanbeyi Türbesi ve Alman Çeşmesi gibi daha birçok tarihi yapılar yakın çevresindedir. Bir dönem Eminönü Alemdar Emniyet Baş komiserliği olarak kullanılmıştır. Ahşap yapısı ve karakteristik özellikleriyle 19. Yüzyılda yapılmış eski Osmanlı evlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Daha öncesinde Necmeddin Molla Konağı olarak kullanılmıştır. Özgün görünüm kazandırmaya çalışılmasına rağmen fonksiyonel değişikliğe bağlı olarak kendi türünü yansıtamamaktadır. Yılların binaya kattığı pitoresk hava restorasyon marifetiyle bozulmuş. Fotoğraflardan anlaşıldığı üzere bir dönem mavi renkli olan bina bugün sarıdır. Restorasyon otantik olanı olduğu gibi tüm yaşanmışlıkları ve geçmişin izleri ile birlikte mi korunmalı mı yoksa algılara mı hitap etmeli sorusunu sordurması açısından önemli bir bina.

GAZİANTEP Eski Adliye Sarayı

*Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi
M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi*

Belediyesi, Hürriyet Caddesi üzerinde, 12 nolu pafta, 560 nolu ada ve 70 nolu parselde yer almaktadır. Hürriyet Caddesi Cumhuriyet sonrası yapılaşmanın görüldüğü akslardan biridir.

1950' li yıllarda inşa edilen ve Hükümet Konağı (Vilayet Binası) ve Adliye Binası olarak tasarlanan yapı, daha sonradan sadece Adliye Sarayı olarak hizmet vermiştir. Günümüzde kullanılmayan ve atıl durumda bekleyen yapı, çeşitli yönetimler tarafından yıkılmak istenmiştir. Şubat 2013 tarihinde valilik olarak kullanılması önerilmiş, ancak daha sonra Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmasına kararı verilmiştir.

Tescilli bir yapı olan Adliye Sarayı'nın restorasyon projesi FON Mimarlık tarafından çizilmiştir.

Dikdörtgen prizmaya sahip 3 kütleli oluşan yapı "U" planı oluşturmaktadır. Avlulu bir vaziyet planı vardır. Bu avlu, batı cephesinde ince uzun bir geçiş kütleli ile vaziyet planını dikdörtgene tamamlamaktadır. Yapı kuzey, doğu ve güney' de birer bloktan oluşmaktadır. Kot farkından dolayı kuzey kütleli 2 katlı, güney kütleli ise 3 katlıdır. Sade görünümüne sahip, kuzey kapısı ise günümüzde protokol girişi olarak tanımlanmaktadır. Batı kapısı merdivenle yükseltilmiş ve sütunlarla desteklenerek anıtsal bir görünüm sağlamıştır. Ayrıca, doğu kapısı halkın kullanımına açık ve sade bir karakterdedir.

Kesme taştan inşa edilmiş olan yapının cephe ve pencere düzenlemeleri II. Ulusal Mimarlık üslubunu yansıtmaktadır. II. Ulusal Mimarlık üslubunun özelliklerinden biri olan, cepheleri sütunlarla ve gubarisi yüksek katlarla anıtsallaştırma yaklaşımı bu yapıda da etkili olmuştur. Yapının üst örtüsü kırma çatı olarak tasarlanmış ve marsilya kiremiti ile kaplanmıştır. Çatının 120 cm lik geniş saçakları dönemin üslubunu yansıtan diğer bir öğedir. Saçak altı kaplamalar da görülen motifler yönetim yapısını simgelemektedir. Yapıya anıtsal görünüm veren saat kulesi ve bayrak direkleri yapının kuzey batısında yer almaktadır. Batı girişinin hemen altındaki güney cephesinde zemin katına ayrı bir giriş verilmiştir. Bu girişin açıldığı zemin katta yer alan mekâna ait pencereler parmaklıklıdır. Kâgir yapılarda taşıyıcı sistemin sürdürülebilirliği için açıklıklar belirli bir uzunluktan sonra verilmektedir. Bu nedenle Adliye Binasında da pencereler cephelerde 1.5 m den sonra başlamaktadır. Bu masif yüzeylerdeki pencere dizisini sonlandırmak için tasarlanan düşey bezemeler, köşe bitişlerini tanımlamaktadır. Yaklaşık 10 cm'lik ince söve ile çerçevelenmiş pencerelerin denizlik altı dolguludur.

Yapı saat kulesi, meydanı ve yapı çevresinde bulunan heykel ile kentin Cumhuriyet Dönemi izlerini yansıtan en önemli yapılardan biridir. Kentsel bellek açısından öneme sahip olmasının yanı sıra mimari karakteri bakımından da nitelikli bir yapıdır. Bu nedenle yapı mimari, kentsel, toplumsal ve tarihsel açıdan öneme sahiptir.

ADANA Adana Adliye Binası

Ayşe DURUKAN KOPUZ
Namık Kemal Üniversitesi

1946 yılında Adana Adliye Binası için açılan ulusal proje yarışmasında Abidin Mortaş, Nizamettin Doğu ve Feyyaz Tüzüner birinci olmuş ve projeleri uygulanmıştır. Yapımına 1948 yılında başlanan bina 3 blokla (A, B ve C Blok) "U" plan şemasını oluşturmaktadır. Yığma yapım tekniği ile kesme taş malzemeyle inşa edilmiştir. Binanın üç giriş kapısı bulunmakta, güney cephede bulunan ana giriş kapısı üçlü ve kafes camlarla çevrilidir. Bu girişin üst katında balkon bulunmaktadır.

Bodrum zemin ve birinci kattan oluşan yapı kolonatl giriş cephesiyle anıtsal bir ifade vermektedir. Özellikle İkinci Ulusal mimarlık akımını yansıtan Adana'daki nadir binalardan biri olma özelliğini taşır.

İSTANBUL ÜSKÜDAR Paşakapısı Cezaevi

Seniye Selcen ONUR

Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi

Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi

Fonksiyonu dolayısıyla ve Üsküdar'ın merkezinde yer alması bakımından da üzerinde durulması gereken bir bina olan Paşakapısı Cezaevi, yapım aşamaları da dahil olmak üzere, yakın tarihin pek çok önemli olayına tanıklık etmiştir.

Üsküdar tevkifhanesinin yetersizliği nedeniyle, 1912 senesinde yeni bir tevkifhanenin inşa edilmesi gerekmiş, inşaata başlanacağı sırada Balkan Savaşlarının başlaması nedeniyle rafa kalkan projenin yapımı 1914 senesinde yeniden gündeme gelmiştir.

Paşakapısında Millet Bahçesi, Sultani Mektebi, adliye, Belediye binaları ve jandarma ahırları ile çevrelenen arazi üzerinde inşasına karar verilen tevkifhanenin eski projeleri, 1914'te Belçika hapishaneleri örnek alınarak yenilenmiştir.

Yeni tevkifhane; bodrum, zemin ve üst kattan oluşan hapishane binası ile müdür ve gardiyanlara mahsus tek katlı, ayrı bir birim ve muhafaza duvarlarından ibarettir. Binanın toplam kullanım alanı, 604.035 m² dir.

Yapı, kagir, 2 katlı olup, iki ayrı gözetleme kulesi bulunmaktadır. Malzeme olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Dıştan sıva ile örtülü olan yapı geniş saçak altında ahşap furuşlarla desteklenmiştir. Özgün yapının alt sıra pencereleri dikdörtgen biçimde basık kemerli olup, üst sıra pencereleri yine dikdörtgen biçimde sivri kemerlidir. Pencere ve kapı söveleri yapının yegane bezeme unsurlarıdır. Giriş iki ayrı sivri kemer açıklıklı kapılardan sağlanmaktadır. Tüm pencereleri lokma demir parmaklıklıdır.

Savaş zamanı olduğu için sınırlı ödenekle 1919 yılında mahkumların nakline müsait olabilecek kısmı tamamlanabilmiştir. İnşaat devam ederken kullanılmaya başlanmıştır. İnşaat maliyetinin düşürülmesi amacıyla, yıkıcı esnafından yahut bazı ticarethanelerden kullanılmış malzeme (müstamel malzeme) satın alınması dikkat çekici bir husustur.

İngiliz işgal kuvvetleri Paşakapısı Cezaevi' ne Mart ve Kasım 1920 tarihleri arasında el koymuşlardır. Mahkumların tevkifhaneye nakli ve 3 gün sonra İngilizler tarafından işgali nedeniyle, kısa süreli bir duraksama olmuş, ancak inşaatın eksik kısımları olan mutfak ve hamam gibi bölümler ile elektrik tesisatının döşenmesine devam edilmiştir. İşgal sırasında bina önemli ölçüde zarar görmüştür.

Cezaevine 1921 yılında tadilat yaptırılarak işgal sırasında verilen zarar giderilmiştir. Cezaevi 1928 yılında esaslı bir onarımdan geçirilmiş ve bugün bahçede yer alan müstemilatın bir kısmı o dönemde ilave edilmiştir. 1970'li yıllarda ise binanın güvenliğini arttırmak ve yerleşimle bağlantısını kesmek için muhafaza duvarları yükseltilmiş ve yine bu dönemde bahçesine hizmet binaları ilave edilmiştir.

Savaş zamanı yapılmış ve bugüne kadar işlevini devam ettirmiş bir binadır. Cumhuriyet döneminde ve öncesinde pek çok önemli simanın hapsedildiği bir binadır. İhtiyaç dolayısıyla kısıtlı imkanlarla yapılan bir kamu binası olarak, dönemin mimari anlayışını ve ekonomik yöntem arayışlarını anlatması bakımından önemlidir.

ANT/MON
[Anit]

MUĞLA Atatürk Anıtı ve Cumhuriyet Meydanı

Feray KOCA
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anadolu kentlerinde halihazır haritalar çıkartılmış ve imar planları bunlara göre oluşturulmuştur. Muğla kenti için de, 1926 yılında Macar harita mühendisi Scarpa'ya halihazır haritası hazırlanmıştır fakat bu plan o tarihlerde kullanılmamıştır ve bugün kayıptır. Kentin ilk 1/1000 ölçekli imar planı, 1936 yılında Bayındırlık Bakanlığı Şehircilik Fen Heyeti tarafından hazırlanmıştır. Bu geometrik plana göre, Muğla kentinin mevcut geleneksel dokunun güneyinde gelişmesi öngörülmüştür. Ortasında Atatürk Anıtı'nın yer alacağı ve etrafında idari yapıların konumlanacağı dairesel formu bir Cumhuriyet Meydanı tasarlanmıştır. Aynı zamanda bu meydan, beş anayolun ışınsal olarak birleştiği bir kavşak niteliğinde olması ile de Anadolu kentleri içerisinde bir ilk olmuştur.

Meydan, çevresinde Vali Konağı, 3. Mektep (Atatürk İlköğretim Okulu), Hükümet Konağı, Halkevi (Otelcilik ve Turizm Meslek Yüksekokulu), Atapark, Abide Hanım Konağı (Halk Bankası) yer alacak şekilde planlanmıştır. Bu binalar meydanın formuna uygun bir biçimde paralel yay şeklinde sıralanmışlardır. Meydana beş bulvar bağlanmıştır. Bu bulvarlardan dört tanesinin iki tarafı ağaçlarla donatılmıştır. Batı-doğu doğrultusunda meydanı kesen bulvarlar, Aydın-Marmaris-Denizli yol güzergahını oluşturmuştur. İdari yapıların tamamlanması ile Cumhuriyet Meydanı kentin yeni merkezi konumuna gelmiştir. Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Anıtı inşa edilmeden önce, meydan alanının bir kısmında ve bugün Atatürk İlköğretim Okulu'nun bulunduğu alanda, Kurşunlu Cami ve kent mezarlığı yer almıştır. Meydanın oluşturulması ile mezarlık Hamursuz Tepesi eteklerine taşınmıştır.

Atatürk Anıtı, Cumhuriyet'in 15. yılı kutlamalarına hazırlanmış ve açılışı yapılmıştır. Cumhuriyet'in 15. Yılına kadar, o zamanki 3. Mektep'in bahçesinde yer alan, Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamaları için yapılmış, üzerinde Muğlalı Faik Bey tarafından yapılan Atatürk büstü törenler için kullanılmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nın oluşturulmasından sonra bu büst bir süre daha 3. Mektep'in bahçesinde kalmış, sonrasında kaldırılmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nın tam ortasında yükselen Atatürk Anıtı, döneminin ünlü heykел sanatçısı Mustafa Nusret Suman'a yaptırılmıştır ve 29 Ekim 1937 yılında tamamlanarak Vali Recai Güreli tarafından açılışı yapılmıştır. Anıtın kaidesi, İzmir'den gelen mermer ustası İsmail Efendi tarafından kırmızı Bodrum mermerinden yapılmıştır. Mermerler, Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın girişimleri ile Bodrum Kalesi'nin giriş avlusunun kazılarında çıkartılarak elde edilmiştir. Kaide üzerinde Atatürk'ün ayakta bronz heykeli yer almaktadır ve yüzü 'Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!' diye hedef gösterdiği Akdeniz'e dönüktür.

Muğla Cumhuriyet Meydanı, Cumhuriyet Dönemi Ulusal Mimarlık Akımı'nın uygulandığı bir yönetim merkezi olması açısından önemlidir. Meydanın çevresindeki idari binalar geniş bahçeleri ve yaya kaldırımlarıyla meydanı tanımlamakta ve Cumhuriyet dönemi mimarisini ortaya koymaktadırlar. Yaklaşık 100 metre genişliğindeki meydan, 20 metre genişliğindeki bulvarlarla kentle bütünleşmektedir. Meydanın kuzeybatı köşesinde yer alan Atapark, Cumhuriyet Dönemi meydan-park ilişkisini de ortaya koymaktadır.

EGT/EDC
[Eğitim]

MERSİN ALATA Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu

Tuba AKAR
Mersin Üniversitesi
Fikret ZORLU
Mersin Üniversitesi

ALATA Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu, 4000 dekarlık alana sahip, tarım ve bahçe ürünlerine yönelik araştırma ve yetiştirme sahaları ile çeşitli nitelikte ve kullanımda olan yapıları barındırmaktadır. Erdemli ilçesinin hemen girişinde yer alan Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu, denizden kuzeye doğru uzanırken Mersin - Antalya karayolu tarafından ikiye bölünmüştür. Alata tarafından kullanılan ve esasında hazine arazisi olan bu alan, “doğal sit” alanı olarak 2000 yılında tescil edilmiştir. Alanda bulunan ve 20. yüzyılın ortalarında teknik bahçivanlık eğitimi ve uygulamalarına hizmet etmek üzere planlanmış yapıların ise hiçbirisi tescilli değildir.

ALATA Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu süreç içerisinde farklı isimler almıştır. İlk olarak, 1944 yılında kurulan Alata Teknik Bahçevanlık Okulu bünyesinde 1967 tarihinde Bölge Bağ-Bahçe Araştırma Enstitüsü adı altında kurulmuştur. 1972 yılında okul ve enstitü birleştirilerek Bölge Ziraat Enstitüsü ve Ziraat Meslek Okulu Müdürlüğü adını almıştır. 1974’de okul ve enstitü tekrar ayrılarak Bahçe Kültürleri Araştırma ve Eğitim Merkezi, 1986’da Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü, 1998’de Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü ve son olarak 2011 yılında Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu adlarını almıştır. ALATA’da yaklaşık yetmiş yıldır eğitim ve araştırma birlikte veya ayrı ayrı hep var olmuştur.

ALATA içerisinde alana dağılmış 20. yüzyıl ortalarında yapılmış olan 20’ye yakın yapı bulunmaktadır. Bu yapılar nitelik itibari ile tek katlı, beşik çatılı, yığma ve/veya karma sistemlerin izlendiği basit mekansal ve kütleli organizasyonlara sahip yapılardır. Bugün büyük bir kısmı kullanılmamakta veya özgün kullanımından farklı bir işlevle değerlendirilmektedir. Yangın geçirmiş ve harap durumda olanı ile bakımlı ve kullanılabilir durumda olanları da mevcuttur.

ALATA’nın bulunduğu alan bugün kentsel rant açısından değerlidir ve çevresel baskılar alanın mevcudiyetini kısıtlama yolundadır. Alanın doğal sit alanı olarak ilan edilmiş olması çevresel faktörlere karşı duruşunun yasal zeminini oluştururken, alan içerisinde bulunan ve mimari olarak yapıldığı dönemin karakterini sergileyen ve özgün bir yapı kompleksi olarak günümüze kadar ulaşan ALATA yapılarının bilinirliği ve sürekliliğinin sağlanması sorunlu görülmektedir. Bu poster ile ALATA tesisinin alansal ve mimari ölçekte tanıtımı ve kayıt altına alınması amaçlanmaktadır.

İZMİR Tire Ortaokulu

*Ebru Bakım
Gediz Üniversitesi
Fuat Gökçe
Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

İzmir ili Tire ilçesi Cumhuriyet döneminde planlanan yerleşimlerden biri olmuş, yeni rejimin yaygınlaştırılmasında etkin rol oynamıştır. Geleneksel doku ile 'yeni kent' in bariz bir şekilde ayrıldığı kentte Cumhuriyet Meydanı, çevresinde barındırdığı yapılar ile birlikte diğer kentlerde olduğu gibi yeni rejimin simgelerinden biri olmuştur. 1930'larda yapılmış olan Tire İmar Planı'nda öngörülen ve 1939 tarihli Cumhuriyet Meydanı'nda konumlanmış olan yapı; 1933 tarihli Hükümet Konağı, Tire Halkevi, Tekel Tütün Deposu, postane ve bugün mevcut olmayan sinema ile birlikte meydanı çevreleyen yapılardan biri olmuştur.

1937-1940 yılları arasında inşa edilen Tire Ortaokulu mimar Abidin Mortaş tarafından tasarlanmıştır. Dönemin Kültür Bakanlığı tarafından hazırlanan programa göre tasarlanan yapının inşası Bayındırlık İskan Bakanlığı tarafından yapılmıştır. 1937 tarihli Arkitekt dergisinde yayınlanan yapı, özgün programa göre yönetim kısmı, dört sınıf, anfi, laboratuvar, jimnastik ve konferans salonlarını barındırmakla birlikte, ihtiyaca göre büyüyeceği öngörülerek tasarlanmıştır.

Dönemin modernleşme ideolojisi ile örtüşen yapı, yapım tekniği, açık-kapalı alan dengesi, işlevlerin yapı organizasyonu ve kütle kompozisyonu içindeki dağılımı, plan şeması, cephe düzeni, modernist estetik kaygısı ile okul tasarımlarına rasyonalist bir yaklaşım örneğidir. Betonarme yapım tekniğiyle inşa edilen yapı yaklaşık 900 m² alan içinde inşa edilmiştir. Yoldan ve meydandan geri çekilerek parsel konumlandırılan yapı, açık alan tanımlayan L-plan şemasında tasarlanarak kontrollü bir açık alan kurgusu yaratılmıştır. İşlevlerin yapı organizasyonu içindeki dağılımında bölgenin iklim koşullarının etkili olduğu, sınıfların sabah güneşi alacak şekilde doğuya konumlandırılmasından anlaşılabilir. Farklı işlevlerin farklı bloklara dönüştüğü yapıda yönetim kısmı, öğrencilerin yoğun bulunduğu mekânlar ve jimnastik salonu plan, cephe ve kütle kompozisyonunda farklılaşarak birbirinden ayrılmıştır. Cephe düzeni işlevlere göre tasarlanmış olup, sınıflar için büyük açıklıklar, koridorlar için dar ve yatay bant pencereler, dikey sirkülasyon alanları ve jimnastik salonu gibi yüksek mekanlarda ise dar ve dikey açıklıklar ile dairesel pencereler kullanılmıştır. Yapı dili ile döneminin modern anlayışını benimseyen yapı, programı ile de yeni eğitim anlayışını temsil eden ilk eğitim yapılarından biridir.

Programı ile döneminin yeni yaşam tarzını ve yeni eğitim anlayışını temsil eden yapı, mimari dili ile de döneminin modern mimarlık anlayışını temsil eden öncü yapılar biridir. Döneminin okul tasarımlarına yönelik rasyonalist yaklaşımın bir örneği olan yapının, özgün halindeki düz çatıları ve 'kübik' hacim kompozisyonuyla modernist estetik kaygısı taşıyarak tasarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Döneminin modern anlayışından bariz biçimde etkilenen yapı, 1930'lardaki modernist okul tasarımlarının bir örneği olması ve modernleşme ideolojisiyle oluşturulan bir bağlamda bulunması nedeniyle korunmaya değerdir.

KAYSERİ TALAS Derviş Güneş Ortaokulu

Z. Özlem PARLAK BİÇER
Erciyes Üniversitesi
İlknur KUŞKAYA
Erciyes Üniversitesi

Okul Han Mahallesindedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Arap alfabesi ile eğitim-öğretim yapan okul, 1926 yılında merkez ilkokulu adını alarak 1928 yılında yeni alfabe ile eğitim ve öğretime başlamıştır. Eski ilkokul yanına 1960 ihtilalından sonraki hükümette görev alan Talaslı Mehmet Özgüneş'in yardım ve desteği ile yapılmış ve yeni hali ile 1962 yılında öğretime açılmıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde 46 yıl süre ile Talas'ta öğretmenlik yapan ve pek çok Talaslı'nın öğretmeni olan Mehmet Özgüneş'in babası Derviş Özgüneş'in adına ithafen öğretmen Derviş Güneş İlkokulu adı verilmiştir. İki katlı tarihi taş binada eğitim-öğretime devam eden ve Talas ilçesinin tarihi dokusu içerisinde yer alan okul binası, iki katlı 10 derslikli ve 310 öğrenci kapasitesine sahiptir. Talas Harman mahallesinde sit alanı içinde bulunan Derviş Güneş Ortaokulu'nun güneyinde geniş oyun alanı ve kuzeyinde de ikinci daha küçük bir oyun alanı bulunmaktadır. Doğusunda ana ulaşım aksı olarak bulunan Erhan Caddesi ve batısında da diğer komşu parsellerle sınırını da çizen yeşil alan bulunmaktadır. Kuzey ve güney bahçeleri arasındaki bağlantı, batıdaki bu yeşil alan ile sağlanmaktadır. Binanın Erhan Caddesi ile bağlantısı sonradan yapılan köprü ile gerçekleşmektedir. Yığma taşıyıcı sisteme sahip olan binanın yapı malzemesi taştır. Hava koşullarından etkilenmesini azaltmak için yapının doğramaları plastik kesitli doğramalar ile değiştirilmiştir.

ANTALYA İpek Böcekçiliği Mektebi

Sıdıka ÇETİN
Süleyman Demirel Üniversitesi
H. İbrahim ALPASLAN
Dokuz Eylül Üniversitesi
Duygu KÖSE
Süleyman Demirel Üniversitesi

1928 yılında, Antalya Büyükşehir Belediye binasının güneyinde bulunan bahçe içinde, ipekböcekçiliğini Antalya'da yaygınlaştırmak üzere kurulmuştur. Antalya'nın yakın tarihinin belirli bir döneminde halkın önemli geçim kaynağı olan ipek böcekçiliği zanaatından verim alınması amacıyla bir eğitim kurumu olarak meydana gelmiştir. Uzun yıllar kentliye hizmet veren bu yapı, daha sonraki süreçte Belediye ve İmar Çevre Müdürlüğü olarak kullanılmıştır. Günümüzde Antalya Büyükşehir Fen İşleri Daire Başkanlığı olarak hizmet vermektedir.

Erken Cumhuriyet Dönemi kentsel planlama çalışmalarından ve döneminin başarılı projelerinden biri olan Karaalioğlu Parkı'nın içinde yer almaktadır. Aynı zamanda yakın çevresinde şu an bünyesinde bulundurduğu işlev sebebiyle bağlı olduğu ve yine bir Erken Cumhuriyet Dönemi yapısı olan Antalya Büyükşehir Belediyesi binası bulunmaktadır. Tarihi ve modern kent merkezinin hemen çeperinde yer alan parkın deniz ve kent ile olan ilişkisi sebebiyle de çalışmaya söz konusu olan yapı önemli bir bağlamda konumlanmaktadır.

Döneminin betonarme yapım sistemi uygulamalarının önemli örneklerinden biridir. Yapıldığı döneme ait olan zayıf karkas ve kâgir dolgu sistem uygulanmıştır. Mimari üslup olarak sahip olduğu yalın dil ve sade geometri ile Erken Cumhuriyet Dönemi mimarisinin Antalya özelindeki emsallerinden biri olmuştur. Mevcutta az sayıda kalmış olan dönem yapılarının korunması noktasında değer taşımaktadır.

Günümüzde içinde bulunduğu bağlam özelinde, kendisi gibi bir Erken Cumhuriyet Dönemi kent planlama çalışması olan Karaalioğlu Parkı içinde, gerek bünyesinde taşıdığı toplumsal değerler gerekse de mimari nitelikleri açısından büyük önem taşımakta ve bu değer gelecek nesillere aktarılmalıdır.

ANTALYA Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

*Esin BÖLÜKBAŞ DAYI
Uluslararası Antalya Üniversitesi*

Özgün adı Antalya Erkek Sanat Enstitüsü / Okulu olan Antalya Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi dört bloktan oluşmakta, Antalya'nın önemli akslarından biri olan Konyaaltı Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bloklardan ilki 1946 yılında, diğerleri 1965, 1966 ve 1968 yıllarında inşa edilmiştir. 1946 yılında inşa edilen B Blok'ta derslikler ve atölyeler yer almaktadır. Zemin katında yığma taş sistem, 1978 yılında eklenen birinci katında yığma tuğla sistem kullanılmıştır. Blok ana giriş kapısı, atölyelerin giriş kapıları ve atölyelerin bulunduğu kütlelerdeki pencereler ahşaptır. Blok ana giriş kütle ve atölyelerin yer aldığı üç kütle ahşap beşik çatı ile örtülüdür, kiremit kaplıdır. Metal Teknolojileri Atölyesi'nin yer aldığı kütlede çatı pencereleri yer almaktadır. Atölye kütlelerinde pencereler dikdörtgen formda, düşey ve sık aralıklarla yerleştirilmiştir. Bu şekilde atölyelerin ihtiyaç duyduğu ışığın yeterli miktarda ve doğal olarak alınması sağlanmıştır. 1965 yılında tamamlanan A Blok üç katlıdır ve ofisleri, kütüphaneyi ve derslikleri içermektedir. Betonarme karkas sistemle inşa edilmiştir, kırma çatı ile örtülüdür ve kiremit kaplıdır. Güney cephesinde yer alan pencerelerin üzerinde gölgelik oluşturmak amacıyla konsol çıkımlar yapılmıştır. 1966 yılında iki katlı olarak inşa edilen E Blok Elektrik- Elektronik Teknolojisi Atölyeleri'ni içermektedir. Taşıyıcı sistemi betonarme karkastır, kırma çatılıdır ve kiremit kaplıdır. Blok girişi daire formu kolon ve yapı ile birlikte inşa edilen konsol saçakla tanımlanmıştır. Kare formu pencerelerin üstlerinde bulunan yatay bant pencereler ile iç mekânların aldığı gün ışığı artırılmaya çalışılmıştır.

Komplekste yer alan yapılar sahip oldukları mekânsal nitelikleri ile Cumhuriyet döneminde üretilen eğitim yapılarının önemli örneklerindedir. Mekânların ihtiyaç duyduğu gün ışığı miktarına göre formları ve konumları değişen pencereler, ofis blokunun güney cephesinde kullanılan güneş kırıcı çıkımlar, atölyeler için oluşturulan hazırlık mekânları gibi düzenlemeler yapılar da bölgesel özelliklerin dikkate alındığını ve ayrıca tasarımların ihtiyaca ve fonksiyona yönelik çözümleri barındırdığını göstermektedir. Bu özellikler yapıların halen işlevlerini sürdürmesine de olanak sağlamaktadır. Erkek Sanat Enstitüsü / Okulu, bugünkü adıyla Antalya Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi tarafından kullanılan okul yapıları inşa edildikleri dönemin tasarım ve mimari anlayışının yanı sıra eğitim politikasını da yansıtmaktadır. Cumhuriyet'in ilanından sonra kapsamlı bir eğitim projesi olarak hayata geçirilen, gençleri eğitmenin yanı sıra meslek kazandırmayı da amaçlayan enstitülerden biri olarak, 1944 yılında açılan ve 1946 yılında bugün bulunduğu konuma taşınan Antalya Erkek Sanat Enstitüsü / Okulu Cumhuriyet'in ilanı sonrasında Antalya'da kurulan ilk eğitim yapılarından biridir. Antalya Erkek Sanat Enstitüsü / Okulu B Blok'un inşaatında tıpkı Köy Enstitülerinde olduğu gibi Enstitü öğrencilerinin de çalıştığı bilinmektedir. Öğrencilerin kendi emekleriyle yapımına katkıda bulunduğu okul yapısı böylelikle hem mezunları hem de kentliler için anlam kazanmakta, kentin ve ülkenin ortak belleği haline dönüşmektedir. Yapı kompleksinin kentin değerli bir noktasında konumlanması ve kent içinde bulunan eğitim yapıları konusunda günümüzdeki yaklaşımlar dikkate alındığında, birtakım değişiklik ve eklemelerle özgün kimlikleri zarar görmüş olsa da, yapıların halen mevcut olması ve özgün işlevlerini sürdürebilmesi belgeleme çalışmaları açısından olumlu bulunmaktadır.

ANTALYA Eski Gazi Mimar Kemal Okulu

İkbal ERBAŞ
Akdeniz Üniversitesi

Antalya Mutasarrıfı Sabur Sami Paşa tarafından 1915- 1916 yılları arasında iki normal, bir bodrum katı olan üç katlı okul binası olarak inşa ettirilen yapı, Antalya'da halk arasında "Gazi Mimar Kemal Okulu" olarak bilinmektedir. Sabur Sami Paşa, okulun inşaat işlerinde zamanın amele taburundan (inşaat askerlerinden) faydalanmıştır. Yapımı bittiğinde, 'İttihat ve Terakki Mektebi' adını alan okulun doğu cephesindeki duvara konulan kitabede, eski Türkçe ile 'İttihat ve Terakki Mektebi 1331' yazılıdır. 1919'da I. Dünya Savaşı'nın bitiminde okulun batı kısmı İtalyanlar tarafından önce kışla ve cephanelik olarak kullanılmıştır. Bir süre sonra da tamamı işgal edilerek okul, İtalyanlarca askerî birlik kışlası olarak kullanılmıştır. Bu işgal üzerine öğrenciler ve okul idaresi şimdiki Askerlik Şubesi karşısındaki "Debboy" (Kışla) adı verilen bir binaya taşınmıştır. İki yıl sonra İtalyanlar 5 Temmuz 1921'de Antalya'dan çekilince okul eski binasına taşınarak 'İttihat ve Terakki Numune Mektebi' adı altında öğretimine devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra yalnız 4 ve 5. sınıfları bulunan ve sadece erkek öğrencileri kabul ettiği için "Gazi Erkek Mektebi" olan okulun adı, 1925 yılından itibaren kız öğrenciler de alınmaya başlayınca "Gazi Mustafa Kemal" olarak değiştirilmiştir. Okulun 1923-1925 yılları arasında 4. ve 5. sınıflara yönelik eğitim yaparken "Devre-i ilâve" ismini aldığı ve o yıllarda altı yıllık eğitim uyguladığı o günleri yaşayan Antalyalılar tarafından söylenmektedir. Hükümet Konağı olarak restore edilinceye kadar iki kez onarım gören okula, 1974 yılında üç derslik daha eklenmiştir. 3 Şubat 1988 tarihinde çıkan bir yangında çatısının bir bölümü yanınca bina, eski görünümü bozulmadan yeniden onarılmıştır.

Okul, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi'ni içeren bir yapı olması nedeniyle 1997 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararıyla koruma altına alınmıştır.1980'li yıllara kadar oldukça geniş bir okul bahçesine sahip olan Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu da, Antalya'da yaşanan hızlı kentleşmenin kurbanı olmuş; ön bahçesinin büyük bir bölümü Şehit Binbaşı Cengiz Toytunç Caddesi'ne terk edilmesi nedeni ile yoğun trafik ve dar bir alan içinde sıkışıp kalmıştı [1,2].

Cumhuriyet Meydanı'nın kuzeyindeki Eski Hükümet Konağı'nın yerine yapılmış mevcut Vilayet Binası'nın yıkılması, bu alanın Cumhuriyet Meydanı ile bütünleştirilmesi, Antalya Valilik Binası'nın da biraz daha kuzeydeki Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'na taşınmasının gündeme getirilmesinin ardından yapı Valilik Binası olarak kullanılmak üzere restore edilmiştir [1]. Restorasyon çalışmaları sırasında her ne kadar özgün cephe düzenine sadık kalınmış olsa da iç mekan düzenlemelerinde Selçuklu ve Osmanlı motiflerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan desenler ve motifler yapının iç mekan düzenlemesinin sorgulanmasını gerektirmektedir.

[1] Url-1 <antalya.gov.tr> Erişim tarihi: 27.10.2013

[2] Çimrin, H., 2007. Bir Zamanlar Antalya Tarih, Gözlem ve Anılar, Cilt 1, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yayını, Antalya.

ESKİŞEHİR ÇİFTELER Köy Enstitüsü Yapıları

Neslinur HIZLI
Yıldız Teknik Üniversitesi

Köylerdeki eğitim faaliyetlerini canlandırmak düşüncesiyle hazırlanan Köy Enstitüleri eğitim projesinin, deneme aşamasında kurulmuş olan ilk iki kurumundan biri, 1936 senesinde açılan Çifteler Köy Öğretmen Okuludur. Ardından 1940'lı senelerde Türkiye'nin belirli illerinde açılarak tamamlanmış diğer 21 enstitü, Anadolu kırsalının öğretilmesinin yolunu açmıştır.

Çifteler Köy Enstitüsü yapıları, Yüksek Mimar Prof. Emin Onat ve Leman Tomsu'nun kazanmış olduğu 2 Ocak 1941 tarihli yarışma projesi ile elde edilmiştir. Eskişehir-Konya-Afyon Karayolu hattı üzerinde, iki farklı yerleşim yeri olan Hamidiye ve Mahmudiye'de yapılanma ve yerleşim kararları geliştirilen kurum, 2. Dünya Savaşı'nın getirdiği yokluğa rağmen, inşaatına başlanmasıyla bulunduğu köylerde gereken altyapı sistemlerini sağlamıştır. Tasarımlarında, yalınlık ve işlevselliğin öne çıkarıldığı enstitü yapıları, Hamidiye'de 35, Mahmudiye'de 30 adettir. Enstitü incelendiğinde, gerek çevresiyle etkileşimi gerekse rasyonel plan tipi ile sunduğu yeni kırsal konsept, enstitünün diğer enstitü modellerinin öncüsü ve laboratuvarı olmasını sağlamıştır. Projede alınan mimari kararlarda özellikle yarışma şartnamesinde belirlenen ilkelerin etkisi göze çarpar. Bu ilkeler; yer seçimi, bağlantı hatlarının değerlendirilmesi, doğal araziden faydalanma ve yörenin iklimine uygun malzeme seçimidir.

Yapılar her iki yerleşkede, fonksiyonlarının birbiriyle ilişkileri göz önünde bulundurularak rasyonel bir biçimde konumlandırılmış, kümeler adı verilen, temelini pedagojik bir ilkeden alan örgütlenme deney yönteminden referansla enstitünün mimari planlamasında da yapı grupları belirli bir geometrik biçime oturtulmuştur. Bu amaçla tasarlanan eğitim yapılarında güney cephelerin uzunluğu dikkat çekmektedir. Yerleşim planları incelendiğinde enstitü birimleri her iki köyde üç gruba ayrılmıştır: İdari-Eğitim yapıları, Lojman ve Öğretmen evleri, Tarım-Hayvancılık üniteleri. Mahmudiye'de ise İdari-Eğitim yapıları, Çiftlik harası ve Enstitü tarlaları.

Kente uzak, doğayla iç içe, sürekli üretime yönelik tasarlanmış enstitüler, 1954 yılında kapatılmıştır. Günümüzde büyük kısmı, ana yapısı eğitim binasına dönüştürülerek kullanılmakta, birçok tarihi bina yeni bir fonksiyon yüklenemediği için boş bırakılmaktadır. Bu örneklerden biri olan Çifteler Köy Enstitüsü, Hamidiye köyündeki varlığını Yunus Emre Öğretmen Lisesi olarak devam ettirmektedir. Enstitünün kapatılması ve liseye dönüştürülmesiyle, kurum ilk tasarlandığı dönemdeki köy mekânı ve sosyal çevresiyle kurduğu güçlü bağını ne yazık ki yitirmiş, tasarımda belirlenen yapı grupları farklı fonksiyonlara hizmet etmeye başlamış ve birimler birbirinden bağımsız çalışır hale gelmiştir. Mahmudiye köyünde ise, Osmanlı döneminde önemli yer tutan Padişah Çiftliği bölgesi içindeki yapılar ve orduya at yetiştiren Çifteler Harası'nın varlığı geliştirilmiş, ana yapı atçılık, binicilik derslerinin verildiği Meslek Yüksek Okulu olarak işlevini sürdürmektedir.

ERZURUM Atatürk Üniversitesi Kampüsü

Neslihan KULÖZÜ
Atatürk Üniversitesi
A. Deniz BULUT
Atatürk Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin 7., Doğu Anadolu Bölgesi'nin ilk üniversitesi olan Atatürk Üniversitesi'nin Kampüsü ülkemizde planlı olarak kurulan ilk üniversite yerleşkesidir. Kampus planı Bayındırlık Bakanlığı tarafından ilan edilen ve 1955 yılında tamamlanan uluslararası proje yarışması ile elde edilmiştir. Atatürk Üniversitesi Kampüsü için açılan yarışmayı Hayati Tabanlıoğlu, Enver Tokay, Ayhan Tayman ve Behruz Çinicî'den oluşan proje ekibi kazanmış; proje 23 Temmuz 1957'de, Erzurum Kongresi'nin 38. yıl dönümünde yapılan temel atma töreni ile uygulanmaya başlanmıştır. 1965 yılına gelindiğinde yerleşke inşaatının ilk bölümünü oluşturan genel yol şebekesi, ışıklandırma ve kanalizasyon sisteminin tamamlanması için çalışmalara devam edilirken, santral ısıtma sistemine henüz başlanılmamıştır. Mimari yapılardan ise, 1965 yılına kadar, Sosyal İlimler Binası (günümüzde İktisadi İdari Bilimler Fakültesi olarak kullanılan yapı), Kimya Binası, 1. Yurt Binası (400 erkek öğrencilik), Öğretim Üyesi ve Personel Lojmanları (40 adet 150 m²'lik, 48 adet 100 m²'lik, 32 adet 60 m²'lik lojman) tamamlanmış ve hizmete açılmıştır. Dönemde Toprak ve Bitki Bilimleri Binası, Kütüphane Binası ve 2. Yurt Binası (750 erkek öğrencilik) ile bazı Lojmanların (48 adet 100 m²'lik) inşasının devam ettiği bilinmektedir.

1982 yılına kadar Bayındırlık Bakanlığı'nın, sonrasında ise Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığının sorumluluğunda olan kampüste zaman içinde ihtiyaçlar doğrultusunda yollar genişletilmiş, yeni eğitim ve sosyal amaçlı kapalı alan miktarı artış göstermiştir. Bugün Atatürk Üniversitesi Kampüsü; eğitim yapıları, araştırma ve uygulama merkezleri, idare yapıları, lojmanlar, yurt binaları, sosyal tesisler, kültür merkezleri, konferans salonları, spor alanları, teknokent, araştırma hastanesi, kültürel alanlardan oluşan kapalı mimari yapılar ve bunların dışında kalan alanlarda rekreasyonel faaliyetlere imkân veren geniş peyzaj alanlarından oluşmaktadır.

Atatürk Üniversitesi Erzurum kent merkezine 1,5-2 km. mesafede, kuruluş aşamasında tahsis edilen 42.000 dekar arazi üzerine yerleşmiştir. Kuruluşunu ancak 20-30 yılda tamamlayacak ve gelişimi artan ihtiyaçlar doğrultusunda devam edecek olan bu denli büyük yerleşke uygulamalarının ülkemizdeki erken örneklerinden birini oluşturan Atatürk Üniversitesi Kampüsü, 1950-1980 yılları arasında ülkemizde yaygın olarak görülen modern mimari üslubu yansıtan birçok yapıyı içinde bulundurması açısından önem taşımaktadır.

ANKARA Erkek Teknik Öğretmen Okulu

Ece KÜRELİ
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Erkek Teknik (sonradan Yüksek Teknik) Öğretmen Okulu, Lörcher ve Jansen'in öngördüğü Ankara kent planına sadık kalınmış bir yerleşkede, özellikle de bir eğitim kampüsünün içinde bulunması sayesinde bugüne kadarki varlığını kesintisiz sürdürebilmiştir. Döneminin ruhunu yansıtan bir mimari eser olması açısından kent tarihinde bulunduğu nokta oldukça önemlidir çünkü Gazi Üniversitesi Rektörlük binası, Musiki Muallim Mektebi, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi gibi karakteristik erken dönem eserlerinin yanında kendini bir eğitim mirası olarak gösterebilmektedir. Bonatz'ın Devlet Opera ve Bale Binası projesinden sonra kazandığı şöhretten önceki döneme rastlayan bir eseri olması nedeniyle belki de daha az bilinen bu yapı hakkında değerlendirme yapılırken iki kaynaktan referans alınabilir: Duygusal/Tarihsel önemi ve fiziksel (yapı tekniğine ait) önemi. Bunlardan birincisi, bir modernleşme idealinin kurgulandığı Ankara'da bir ulusa örnek teşkil eden bir misyon üstlendiği, dönemin mimari karakteristiklerine ait önemli bir kayıt oluşturduğu ve özellikle 70 yıllık bir sürecin burada bulunan akademisyen, çalışan ve öğrenciler için yarattığı tarihi ve bağlayıcı atmosfer özellikle önemlidir. Teknik değerine gelince, eğitim, idari ve üretim birimlerinin organize edildiği plan düzeni, döneminin çağdaş malzemelerini kullanması ve özellikle demir ve döküm atelyelerindeki büyük hacmi kapatmak için uygulanmış çatı sistemi veya günışığından en üst düzeyde faydalanmayı sağlayan yapı genelindeki açıklıklar olarak görülebilir. Aynı zamanda buralardaki üretimi sağlayan orijinal makine, aksam ve malzemeler küçük ölçekli bir endüstri mirasına ev sahipliği yapmaktadır.

Bugün Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi binası olarak hizmet veren yapı U biçimli formda ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci kısım aynı zamanda ana cepheyi belirlediği için yapıya dair silüet buradan okunmaktadır. Orta kısmın zemin katı dekanlık ofislerine ikinci ve üçüncü katlar ise ofis ve dersliklere ayrılmıştır. Ana kısmın kuzeyinde ise çeşitli uzmanlık konularına göre ayrılmış atelyeler yer almaktadır. Birbirini takip eden dörtlü atelyeler, bunları birbirine bağlayan bir koridor ve bu koridorun sonunda görülen karşılıklı iki büyük atelyeler simetrik bir plan düzeninde kurgulanmıştır. Daha önce bahsedilen U form gereği bu iki kolun ortasında kalan ve bir avlu gibi çalışan peyzaj alanı hala orijinal işlevini devam ettirmektedir. Ana bloğun bu avluya bakan arka cephesi oldukça dikkat çekicidir. Çünkü geleneksel Türk mimarisinden izler görünen bu cephede, 2. kattaki derslik koridoruna üç adet cumba yerleştirilerek cephe hareketlendirilmiştir. Ana cephe ise formun yataylığını her katta vurgulayan sıra pencerelerden oluşmaktadır.

KAYSERİ Mimarsinan Endüstri Meslek Lisesi ve Lojmanları

Eda ÖZSOY
Melikşah Üniversitesi

Kayseri'nin Cumhuriyet dönemi eğitim yapılarından olan Mimarsinan Endüstri Meslek Lisesi, kullanım işlevinin yanı sıra yapım sistemi ve teması bakımından da özgün bir değere sahiptir. Okulun 1945 yılında bugünkü adıyla Kadı Burhanettin Ortaokulu olarak bilinen yapının içinde 1 müdür, 2 öğretmen ve 65 öğrencisiyle Orta Yapı ismiyle eğitim öğretime başladığı bilinmektedir. Dülgercilik ve Duvarcilık bölümlerinde eğitim vermeye başlayan okulda daha sonra Harita-Kadostro, Yapı Ressamlığı, Sıhhi Tesisat, Restorasyon gibi yapı bölümleri ilave edilmiştir. Artan öğrenci sayısı ve mevcut okulun fiziksel ihtiyaçlara cevap verememesi üzerine okulu taşıma kararı alınmıştır.

1951 yılında döneminin idarecileri ve öğretmenleri tarafından planlanan kompleksin yapım işi kendi öğrencileri tarafından üstlenilmiş ve kendi kendini var eden bir okul ortaya çıkmıştır. Başlangıçta 1 bina ve 5 atölyeden oluşan okula devletin kısıtlı desteğine rağmen, öğretmen ve öğrencilerinin çabasıyla, yatılı öğrencilerin kalması için bir pansiyon binası ve öğretmenler için lojman binası eklenmiştir. Bu binalarında aynı şekilde öğrencilerin emekleri doğrultusunda inşa edildiği bilinmektedir. Mevcut bölümlerin sayısının artması ve müfredatın genişletilmesi nedeniyle çeşitli atölyeler sonradan yapıya dahil edilmiştir. Günümüzde toplam 93.000 m² arsa üzerinde 1 idari bina, 1 pansiyon binası, 5 atölye binası, 16 adet öğretmen lojmanı ve spor alanları ile işlevsel bir eğitim yerleşkesi durumundadır. Binalar yığma yapım sistemiyle yapılmıştır. Lojman olarak kullanılan ortak bahçe içerisindeki tek katlı konutların planlama anlayışı dönemin modern mimari arayışlarına vurgu yapmakla birlikte malzeme kullanımı ve işçilik açısından oldukça ilgi çekicidir. Bu konutlar 2+1 olup yaklaşık 100 m² dir. İdari binada toplam dokuz sınıf, çeşitli idari birimler ve kütüphane bulunmaktadır. Pansiyon binasının giriş katı ve 1. katı derslik ve idari birimler olmasına karşın bodrum katında yemekhane, çamaşırhane, serbest dinlenme salonu gibi sosyal mekanlar mevcuttur. Binanın son katında ise yatakhane bölümü yer almaktadır.

Yapı sanatı dalında, işinde etkin bilgiye sahip, donanımlı teknik eleman yetiştirmek amacıyla kurulmuş bu okul, modern mimari özelliklerinin yanı sıra, ideallerini önce kendi okulunu inşa etme eylemiyle de yansıtılması, dönemine ait sosyal ve kültürel ortam hakkında önemli izler barındırmaktadır.

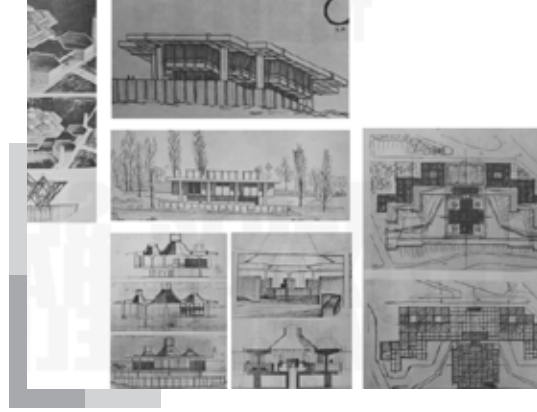
İSTANBUL Atatürk Kitaplığı

Nihal POLAT

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

20. yüzyıl Türk mimarlığının en önemli temsilcilerinden biri olan Eldem, çalışmalarıyla özgün bir Türk mimarlığının oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Ulusal mimarlığın nasıl olması gerektiği üzerine kuramsal çalışmalar yapmış; bu düşünceleri küçük kapsamlı yapılarda, özellikle konutlarda, köşk ve yalılarda uygulamış, İstanbul Türk evinin sofa gibi plan öğelerini, çıkma, saçak, kafes, vb çeşitli ayrıntılarını yeni yaşam biçimine uyarlamıştır.

İçinde bulunduğu tarihsel çevreye uyum sağlayan, işlevleri bozacak bir biçimselliğe kaçmadan geleneksel Türk sivil mimarlığının yatay çatı çizgisi, geniş saçaklar, eş boyutlu dizi pencereler ve çıkmalar gibi bazı yalın öğeleriyle oranlarını kullanan, bu yöndeki ilk çalışmalarından farklı olarak yeni gereç ve yapım ve yapım yöntemlerini uygulayan çağdaş bir anlayış içine girmiştir.

Atatürk Kitaplığı Sedat Hakkı Eldem'in geleneksel Türk mimarisi ile modernizmi sentezleme çabası içindeki eserleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Atatürk Kitaplığı, Beyoğlu'nda, çoğunlukla tescilli olmayan; Atatürk Kültür Merkezi, Hilton Oteli gibi Cumhuriyet dönemi mimari yapıtların yoğun olduğu bir bölgede yer almaktadır.

Binanın Taksim Meydanı'na ve son dönemlerin tartışmalı kamu mekanlarından Gezi Parkı'na yakın konumu nedeniyle önemi ayrıca öne çıkmaktadır.

Atatürk Kitaplığının temelleri Cumhuriyet'in 50. yıl kutlamaları çerçevesinde İstanbul halkına hizmet vermesi amacıyla bir halk kütüphanesi yaptırmak isteyen Koç topluluğu ve Belediye arasında yapılan bir protokol doğrultusunda 1973 yılında atılmıştır. Arsasını belediyenin verdiği, projelerini Prof. Sedat Hakkı Eldem'in yaptığı bina bitirildikten sonra 2 Kasım 1976 tarihinde Belediye Başkanı Ahmet İsvan'a teslim edilmiştir.

Beyoğlu ilçesindeki kitaplığın en alt katında 500 bin kitap kapasiteli kitap deposu ve ana kitap asansörü ile bağlı 3 katta cilt atölyesi, yemekhane, arşiv ve restorasyon atölyesi bulunmaktadır. kitaplığın giriş kısmının bulunduğu en üst katta sergi ve konferans salonları, okuma salonları ve fiş katalogları vardır. Belli periyotlarla çeşitli sergiler ve konferanslar düzenlenerek mekan aktif olarak kullanılmaktadır.

Kitaplık üç katlıdır. Yönetim, servisleri, kitap bakım, ciltleme vs. kısımları iki yandaki kanatlarda konumlanır. En alt katta bulunan ve altıgen planlı olan kitap deposu yaklaşık 600.000 kitap kapasitelidir.

Yapının altıgenlerden oluşan genel şeması Sedat Hakkı Eldem'in daha önce de sık sık denediği, ama inşa etme olanağı bulamadığı bir tipolojiyi yansıtır. Altıgen geometri üçgen strüktürel ızgara üzerine süperempoze edilmiştir.

Okuma ve inceleme salonları üçgen piramit kubbemsi örtüler altında büyük okuma ve katalog salonu bulunmaktadır. Bunlar pleksiglas ışıklıklarla donatılmışlardır. Sergi ve konferans salonu girişin iki tarafındaki kanatlarda yer alır.

ANKARA Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Yapı Kompleksi

Azize Elif SUDAN
TED Üniversitesi

TED Ankara Koleji yapı grubu bugün artık Ankara'nın merkezi sayılabilecek bir alanda konumlanmış olup, bulunduğu semte (KOLEJ) ismini verecek derecede toplumsal bellekte yer edinmiş durumdadır. TED Ankara Koleji yapılarının ilk kısmına (ilkokul ve ortaokul) 1936 yılında ilkokul binası ile başlanmış ve 1937 yılında tamamlanmıştır. 1938 yılında ortaokul binasının yapımı tamamlanmıştır. 1954 ve 1957 yıllarında aynı alanda yeni eğitim blokları eklenmiştir. Ortaokul kısmına eklenen diğer 3 bloğun ise yapım tarihleri bilinmemektedir. Ziya Gökalp Caddesinin diğer tarafında konumlanmış olan lise blokları ise 1957-58 yıllarında inşa edilmiştir. Spor salonunun inşası da aynı dönemde olmakla birlikte tam tarihi bilinmemektedir. Yerleşim 1963 yılında son şeklini almıştır. 2011 yılında lise kısmı ile yapının üniversite olarak kullanımı için çalışmalara başlanmıştır.

Yapı grubunun lise kısmı dört yapının ortada geniş bir avlu bırakacak biçimde arsanın batı çeperini sarması ile biçimlenmiştir. Yapılar betonarme karkas sistem ile inşa edilmiş olup yapıların onarımı sırasında taşıyıcı sisteme güçlendirme çalışması yapılmıştır. İlk ve ortaokul kısmı da ilk binanın yapılmasından 1950'lerde tamamlanmasına kadar yedi adet bloğun orta bir avlu çevresinde konumlanması fikri ile biçimlenmiştir.

Yapılar betonarme taşıyıcı sistem, asmolen döşeme ve tuğla duvar örgüsü ile inşa edilmiştir. Restorasyon görmüş yapılara statik güçlendirme yapılmıştır. Eski fotoğraflarda mimari elemanlarda ahşap malzeme kullanımı görülürken bunlar zaman içerisinde PVC ile değiştirilmiştir. İlkokul ve ortaokul kısmındaki yapılarda duvarlar mekan kullanımına göre sıva, seramik vb. malzemelerle kaplanmış, zeminde ise laminat park, mermer, PVC, seramik gibi farklı kaplamalar görülmektedir. Lise kısmında da rölöve çizimlerinde bu bilgiler gözlemlenebilirken yapılan restorasyon ve dönüşüm uygulamaları sonrası malzemeler yenilenmiştir.

TED Ankara Koleji yapıları, o dönemde ülkemizde yeni gelişmekte olan betonarme karkas sistem ve asmolen döşeme gibi teknik özelliklerin/gelişmelerin kullanıldığı, ilkokul ve ortaokul binalarında özgün malzeme kullanımlarının hala yer yer gözlemlenebildiği, modern mimarlık tarihinin yansıtılması açısından önemli bir yapı grubudur.

TED Ankara Koleji'nin Kolej semtindeki eğitim yerleşkesi, mimari özellikleriyle modern mirasa olan katkısına ek olarak bulunduğu semte ismini vermesinden de anlaşılacağı üzere 'kent belleği'nde önemli bir yer edinmiştir. Yıllar içerisinde kullanımlarında değişiklikler olsa da yapılar kolej yapıları olarak anılmaya devam etmiştir. Yapıların 'kent belleği'ndeki yeri, koruma kurulu tarafından bazılarının tescillenmesi ve korunmasını da beraberinde getirmiştir.

Türk Eğitim Derneği Ziya Gökalp Caddesi'nin doğu ucunda 1936-1963 yılları arasında inşa ettirdiği okul binaları ile Ankara'nın bu semtinde izi silinmeyecek bir eğitim ve kültür ortamı oluşturmuş; aynı zamanda da dönemin mimari özelliğini yansıtan yapılarla modern mimarlığa önemli katkılarda bulunmuştur.

ISPARTA İmam Hatip Lisesi

M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi
Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Günümüzdeki adıyla Isparta Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi, Isparta merkezde bulunan İstiklal Mahallesi'nin, 1108 nolu sokağı üzerinde yer almaktadır. Çevresinde Cumhuriyet Dönemi'ne ait birçok yapı bulunmaktadır. Günümüzde yapı halen okul olarak kullanılmaktadır.

1953 yılında İmam Hatip Lisesi'nin temelleri atılmıştır. Yapı okulun ileri gelen hocaları, hayırseverler ve ustaların çabaları sonucunda 1955 yılında tamamlanmıştır. İlk başta bodrum üzerine 2 kat olarak inşa edilen okul binası, zaman içerisinde öğrenci sayısının artması sebebiyle kapasite olarak yeterli gelmeye başlamıştır. Bunun üzerine 3. Kat inşa edilmiştir. İlk inşa edildiği dönemde, bodrum kat mutfak ve mescit, çatı katı ise yatakhane olarak kullanılmıştır. Yapı, 1963 yılında ek pansiyon binası yapılmıştır. İlk inşa edildiği dönemde pansiyon binası olarak kullanılan yapı, daha sonra gündüz eğitime odaklı şekilde hizmet vermeye başlamıştır. Maliye Hazinesi'ne ait olan okulun tescilli yoktur.

İmam Hatip Lisesi eğitim binası, pansiyon binası ile birlikte aynı bahçe içerisinde yer almaktadır. Bu iki binanın ortak kullandığı bahçeye, diğer bir adı da öğrenci yolu olan 1108 sokak üzerinden ana giriş verilmiştir. Lise binasının ana girişi güneydoğu cephesinden olup, aynı zamanda binanın iki yanından da ek girişler bulunmaktadır. Binaya 9 basamaklı bir merdivenle girilmektedir. Simetrik bir plana sahip yapının bodrum, zemin ve üst katında 10'ar adet mekân bulunmaktadır. Zemin katta 1 adet ana giriş kapısı, 2 adet de yanlardan verilen ek giriş kapıları mevcuttur. Bodrum ve zemin kat kâgir olup duvarları 50-70 cm kalınlığında taş duvardır. İkinci kat planı yapıya sonradan eklendiği için bu katın dış duvarları 50 cm kalınlığında taş duvar, iç duvarları da 23 cm kalınlığında tuğla duvardır.

Cephede yerel malzeme olan kövke taş kullanılmıştır. Yapı biçim, cephe düzeni ve çatı sistemi olarak bir bütün olarak algılanmaktadır. Yapının pencere düzenleri ve kat silmesi izi süreklilik göstermektedir. Aynı zamanda binanın dış duvarları ve taşıyıcı sisteminin de bir parçası olan taş duvarlar günümüze kadar özgünlüğünü koruyabilmiştir. Cephede bulunan pencerelerin ebatları birbirleriyle aynı olup tüm katlarda düzenli bir şekilde sıralanmıştır. Binanın bodrum kat dış duvarı "sıklop duvar" şeklinde örülmüştür. Diğer katların dış duvarları ise kesme taş duvar şeklinde derz bindirmeli olarak örülmüştür. Dış duvarlar günümüze kadar özgünlüğünü koruyabilmiştir. Bodrum kat haricindeki pencereler PVC tipi pencerelerle değiştirilmiş ve özgün halinden uzaklaşmıştır. Cephelerde yer yer sonradan monte edilmiş hoparlör, sokak lambaları, megafon vb. gibi eklentiler bulunmaktadır.

İmam Hatip Lisesi, Isparta ve çevresinde yer alan ve bu yöreye özgü kövke taşı ile inşa edilen nadir yapılardan biridir. Bütünüyle kövke taşından inşa edilmiş diğer yapılar Isparta Valilik Binası ve Devlet Hastanesidir. Yapı Halil Hamit Paşa Kütüphanesi, ŞAİK Lisesi, Hilmi dilmen İlköğretim Okulu gibi diğer Cumhuriyet Dönemi Eğitim yapılarının da bulunduğu bir noktada konumlanmıştır. Lise, plan şeması ve cephe karakteri ile nitelikli bir mimariye sahiptir. Yapı, Geç Cumhuriyet Dönemi yapılarından biri olması nedeniyle tarihsel öneme de sahiptir. Bu nedenle yapı kültürel, mimari, kentsel ve tarihsel açıdan öneme sahiptir.

ISPARTA ŞARKIKARAĞAÇ İnönü İlköğretim Okulu

M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi
Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Şarkıkaraağaç İnönü İlköğretim Okulu, Isparta İli, Şarkıkaraağaç İlçesi'nde, Asilkale Mahallesi Mektep Sokakta, 10 nolu pafta, 24 nolu ada, 1 nolu parsel üzerinde yer almaktadır. Şarkıkaraağaç'ın eski kent merkezinde yer alan bu eğitim kompleksinin çevresinde günümüze ait konutlar ve kamu binaları bulunmaktadır.

Özgün yapı 1929 yılında eğitim yapısı amacıyla Ali Rıza Baccı tarafından inşa edilmiştir. Bu yapı belli bir dönem Hükümet Konağı ve Kaymakamlık binası olarak kullanılmıştır. 1929 yılında inşa edilen yapıya 1948 yılında bir ek yapılmıştır. Ayrıca yapının ait olduğu bahçeye 1993 yılında yeni bir bina inşa edilmiştir. Maliye Hazinesi'ne ait olan yapı halen ilkokul olarak kullanılmaktadır. Yapı, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 01.05.2002 tarih ve 5423 sayılı kararıyla tescillidir.

Dikdörtgen planlı kâgir bina bodrum+ iki katlıdır. Bina kuzey doğu, güney-batı doğrultusunda durmaktadır. Simetrik bir plana sahip olan okulun merdiveni giriş aksı üzerindedir. Özgün yapının kapı ve pencereleri yenilenmiş, boya ve badana yapılmış, çatısı yenilenmiş ve elektrik – su ve ısıtma tesisatı yenilenmiştir.

Zemin kat pencereleri basık, üst kat pencereleri basık sivri kemerlidir. Kuzey-batı taraftaki ana giriş kapısı yöreye has sarı renkli taştan silmeli biçimde yapılarak anıtsal bir biçim kazandırılmıştır. Su basman kotundaki döşeme izi dış cephede görülmektedir. Çatı ahşap alınlık kaplamalar eski bezemeli halinden daha sade bir şekilde bırakılmıştır. Yapı taş kâgir olduğu için bakım amacıyla sıvayla kapatılmış. Cephe dokusu kaybolmuştur.

1948 yılında taş kâgir olarak inşa edilen ek1 binası özgün yapının güney batı kısmına tek katlı olarak eklenmiştir. Ek1 yapısında ana binaya ve güneyde yer alan bahçeye geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır. Parsel içerisine ek olarak 1993 yılında ek2 binası 3 katlı olarak yapılmıştır. Yönetim birimi ek2 yapısında bulunmaktadır. Hem özgün yapı da, hem de ek binalarda sınıflar bulunmaktadır. Ana yapı ilköğretime, ek2 binası ortaöğretime hizmet vermektedir.

Yapı, taş malzemedен kâgir tekniğinde inşa edilmiştir. Dış duvarları tuğla malzemedен yapılmıştır. Tavan, taban, merdivenler ve kapı pencere doğramaları ahşaptır. Çatı kırma ahşap çatı sistem olarak yapılmış marsilya tipi kiremitle kaplanmıştır. Duvar örgü tekniği köşeleri taş bağlantılı ve duvar yüzeyleri dolu tuğla ile örülmüştür. Kuzey-batı yanındaki ana giriş kapısı silmeli yontulmuş taştan yapılmıştır. Ek1 binasında aynı yapım özellikleri görülmektedir. Ek 2 yapısı günümüz yapısı olduğu için betonarme ve 3 katlı yapılmıştır.

Isparta ve ilçelerinde Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait günümüze ulaşan 3 okuldan biridir. Plan şeması, cephe karakteri ile nitelikli bir mimariye sahiptir. Ayrıca kentte yaşayan toplum için önemli bir kentsel bellek ögesidir. Bu nedenle yapı, kültürel, mimari, tarihsel ve toplumsal açılarından öneme sahiptir.

ISPARTA SENİRKENT Turan İlköğretim Okulu

M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi
Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Senirkent Turan İlköğretim Okulu, Isparta İli, Senirkent İlçesi'nde, Hamidiye Mahallesi Ali İhsan Şahin Caddesi, 2 nolu ada, 1 nolu parsel üzerinde yer almaktadır. Şehit Muhtar Bey Mektebi İptidaisi olarak bilinen ve eski belediyenin olduğu yerde bulunan okul 1928 yılında inşa edilen taş binada Turan İlkokulu olarak hizmet vermeye devam etmiştir.

1928 yılında inşasına başlanan taş bina; halkın, belediyenin ve özel idarenin katkıları ile 1932 yılında tamamlanır. 1932-1933 öğretim yılında hizmete vermeye başlamıştır. Bu binada, 1979 yılına kadar eğitim öğretime devam edilir. Okul bahçesine yapılan yeni bir yapı inşa edilmiştir. Bu yeni bina 1980-1981 öğretim yılında hizmete girmiş ve burada devam etmiştir. 1932-1933 öğretim yılında Turan İlkokulu olarak hizmete giren bina, 1981-1983 yıllarında Ticaret Meslek Lisesi, 1994-1998 yıllarında da Senirkent Meslek Yüksekokulu olarak kullanılmıştır. Maliye Hazinesi'ne ait olan yapı halen ilkokul olarak kullanılmaktadır. Yapı, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 30.05.2008 tarih ve 2244 sayılı kararıyla tescillidir. Yapı'nın restorasyon projesi Şeyda Güvenç Duran tarafından 2010 yılında çizilmiştir.

Yapı, Z+1 katlı ve yarı bodrumlu, simetrik dikdörtgen plan şemalıdır. İç mekânlar yüksek tavanlı ve betonarme kirişler ile güçlendirilmiştir. Bina girişi, ön ve arka bahçeden sağlanmaktadır. Binaya giriş merdivenleri beton, zemin kat tabanı mozaik ile yenilenmiştir. Üst kata ulaşımı sağlayan merdivenler bahçeye çıkış kapısının yanında yarıya kadar iki kolludur. Yapı içerisindeki kapıların üst kısımları dış pencere formları ile uyumlu olup, yuvarlak kemerlidir. Üst kat döşemesi ahşaptır. Zemin katta tuvalet ve 7 adet oda bulunmaktadır. Üst kat planında 6 adet oda bulunmaktadır.

Dış cephe taş duvarları aralarına çimento harç ile yeni derz dolgusu yapılarak üzeri siyah boya ile belirginleştirilmiştir. Yapının dış duvar köşeleri kesme taşlar ile yarım kaydırma tekniği ile örülmüştür. Dış cephe kat aralarında betonarme silmeler bulunmaktadır. Sağ ve sol yanda kare formlu simetrik iki yapı, ortadaki dikdörtgen formlu yapıya bitişik olup yaklaşık 1 metre dışarı yönde genişlemektedir. Yapının sokak cephesinde yer alan pencereleri kareye yakın dikdörtgen formda iki kanatlı olup, tüm cephelerin üst kat pencereleri sivri, alt kat pencereleri yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir.

Yapı yığma taş duvarlıdır. Dış cephe kat aralarında betonarme silmeler bulunmaktadır. Dış cephe taş duvarları aralarına çimento harç ile yeni derz dolgusu yapılarak üzeri siyah boya ile belirginleştirilmiştir. Yapının dış duvar köşeleri kesme taş ile örülmüştür. Tüm pencereleri kesme taş sövelidir. 1. kat döşemesi ahşaptır.

Isparta ve ilçelerinde Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait günümüze ulaşan 3 okuldan biridir. Turan İlkokulu binası, Senirkent İlçesi'nde Cumhuriyet Döneminde inşa edilen ve günümüze ulaşan en eski resmi kurumdur. Plan şeması, cephe karakteri ile nitelikli bir mimariye sahiptir. Yapı Senirkent'in önemli bir odak noktası olan Cumhuriyet Meydanı ile ilişkilidir. Ayrıca kentte yaşayan toplum için önemli bir kent-sel bellek ögesidir. Bu nedenle yapı, kültürel, mimari, tarihsel ve toplumsal açılardan öneme sahiptir.

KNT/RES

[Konut]

[Sivil Mimarlık]

İZMİR TİRE İstasyon Caddesi 5 Numaralı Konut

M.Furkan ACAR
Dokuz Eylül Üniversitesi
Oğuzhan AYDIN
Dokuz Eylül Üniversitesi

İstasyon Caddesi 5 Numaralı Konut, Tire’de Cumhuriyet sonrası planlanmış, 1950’li ve 1960’lı yılların modern konut üretimi açısından zengin konut bölgesi içinde, Cumhuriyet Meydanı ile tren istasyonunu bağlayan cadde üzerinde bulunmaktadır. Bu dönemin bahçeli ve az katlı konutları, günümüzde yıkılarak çok katlı apartman yapılarına dönüşmektedir.

İstasyon Caddesi 5 Numaralı Konut, 1950’li yıllarda Tire’de pek çok konutu projelendiren belediye fen memuru Ali Çiçek tarafından tasarlanan az katlı bir apartmandır. İlk projesi iki katlıdır ve cadde tarafından giriş almaktadır. Yapılan proje tadilatı ile kat adedi üçe çıkarılmış, giriş yan bahçe tarafından alınarak ön cephedeki yaşama salonu mekanı ile balkon genişletilmiştir. İlk projede cephede iki düşey bant olarak okunan taş kaplamalar iptal edilerek cephe sadeleştirilmiştir. Ön balkonun köşesinde bulunan kolonun, proje tadilatına uygun konumda bulunması, proje tadilatının inşaat başlamadan önce yapıldığını göstermektedir. Öncelikle ilk iki katı inşa edilen apartmanın üçüncü kat inşaatı için 1966 yılında ruhsat alınmıştır. Projede kırma çatılı olarak görünen bina, düz çatılı olarak inşa edilmiştir.

Yapı ayrıık nizamda inşa edilmiş olup dört cephelidir. Dikdörtgen prizma biçimli kütledeki boşluk etkisi, ön ve arka cephelere bakan balkonlarca yaratılmıştır. Her katta tekrar eden plan şemasında ikili bir dolaşım sistemi okunmaktadır. Ana mekanlar, orta sofa benzeri merkezi geniş bir hol etrafında örgütlenmektedir. Kareye yakın bir dikdörtgen biçimindeki bu giriş holüne salon, yatak odası, mutfak ve banyo mekanları açılmaktadır. Misafir odası ve diğer yatak odası ise, daha erken dönem konutlarında görüldüğü üzere salon mekanından giriş almaktadır.

Yapının salon ve oturma odasının açıldığı ön cephesinde geniş pencere açıklıkları ile boşluk, ağırlıklı olarak düşey dolaşım ve servis hacimlerinin toplandığı yan cephelerinde ise doluluk etkisi yüksektir. Pencere ve balkon korkuluk duvarlarının yataylığı, balkonu taşıyan kolon ve cephe kaplamasındaki koyu renk düşey bantlarla dengelenmiştir. Giriş saçağı ile merdiven boşluğuna ışık almayı sağlayan düşey bant açıklıklar ise proje tadilatı sonrası kütle ve cephe hareketi açısından zayıflamış yan cephedeki belirgin elemanlar olarak okunmaktadır. Balkon duvarlarında mozaik, cephe genelinde düz ve serpmme sıva kullanılmıştır.

Sayıları giderek azalan dönem konutlarından İstasyon Caddesi 5 Numaralı Konut, merkezi dağılım mekanı olarak işlev gören ana yaşama mekanı etrafında örgütlenen konut tipi ile dolaşım işlevinin hol ve koridor gibi özelleşmiş elemanlara yüklendiği konut tipi arasında geçiş niteliği taşımaktadır.

İZMİR TİRE Ful Sokak 6 Numaralı Konut

*Didem AKYOL ALTUN
Dokuz Eylül Üniversitesi*

Tire yerleşiminin Cumhuriyet Meydanı ve istasyon arasında kalan konut bölgesi, Cumhuriyet sonrası planlanan modern konut üretiminin özgün örneklerini barındırmaktadır. Söz konusu yapının bulunduğu Ful Sokak, İzmir yolunu kentin odağında yer alan Cumhuriyet Meydanı'na bağlayan ve konut bölgesinin ana arteri olan İstasyon Caddesi'ne dik açılmaktadır. Nitelikli konutlarıyla dikkat çeken sokak, ayrı nizam iki katlı ve bahçeli konutlardan oluşmaktadır. Son yıllarda artan apartmanlaşma nedeniyle sokakın karakteri hızla dönüşmektedir. 6 numaralı yapı, Kadri Ulukaya tarafından 1968 yılında Fen Memuru Ali Çiçek'e tasarlatılmış ve yaptırılmıştır.

Yaklaşık kare bir plan şemasına sahip olan konuta, yan cephe orta aksında yer alan su basman üstü terastan ve küçük bir saçığın altından giriş alınmaktadır. Giriş ve merdiven kovanı holünden, salonun devamı niteliğindeki orta hole girilmektedir. Orta holün giriş aksında bir yatak odası; sol kanadında yol cephesine dönük geniş salon ve ona açılan bir oturma odası; sağ kanadında ise bir koridor üzerinde sıralanan mutfak, tuvalet, banyo ve bir yatak odası yer almaktadır. Mutfağın açıldığı terastan bahçeye ayrıca bir iniş sağlanmıştır.

İç mekan detayları olarak, orta hol ve iç koridor üzerinde yer alan yatak odalarında sırt sırta bakan duvar içi depolama birimleri ve orta holle salonun arasında çiçekli ayırıcı yüzey tasarımı dikkat çekmektedir.

Yalın prizmatik ana kütle, salonun açıldığı balkon ve yan cephede orta holden bağlanılan yatak odası balkonlarıyla hareketlenmektedir. Üç katlı olarak tasarlanan yapı, iki kat olarak inşa edilmiştir. Orijinal cephe kurgusunda, her katta yönü değiştirilerek kullanılan mozaik sıvalı L bantlar ile yalın korkuluk detayı cepheye karakter veren unsurlardır. Ancak uygulamada, yön değiştiren L bantların aynı yönde uygulandığı ve korkulukların süreçte değişikliğe uğradığı görülmektedir. Ayrıca üç katı birbirine bağlayan düşey mozaikli bir bant, kütle bitişini vurgulayan yatay mozaik alınlık da uygulanmamıştır.

Konut yapısı, söz konusu konut alanındaki erken betonarme örneklerden biri olmasının yanı sıra, bölgedeki modern karakteri sürdüren nitelikli konut yapılarından biri olarak öne çıkmaktadır.

KAYSERİ Şeker Fabrikası Lojmanları

Burak ASİLİSKENDER
Abdullah Gül Üniversitesi
Nur URFALIOĞLU
Abdullah Gül Üniversitesi
Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY
Abdullah Gül Üniversitesi

Kayseri Şeker Fabrikası Lojmanları, 26 Kasım 1954 tarihinde dönemin yerel yönetiminin inisiyatifi ile kurulan ve 6 Kasım 1955 tarihinde açılan Kayseri Şeker Fabrikası ile birlikte planlanmıştır. Yedi ayrı bloktan oluşan lojmanlar fabrika ile birlikte, Fransa'dan alınan teknik ve maddi yardım ile Kayseri'nin batısında Ankara yolu üzerinde inşa edilmiştir. Fabrika arazisi, içerisinden geçen demiryolu ile kent merkezine bağlanan ana ulaşım aksı (Osman Kavuncu Bulvarı) arasında bulunmaktadır. İkişer katlı blokların her katında 95 metre karelik iki farklı tipte daire yer almaktadır. Lojmanlar, birbirleri ile "U" oluşturacak biçimde konumlandırılmış, aralarında ortaya çıkarılan yeşil doku ile hem konut blokları birbirinden ayrılmış hem de bina sakinleri için rekreatif amaçlı geniş bahçeler ve ortak kullanım alanları elde edilmiştir. Ana girişleri batıya yönlendirilen konut bloklarına özel bir ara yoldan ulaşılmaktadır.

Konut planlarında, girişten ikinci bir karşılama mekanına (hole) ulaşılmaktadır. Yaşama mekanından katlanır camlı kapılarla ayrılabilen bu hacim, yatak odaları ile mutfak, wc ve hizmetli odası olarak düşünülen bir odanın bulunduğu bölümü birbirine bağlamaktadır. İki yatak odasının arasında banyo yer almaktadır. Ayrıca, yapıldığı yıllarda soba ile ısıtılması düşünülen konut için (girişe bakan) balkonlu yatak odası ile salon arasında bir hacim ayrılmıştır. Konutlar, işletmeden sağlanan merkezi ısıtma sistemine bağlandıktan sonra bu hacim, depo amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan, mutfakın karşısında düşünülen hizmetli odası genelde mutfakın bir parçası olarak hizmet vermektedir. Bu iki hacim arasında wc yer almaktadır. Ayrıca, mutfaklardan çıkılan ve blokların arasındaki ortak alana yönelmiş balkonlar da mevcuttur. Üretiliş yöntemi ve mimari özellikleri ile Türkiye modern mimarlığının nitelikli örneklerinden birini oluşturan yapıların korunması gereklidir.

ANKARA Bedri Özkazanç Apartmanı

*Emine Çiğdem ASRAV
Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

Bedri Özkazanç Apartmanı Çankaya İlçesi Eti Mahallesi'nde inşa edilmiş olup, benzer tarihlerde yapılmış örneklerin günümüze çok sayıda ulaşamaması sonucu döneminin özelliklerini gösteren nadir yapılarıdır. Mahallede konut dokusunu oluşturan yapılar genelde üç-dört katlı olup cephe organizasyonu, detay özellikleri, kullanılan malzemeler bakımından her biri kendi diline sahiptir. Bedri Özkazanç Apartmanı girişini tam ortadan almaktadır. Girişin üzerinde yer alan ve tüm cephe boyunca devam eden cam, aydınlık işlevini görürken yapı girişini ve aynı zamanda bina sirkülasyonunu tanımlamaktadır. Yapıyı plan ve kesit düzleminde ikiye ayıran bu sirkülasyon hattı aynı zamanda simetri hattıdır ve her iki düzlemde dairelerin ayrıştırılmasına katkı sağlamaktadır. Yapı girişindeki metal ve camdan yapılmış kapı zemin kat cephesinden içeri çekilmektedir. 1. kattan itibaren yapı çıkma yaparak cephe boyunca aynı düzlemde ilerlemektedir. 1965 yılında tamamlanan yapı 5 kat yol üzerinde, 1 kat yol altında olmak üzere toplamda 6 kattan oluşmaktadır. Yapıda zemin kat arka cephede üç odalı, 118 m² iki daire ve katlarda dört odalı, 125 m² sekiz daire olmak üzere toplamda on daire vardır. Zemin katta ön cephede ayrıca dört adet dükkan bulunmaktadır. Yol altında kalan bodrum katta ikamet yoktur. Planda ön ve arka cepheye gelen mekanlar yaşama birimlerini oluştururken bina sirkülasyonunun ve saftın bulunduğu iç kısımlarda ıslak hacimler ve servis mekanları yer almaktadır. Cephe organizasyonu plan kurgusunu desteklemektedir. Ön cephede kenarlarda konumlanan balkonların olduğu yerde cephe içeri çekilir ve burada 'L' tipi salonların oluşmasını sağlar. Ön cephede ortak mekanlar yer alırken arka cepheye doğru plan şeması genel kullanımdan, özel kullanıma geçişi öngörmektedir. Binada birinci katta çıkma yapıyla ve balkonların konumlandığı yerlerde de içeri doğru çekilmesiyle ön cephede kütleli oymalara gidilmiştir. Binaya ilk bakıldığında dikkati çeken bir diğer özellik de metal süslemelerdir. Oldukça küçük metal elemanlar kullanılarak basit bir tasarımla yapılan bu metal süslemeler aydınlığı oluşturan cam üzerinde, balkon parmaklıklarında ve giriş kapısında da aynı şekilde kullanılmaktadır. Yapı betonarme karkas iskelet sistemi kullanılarak inşa edilmiştir. Bu sistem plan ve cephe örgütlenmesini doğrudan tanımlarken her iki düzlemde de dairelerin ve mekanların ayrıştırılmasına katkı sağlamaktadır. Bedri Özkazanç Apartmanı ön cephedeki kütleli oymaları ile küçük ve tekrar eden basit metal süslemeleriyle döneminin karakteristik özelliklerini gösteren yapılar arasında yer alır. Yapının yakın çevresinde yer almış ancak zamanla yok olan dönemdaş ve benzer nitelikteki yapılar göz önünde bulundurulduğunda yapının özgün kimliğini koruyor olması ve orijinal işlevinde halen kullanılıyor olması oldukça önemlidir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Murat Apartmanı

*Emine Çiğdem ASRAV
Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

Murat Apartmanı Çankaya İlçesi Maltepe Mahallesi'nde her biri karakteristik mimari özelliklere sahip dönemin konut dokusunu oluşturan apartman yapılarından birisidir. Bu konut dokusunu oluşturan yapılar genelde 3-4 katlı apartman yapıları olup cephe organizasyonu, detay özellikleri, kullanılan malzemeler bakımından her biri kendi diline sahiptir. Murat Apartmanı girişini yan cepheden almaktadır. Bu girişi cephe boyunca devam eden ve girişte cepheden yaklaşık 50 cm çıkma yapan iki paralel duvar tanımlamaktadır. Bu iki duvar yapıyı plan düzleminde de ikiye ayırmaktadır. Ayrıca birinci kattan itibaren daha fazla çıkma yaparak balkonlara taşıyıcı görevi üstlenmektedir. Giriş kapısının üzerinde eğrisel formda bir saçak bulunmaktadır. Bu saçığın üzerinde, iki duvar arasında cephe boyunca ilerleyen cam, binada aydınlık görevini üstlenmektedir. 1960 yılında tamamlanan yapı 4 kat yol üzerinde, 1 kat yol altında olmak üzere toplamda 5 katlıdır. Yapıda zemin katta girişin olduğu yerde kot yaklaşık 1 m aşağı çekilerek yüksek bir giriş oluşturulmuştur. Zemin kattaki 1 m lik kot farkı bodrum katında da 30 cm lik bir kot farkı olarak görülmektedir. Yol altında kalan bodrum katta ikamet yoktur. Yol üstünde kalan zemin artı üç katta her katta iki daire olmak üzere toplamda 8 daire bulunmaktadır. Bu daireler bina girişinin tanımladığı aksa göre simetrik yerleşirken her iki daire ön ve arka cepheye hakim olacak şekilde konumlanmıştır. Planda ön ve arka cepheye gelen mekanlar yaşama birimlerini oluştururken bina sirkülasyonunun ve şaftın bulunduğu iç kısımlarda ıslak hacimler ve servis mekanları yer almaktadır. Plan kurgusu cephe organizasyonu ile de desteklenmektedir. Bina prizmatik bir kütle gibi okunabilecekken balkonlar prizmatik görünümü kırar ve cepheye hareketlilik kazandırır. Bu sadece balkonların cephe boyunca ilerlemesiyle değil aynı zamanda malzeme ve detay özellikleri ile de ilgilidir. Ortak mekanların balkonunda malzeme metal iken, daha özel mekanlarda yerini tuğlaya bırakır. Aynı metal malzeme yan balkonlarda çamaşır askılığı, girişte saçığı ve bina içinde de merdiven korkuluklarını oluşturmaktadır. Yapı betonarme karkas iskelet sistem kullanılarak inşa edilmiştir. Bu sistem plan örgütlenmesini doğru- dan tanımlarken cephe dışına çıkan perde duvarlar ile dışarıdan dairelerin ayrıştırılmasına da katkı sağlar. Murat Apartmanı sade bir kütle etrafında biçimlenen zengin malzeme ve detay kullanımlı balkonları ile kütle içinde örgütlenen sade ve işlevsel plan organizasyonu ile önemli bir yapıdır. Yapı özgün kimliğini korumakta ve orijinal işlevinde halen kullanımı sürmektedir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Bahçelievler 47. Sokak No: 29

*Elif Selena AYHAN
Başkent Üniversitesi*

Bahçelievler Mahallesi olarak adlandırılan, yoğunluklu olarak konutlardan oluşan bir dokuda yer alan yapı Yüksek İnşaat Mühendisi Parseh Diyaroğlu tarafından tasarlanmış; 15.06.1960 tarihinde mimarisi projesi, 08.06.1960 tarihinde ise tadilat projesi onaylanmıştır. Bu bölge Ankara'nın ilk kooperatifleşme hareketleri sırasında müstakil tek veya iki katlı evlerden oluşan, planlı olarak gelişen bir bölge iken zamanla yaşanan dönüşüm sonucunda daha çok 4-5 katlı apartmanlardan oluşan bir nitelik kazanmıştır.

Yapı bodrum+zemin+1+teras olarak inşaa edilmiş, çevre yapılardan cephe ve mimari biçim özellikleri bakımından ayrılarak, ön plana çıkmaktadır. Bütününde yalın bir tasarımın hakim olmasının yanında, ön cephede zemin ve teras kat balkonlarının eşit seviyede kalmasına karşılık, 1. kat balkonun diğer seviyelerden öne uzanması ile zenginleştirilmektedir. Arka cephede ise bu hareketlilik uygulanmayarak, tüm balkonlar aynı seviyede kurgulanmaktadır. Sol yan cephesi başka bir yapıya bitişik olan bu binanın, sağ yan cephesi ise ince uzun bir aks üzerine sıralanmış geniş açıklıklardan meydana gelmektedir. Bu açıklıklar aynı balkona açılmakta, balkonlar ise ön cepheden algılanmayacak biçimde içeri çekilmiş biçimde kurgulanmaktadır. Bu çekilme ile ön cephenin bütünlüğü korunurken, balkonların yan cephede çerçeve içine alınmış olduğu görülmektedir. Binanın ana girişinin de bulunduğu bu cephenin merdiven kovanına denk gelen bölümünde yerden tavana kadar cam kullanılarak hem içeriye ışık girişi sağlanmakta hem de yapının iç mekan kurgusu dışarıya da yansımaktadır.

Yapı inşaa edildiği dönemin mimari eğilimlerini simgeleyen tasarımı ve kütle/ cephe özellikleri ile kültürel-estetik anlamda dikkate alınması gereken bir yapıdır. Ayrıca yapıldığı dönemin Türkiye koşullarında, inşaat mühendislerinin yoğun olarak mimari projelere dahil edilmesi ve uygulamaları örnekleme açısından toplumsal anlamda da önemli bir yapıdır.

ANKARA Emek 4. Cadde No: 134

*Elif Selena AYHAN
Başkent Üniversitesi*

Emek Mahallesi olarak adlandırılan, yoğunluklu olarak konutlardan oluşan bir bölgede konumlanmakta olan yapı, Yüksek İnşaat Mühendisi Aykut Özdemirer tarafından tasarlanmıştır; 09.09.1961 tarihinde mimarisi projesi, 25.08.1962 tarihinde ise tadilat projesi onaylanmıştır. Mevcut durumda bodrum+zemin+3+teraz olan bu yapı, kütle özellikleri bakımından çevre yapılarla benzer özellikler göstermesine rağmen, cephe ve detay özellikleri bakımından nitelikli bir örnek olarak ön plana çıkmaktadır.

Özellikle ön ve yan cephelerde kullanılan geometrik formlar, malzeme ve renk yapısı diğer örneklerden ayırmaktadır. Ön cephede her bir katı tariflemek üzere, açıklıklar bütün bir çerçeve ile çevrelenmektedir. Bu çerçeve kimi yerlerde balkonu, kimi yerlerde de pencereleri tariflemekte, balkonların kırmızı parmaklıkları çerçeveye aynı doğrultuda, yatayda hizalanmaktadır. Ayrıca, katlarda her bir dairenin bitişi alanda geometrik şekillerden oluşan, düşeyde hareketlenen mimari elemanlar ile geçiş/sınır vurgulanmaktadır. Bu eleman hem estetik kaygılarla cephede hareketlenme yaratmakta, hem de fonksiyonel anlamda güneş kırıcı olarak balkonun bir bölümünde ışık kontrolü sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Böylelikle ön cephede kullanılan yatay, lineer çizgilerle zıtlık sağlayan bu elemanlar, düşeyde hareketlenerek yapının karakteristik bir özelliği olarak dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, ön cephede, katları çevreleyen çerçeve sağ yan cepheye geçişlerde balkona dönüşmekte ve balkonu tanımlayan ana eleman olarak ortaya çıkmaktadır. Bu elemanın hem ön hem yan cephelerde devam ediyor olması, cepheler arasında bir dil birliği sağlamaktadır.

Binaya sağ yan cepheden girilmekte, bu cephe ön cepheye göre daha sade olmasına karşılık benzer detaylar burada da görülmektedir. Ön cephede yer alan mimari elemanları oluşturan geometrik şekiller, bu cephede de kullanılmış ancak; farklı şekilde kurgulanmıştır. Ön cephede olduğu gibi açıklıkların bir kısmını tariflemek adına kullanılan bu şekiller düşeyde tek bir eleman olarak tasarlanmıştır. Ayrıca, banyo, merdiven boşluğu gibi mekanların ışık alması için gerekli olan açıklıklar aynı şekiller kullanılarak cephede oluşturulmuştur. Bu benzerlikler yardımıyla ön cephe ve yan cephelerde uyum sağlanmış, ön cephede mimari elemanları tanımlayan şekillerden, yan cephelerde boşluğu tariflemek için yararlanılmıştır.

Yapı cephe ve detay özellikleriyle kültürel-estetik anlamda dikkate alınması gereken bir yapıdır. Renk ve mimari eleman kullanımı, cepheler arasındaki süreklilik ve uyum, dolu-boş ilişkisi göz önünde tutulduğunda nitelikli örneklerden biridir. Ayrıca yapının tasarımının bir inşaat mühendisi tarafından yapılmış olması, yapının dönemin projelendirme aşamasındaki eğilimler ve uygulamalar hakkında da fikir vermesi açısından toplumsal anlamda önemli olduğunu göstermektedir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı "Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma, Belgeleme ve Koruma Ölçütleri Geliştirme" adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Dörtler Apartmanı

Didem BAHAR
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ankara'nın önemli konut yerleşimlerinden olan Mebusevleri Mahallesi'nde Süslü Sokak'ta 4253 ada 5 parselde yer alan Dörtler Apartmanı Yüksek Mimar Aykut Erten tarafından tasarlanmıştır. Dörtler Apartmanı'nın yapımına 1959 yılında başlandığı tahmin edilmektedir.

Biri bodrum, biri giriş olmak üzere toplamda 5 kattan oluşan yapı, bulunduğu çevrede kütsel olarak bir iddiası olmamasına karşın cephe elemanları ile dikkat çekmektedir. Tuğla yığma sistemi ile inşa edilen Dörtler Apartmanı balkon korkulukları ve giriş cephesindeki açıklıklara uygulanmış özgün parmaklıklarının verdiği etki ile farklılaşmaktadır.

1959 tarihli tadilat projesinden anlaşıldığı üzere yapı her katta bir daire yer alacak şekilde tasarlanmıştır. 3+1 olan bu dairelerde ana yaşam alanı olan salon tüm kütlede giriş cephesinden geriye çekilmiş, ön ve yan cepheden uzun bir balkonla çevrelenmiştir. Girişin hemen karşısında mutfak, sol tarafında ise salon yer almaktadır. Salonun bir kısmı yemek köşesi olarak tasarlanmış ve mutfakla doğrudan ilişkilendirilmiştir. Yatak odaları ve banyo özelleşmiş, girişin sağ tarafında bir hol oluşturulmuş ve tüm bu mekânların girişleri bu holden verilmiştir. Yan cephede tek bir odaya ait olan küçük bir balkon daha bulunmaktadır. Daireler yalın bir anlayışla tasarlanmış ve işlevsel mekânsal kurgularla oluşturulmuştur. Dörtler Apartmanı'nı diğer yapılardan farklı kılan şey cephe uygulamalarıdır. Parmaklık ve korkulukların yanı sıra yapının sokak cephesini dikkat çekici kılan bir diğer önemli eleman da, yapının inşa edildiği döneme referans veren nitelikli giriş saçağıdır. Bahçe kapısının hemen üzerinde yer alan bu saçak, yapının sokak cephesini farklılaştırır ve ona bir kimlik kazandırır.

Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında apartman örneklerinin sayıca çoğaldığı bir dönemde inşa edilen bu özgün yapı, mütevazı kütseline karşın iddialı cephe elemanlarıyla çağdaşları arasından sıyrılan, korunmaya değer, önemli bir sivil mimari örnektir ve döneminin yapılaşma anlayışına ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Didem Bahar'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

KAYSERİ Mavi Çam Apartmanı

Z. Özlem PARLAK BİÇER
Erciyes Üniversitesi
Kaan ZONTUL
Erciyes Üniversitesi

Yapı benzer nitelikte ayırık nizam yapı blokları arasındadır. Yapı Kayseri'nin eski yerleşimlerinden ve cumhuriyet dönemi modern mahalle dokularından olan Sahabiye Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kayseri kent merkezi içerisinde kalan bu mahalledeki diğer konut birimleri gibi mavi çam apartmanı da konut işlevini yitirmiş, iş yeri olarak hizmet vermektedir. Mavi çam apartmanının yerleştiği parsel, diğer parsellerle aynı özellikte olup küçük bir bahçesi de bulunmaktadır. Mavi çam apartmanı Kayseri'nin 1950 yıllarında gelişen ve modern bir mahallesi olarak görülen Sahabiye Mahallesi içerisinde dönemin mimari özelliklerini taşıyan bir mimariye sahip olarak yapılmıştır. 1973 yılında mimar Mehmet Alpay tarafından bodrum, zemin, 2 normal kat ve çatı katı olarak tasarlanan yapının güneyinde ara sokak batı ve doğusunda komşu binalar kuzeyinde ise bahçe komşu denebilecek bir diğer parselde bulunan bina ile çevrilmiştir. Yapı içerisinde bulunan salon mekanı, farklı iki kotta çözüme ulaştırılması ile dikkat çekicidir. Dönemin mimari kaygıları ile geniş açıklıkları içeren yapının cephesi, çoğunlukla yatay hatlara sahiptir. Yapının taşıyıcı sistemi betonarme iskeletli sistemdir. İskeletli sistem içerisindeki bölücü duvarlar ise tuğla olarak inşa edilmiştir. Günümüzde iç mekanlar, kullanıcıların zaman içerisindeki eskimleri yenilemek için yaptıkları kaplama malzeme değişikliğine sahiptir. Cephede görülen açıklıkları oluşturan pencere sistemleri, iklim şartları da göz önüne alınarak, zamanla plastik esaslı pencere kesitlerine ve ısı yalıtımlı camların kullanımına dönüşmüştür. Yapının dış cephe kaplama malzemeleri yatayda sıva ve düşeyde ise doğal taş malzeme olarak seçilmiştir. Yapılan değişiklikler orjinal rengine ve dokusuna sadık kalınarak gerçekleştirilmiştir. Yapının balkonlarında zarif metal korkuluklar dönemin modern mimari anlayışına uygundur.

NEVŞEHİR AVANOS Bahçeli Evler Mahallesi Banka Konutları

Z. Özlem PARLAK BİÇER
Erciyes Üniversitesi
Abdülkadir KAÇAN
Erciyes Üniversitesi

1954-1956 yıllarında başladığı tahmin edilen çiftçi evleri Ziraat Bankası'nın çiftçilere verdiği kredi ile yapılmıştır. Daha sonra banka kredisi ile yapıldığı için banka konutları ismini alan konutlar, 3900 lira maliyet ve 4500 liraya çıkan krediler ile satışa sunulmuştur. Halk arasında bahçelerinin çok olması sebebi ile bulunduğu mahalleye de adını veren Banka Evlerinin bulunduğu alanın kuzeyinde Kızırmak ve eski Avanos kent merkezi bulunmaktadır. Kent merkezinden yaya ulaşımı, Avanos tarihi Asma köprüsü ve araç ulaşımı da tarihi taş köprü ile sağlanmaktadır. Güneyinde diğer mahalleler ile ayrımını sağlayan ana ulaşım aksı vardır. Doğusu tarımsal alan ile bitmektedir. Mahallenin doğu bitişinde bir de modern mimari örneklerinden olan Kızırmak Venessa Otelı bulunmaktadır. Batısında eski taş köprüünün devamı olarak çevre ilçe ve kasabalarla bağlantıyı sağlayan ana ulaşım aksı bulunmaktadır. Bahçeli Evler mahallesi içerisinde önemli bir yere sahip olan banka konutlarını oluşturan her konut birimi, tarımsal üretimin de hakim olduğu dönem alışkanlıklarının bir yansıması olarak geniş bahçelere sahiptir ve buralarda her türlü üretim günümüzde de gerçekleşmektedir. Komşuluklarda iki konut arasında bu konutların geniş bahçeleri girmiştir. Sokak dokusunu ise karşılıklı tek ve/veya iki katlı konutların ön cephelerinin gelmesi oluşturmuştur. Böylece yeşil alanlar konutların arka kısmında içte kalırken konutların sokaktan görünmesi sağlanmış ve sokak dokusunun devamı da korunmuştur. Ayrıca bu kadar geniş yeşil alanlara sahip olmasına rağmen konutlar arasında ortak kullanıma yönelik olarak iki ana yeşil aks düzenlenmiştir. Bu yeşil alanlar çocuk oyun alanları ile bütünleştirilerek günümüzde kullanımını sürdürmektedir. Mahallenin batı bölümünde tüm kentin kullanımına yönelik yarı açık pazar yeri bulunmaktadır. Önceleri açık pazar yeri olan bu alan daha sonra hava koşullarından korunmak amacı ile belediyece örtülmüştür. Yine yerleşimin batısında pazar alanının kuzeyinde araç park alanı düzenlenmiştir. Yapı alanı planlamada, konutların önünde kendisine yeten araç parkına sahip olmasına rağmen toplu yaşamın getireceği park alanlarının düzenlemesi ile dikkat çekici modern bir özelliğe sahiptir. Yapı alanı içerisinde yer alan konutların tamamı yığma tekniği ile yapılmıştır. Malzeme olarak taş kullanılmıştır. Taş kullanımı zemin katlarda olmuştur. Ancak sonradan yapılan eklemelerde iskelet sistemdeki taşıyıcılar görülmektedir. Komşuluk birimlerinde değişiklik yok ancak zamanla konut kullanıcıları ihtiyaçlarına göre konutlara kat ve/veya balkon eklemişler yada bahçelere müstemilat eklemişler. Yapıldığı yıldan bu güne kadar bireysel kullanıcıların yaptığı konut tadilatları dışında park ve yeşil alan düzenlemeleri ve yollar için malzeme kaplaması değişimleri gerçekleştirilmiştir. Bunların dışında yerleşimin genel karakteristiklerinde bir değişim olmamıştır.

İSTANBUL Suna Kırac Yalısı

*Emine Banu BURKUT
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*

Suna Kırac Yalısı, Sedad Hakkı Eldem'in Boğaz'da var olan bir yapının temelleri üzerine inşa ettiği bir konuttur. İki kanadında yaşama ve yemek mekânlarının bulunduğu, merkezi sofalı geleneksel Türk Evi'nin bir yorumudur. Suna Kırac ve İnan Kırac için tasarlanan bir yapıdır.

20. yüzyıl Türk mimarlığının en önemli temsilcilerinden biri olan Sedad Hakkı Eldem, çalışmalarıyla özgün modern Türk mimarlığının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Eldem, meslek yaşamı boyunca, biçim ve bezeme ayrıntılarını seçmece bir anlayışla yenilemeksizin halk mimarlığından ve batı kökenli üsluplara bağlı kalmaksızın çağdaş teknolojiden yararlanarak Türkiye'ye özgü bir mimarlık yaratılması gereğine inanmış ve bu doğrultuda çalışmıştır. Eldem'in İstanbul Boğaziçi'nde bulunan yapıları dönemin en seçkin örneklerindedir. Bunlardan bazıları Kandilli'de Komili Yalısı, Beylerbeyi'nde Ayaşlı Yalısı, Vaniköy 'de Suna Kırac Yalısı'dır.

Suna Kırac Yalısı, Eldem tarafından 1965-1966 yılları arasında Boğaziçi'nde, Üsküdar Vaniköy caddesi üzerinde, Vaniköy Cami'nin yanında bahçe içerisinde yer alır. Bina burada bulunan eski bir yalının yerine yapılmış, duvarlarda mevcut binanın taşıyıcıları kullanılmıştır. Modüler bir ızgara sistemine oturan bina, orta sofalı olarak tasarlanmıştır. Vaniköy Camisi'nin yanında olması nedeniyle genel görünüşü ve kütlesi bakımından özel bir durumu vardır. Bahçesine bir yüzme havuzu, havuz pavyonu ve büyük bir limonluk inşa edilmiş, bahçe yolları mermer şeritler arasında tuğla kaplanmıştır.

Kuzeybatıda deniz cephesi eksende geride kalan sofa cephesiyle üç bölümlüdür. Zemin katta sofa cephesi geri çekilerek veranda elde edilmiştir. Cephede modüler bir ızgara sistemi kullanılmıştır. Bu modülasyon renk ve malzeme farkıyla vurgulanmıştır. Cephede iki katlı dikine oranlanmış beyaz bordürlü pencere sırası bulunur. Pencere eteklerine ahşap panolar yerleştirilmiştir. Üstte geniş saçaklı kırma çatı yükselir. Saçak altı ahşap çıtalarla bölünmüştür. Benzer tasarım öğeleri diğer cephelerde de tekrarlanmıştır. Taşıyıcı sistem olarak betonarme kullanılmıştır. Eğimli kırma çatı olarak tasarlanan çatıda malzeme olarak Marsilya kiremiti kullanılmıştır. Zemin katta, kütüphane, mutfak, ıslak hacim, oturma odası ve yemek odası bulunmaktadır. Birinci katta ise yatak odaları, hizmetli odası, çalışma odası, oyun odası, ıslak hacimler, giyinme odası bulunmaktadır. Mutfak ve şömine bacaları bahçe tarafında iki kuvvetli çıkıntı oluşturur. Duvarlarda eski taşıyıcılar kullanıldığından açıklıklar sınırlı kalmıştır. Salonlar grubunun sonunda iki kademe yüksekliğinde bir oturma köşesi vardır. Ev sahibinin Beykoz camları ve Çeşmibülbül koleksiyonu için, ocağın iki tarafına arkaları aynalı özel raflar yapılmıştır. Giriş kapısının üzerinde bir galeri boşluğu bulunmaktadır.

İSTANBUL Ayaşlı Yalısı

*Emine Banu BURKUT
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*

Münevver Ayaşlı Yalısı; İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasında Üsküdar Beylerbeyi Yalıboyu caddesinde 1938 tarihinde Münevver Ayaşlı tarafından Mimar Sedat Hakkı Eldem'e yaptırılmıştır. Ayaşlı Yalısı, Sedat Hakkı Eldem'in varolan bir yapının temelleri üzerine inşa ettiği bir konuttur. İki kanadında yaşama ve yemek mekânlarının bulunduğu, planı kategorik olarak geleneksel karniyarık, iki cepheli sofa tipine ait olan geleneksel Türk Evi'nin bir yorumudur. 20. yüzyıl Türk mimarlığının en önemli temsilcilerinden biri olan Sedat Hakkı Eldem, çalışmalarıyla özgün modern Türk mimarlığının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Eldem, meslek yaşamı boyunca, biçim ve bezeme ayrıntılarını seçmece bir anlayışla yenilemeksizin halk mimarlığından ve batı kökenli üsluplara bağlı kalmaksızın çağdaş teknolojiyen yararlanarak Türkiye'ye özgü bir mimarlık yaratılması gereğine inanmış ve bu doğrultuda çalışmıştır. 20. yüzyıl Türk mimarlığının en önemli temsilcilerinden biri olan Sedat Hakkı Eldem, çalışmalarıyla özgün, modern Türk mimarlığının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Eldem, Ulusal mimari hakkındaki yeniliklerini konut, köşk, saray gibi yapılar üzerinde uygulamış, İstanbul Türk evinin sofa gibi plan öğelerini, çıkma, saçak, kafes, vb çeşitli ayrıntılarını yeni yaşam biçimine uyarlamıştır. Osmanlı dönemi evleri ve 18.-19. yy saray ve köşkleri üzerinde yaptığı çalışmalar ve Osmanlı mimarisi üzerine araştırmalara yaparak, mimari tasarımda geleneksel motiflerin yeniden kullanılmasına öncülük etmiştir. Eldem'in İstanbul Boğaziçi'nde bulunan yapıları dönemin en seçkin örneklerindedir. Bunlardan bazıları Kandilli 'de Komili Yalısı, Beylerbeyi 'nde Ayaşlı Yalısı, Vaniköy 'de Suna Kıraç Yalısı'dır. Ayaşlı Yalısı, Eldem tarafından 1938 yılında Boğaziçi'nde, Üsküdar Beylerbeyi'nde yapılmıştır. Sedat Hakkı Eldem tarafından tasarlanan ve 1938 yılında inşa edilen yalı, eski bir yalı arsası üzerinde bulunan yapı Türk evi karakterini meydana getirmek üzere tasarlanmıştır. Beylerbeyi'nde, deniz kıyısında geleneksel yalı tipini yeniden üretmeye çalışan, iki katlı bir yapı. Planı kategorik olarak geleneksel karniyarık, iki cepheli sofa tipine aittir. Üst katta, sofa ön ve arkada dışarıya açılır. Dört narin kolonla yükseltilen bu köşkler, düşey pencere düzenleriyle iyi aydınlatılmış çıkmalar oluşturuyor. Geleneksel Türk sivil mimarlığının yatay çatı çizgisi, geniş saçaklar, eş boyutlu dizi pencereler ve çıkmalar gibi bazı yalın öğeleriyle oranlarını kullanan, bu yöndeki ilk çalışmalarından farklı olarak yeni gereç ve yapım ve yapım yöntemlerini uygulayan çağdaş bir anlayış içine girmiştir. Ayaşlı Yalısı'da Sedat Hakkı Eldem'in geleneksel Türk mimarisi ile modernizmi sentezleme çabası içindeki eserleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Planı kategorik olarak geleneksel karniyarık, iki cepheli sofa tipine aittir. Üst katta, sofa ön ve arkada dışarıya açılır. Dört narin kolonla yükseltilen bu köşkler, düşey pencere düzenleriyle iyi aydınlatılmış çıkmalar oluştururlar. İlk olarak Ağaoglu'nda denenen sofalı çözüm, aynı dönemin ikinci yapısı Ayaşlı Evi'nde de tekrarlanmaktadır. Beylerbeyi'nde, deniz kıyısında geleneksel yalı tipini yeniden üretmeye çalışan, iki katlı bir yapıdır. Zemin katta, salon, yemek odası, kat merdiveni ve hol bulunmaktadır. Günümüzde yapının kullanımı fonksiyon değişikliğine uğramıştır ve şu anda restoran olarak kullanılmaktadır. Yalının zemin katı cumbanın alt kısmı gergi branda üst örtü ile kapatılmış, restoran ve cafe kullanımı için cam korkuluklar yapılmıştır. Dış cephe rengi değiştirilmiştir.

TRABZON Ruhat Yavuz Apartmanı

Serap FAİZ BÜYÜKÇAM
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Ruhat Yavuz Apartmanı, Trabzon merkez mahallelerinden biri olan Kemer kaya Mahallesi'nde, Gazipaşa Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yapı üç cephesi açık köşe parselde yer almaktadır. Giriş güney cephesinden sokak üzerindedir. Yapının bodrum katı yoktur. Zemin üzeri 4 kattır. Zemin kat depo ve mağaza olarak tasarlanmıştır. Katlarda birer daire bulunmaktadır. Orijinal mimari projesinde, misafir odası ve oturma odası olarak adlandırılmış iki ayrı mekan ile yatak odalarının bir kısmı doğu yönünde yerleştirilmiş olup manzaraya hakimdir. Mutfak ve yemek odası ise güney yönünde yer alıp sokağa bakmaktadır. Banyo ve wc birimleri ise batı yönündedir. Konut olarak tasarlanmış olan dairelerin hepsi günümüzde işyeri olarak kullanılmaktadır. Bu durum bazı dairelerin yeni gereksinimlere göre değiştirilmesine neden olmuştur. Merdiven basamak ve sahanlıkları dökme mozaik, korkulukları ise demir olan yapının merdiven sahanlıklarında aydınlık oluşturması için pencereler bulunmaktadır. Yapı gerek kütle gerek cephe düzeni yönünden modernizmin etkilerini yansıtmaktadır. İskeleti betonarme olan yapının cephesi simetriktir. Cephede, dönemin özelliklerinden olan koyu gri sıva ve balkon köşelerinde ve cephenin ortasında yer alan sütun gibi öğeler dikkat çeker. Balkon korkulukları geometrik desenli metaldir.

TRABZON Bahar Apartmanı

Serap FAİZ BÜYÜKÇAM
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Bahar Apartmanı, Trabzon merkez Kemer kaya Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yapı 3 cephesi açık köşe parselde yer almaktadır. Ancak arka cephesi sonradan yapılmış olan bir apartmanla kapatılmıştır. 364 m² alan üzerine inşa edilmiş yapının ön bahçesi bulunmaktadır. Giriş doğu cepheden ana sokak üzerindedir. Bodrum katı bulunan yapı, zemin üzeri 4 kat betonarme iskelet üzeri yığma çatı katlıdır. Zemin kat dahil bütün katlar konut olarak tasarlanmıştır. Toplamda 10 daireli tasarlanmış olan apartmanda, çatı katının ilavesi ile daire sayısı 11'e yükselmiştir. Oturma ve yemek bölümü doğu yönünde yerleştirilmiş olup, caddeye çıkma yapmıştır. Mutfak ve yatak odaları ise güney ve batı yönünde, banyo ve wc birimleri ise kuzey yönündedir. Günümüzde çatı katı hariç diğer tüm katlar işyeri olarak kullanılmaktadır. Bu durum bazı dairelerin yeni gereksinimlere göre değiştirilmesine neden olmuştur. Yapı kütle ve cephe düzeni yönünden yapılmış olduğu dönemin izlerini yansıtmaktadır. Ön cephe birinci kat yüksekliğine kadar siyah mermer ile kaplanmıştır. Bu yüzeyde çeşitli ebatlarda pencere boşlukları yapılmıştır. Apartman giriş holünde ise duvarlar ve zemin, birinci kat yüksekliğine kadar krem renkli, merdivenlerde ise bütün katlarda siyah ve krem renkli mermer kaplama birlikte kullanılmıştır. Cephenin zemin kat üstü koyu gri sıvalıdır. Ön cephede boylu boyunca yer alan dikey bölmeli yatay şerit pencereler çıkmanın üç yüzeyini kaplar. Ahşap pencere çerçeveleri cephenin koyu renk sıvası ile kaşıklık oluşturan beyaza boyanmıştır. Balkon korkulukları yalın metaldir.

ANKARA

Fikir İşçileri Kooperatifi

Tezcan KARAKUŞ CANDAN
Çankaya Belediyesi

Ankara'da Çankaya Kavaklıdere Senti 2544 ada 25 parsel, Büklüm Sokak No: 92 numarada bulunan Fikir İşçileri Kooperatifi'nin mimari projesi 1957 yılında Demirtaş Kamçıl ve Rahmi Bediz tarafından hazırlanmıştır. İşçi Sigortaları Umumu Müdürlüğü tarafından yaptırılan yapı 1961 yılında tamamlanmış olup Sosyal Sigortalar Lojmanı olarak kullanılmaktadır. Fikir İşçileri Kooperatifi; 3012 m² toplam inşaat alanı olan, betonarme iskelet / tuğla yığma sistemle inşa edilmiş, bir bodrum kat ve dört kattan oluşan 5 katlı, 24 dairesel bir yapıdır. Yarım daire formundaki yapının bodrum katında 8 dükkân, kapıcı dairesi ve müştemilat bulunmaktadır. Her katta 6 adet dairenin olduğu yaşam birimleri giriş holü, iki oda, mutfak banyo ve salondan oluşmaktadır. Yapının topoğrafik olarak adanın üst kotunda konumlandırılışı, çevresindeki klasik parsel düzenine nefes aldırıcı cephe tasarımı, yalın, mütevazı konut fonksiyonuna karşın, yapıda estetik kaygının aranması, yapıyı ada ölçeğinde diğer yapılardan farklı bir yere konumlandırmıştır. Yarım daire formu yatay kütlelerin arka cephesinde, yaşam ünitelerine düşey erişimi sağlayan merdivenin bulunduğu düşey geometrik bir kütle bulunmaktadır. Bu kütlelerin duvar ve döşemelerden kopartılarak serbestçe algılanması sağlanmıştır. Bu özelliğinden dolayı yapı, "Avrupa'da 1950 li yıllarda modern mimarlık üslubu yeni brütalizm akımının" Türkiye'deki ilk yansımaları olarak değerlendirilebilir. Merdiven ögesinin kuzey doğusu ve kuzey batısında her katta simetrik dizilmiş 6 daire bulunmaktadır. Yarım daire formundaki yarı açık balkonun ortak dağılım holü ile birbirine bağlanan daireler / yaşam birimleri, aynı zamanda hem müstakil hem de ortak kullanım hissi yaratmaktadır. Açık koridor üzerinden birbirine bağlanan konutlarda yarım daire formun hem iç bükeyinde hem dış bükeyinde simetrik olarak yapılan balkonlar iki yönlü olarak içerden ve dışardan Cumhuriyetin modern yaşamının bir tarzı olan sosyal ilişkilerin tasarım ölçeğinde de önemsendiğini göstermektedir. Yarım daire formunda, dıştaki konutlar hariç iki dış duvarın ortak kullanıldığı konutların kesintisiz olarak devamlılığı, pencerelerin arka ve ön cephelerde tasarlanması, o yıllarda yapının kalorifer sistemi ile ısıtılması, Ankara'nın soğuk kış günlerinde ısı kaybının azaltılması hedefinin, tasarıma yansımaları ve yapının ekonomik çözümlerinin bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Fikir İşçileri Kooperatifi Tezcan Karakuş Candan tarafından yapılan araştırma sonucunda, Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından koruma kuruluna tescil için başvurulmuş olup, 15.01.2010 tarihinde Cumhuriyet dönemi mirası olarak tescil edilmiştir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Y.Yeşim Uysal ve Aslı Tuncer'in bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı TÜBİTAK projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Otuzevler Yapı Kooperatifi

Tezcan KARAKUŞ CANDAN
Çankaya Belediyesi

Çankaya İlçesi Küçükesat Mahallesi'nde Başçavuş Sokakta yer alan yapının çevresinde, 1950'li yıllara kadar uzanan, tekil apartman yapılarından oluşan bir bölgede yer alan Otuz Evler Yapı Kooperatifi (maliye evleri) nin mimari projeleri, 1954–1958 yılları arasında Mimarlar Oda'sının ilk üyelerinden olan ordinaryüs profesör Mimar Emin Onat tarafından tasarlanmıştır.

Maliye Bakanlığı mensupları tarafından kurulan Otuz Evler Yapı Kooperatifi tarafından yaptırılan daha sonra giderek el değiştiren yapılar, Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü'nün 30.06 1958 tarih 446 sayılı kararı ile 2091 ada 15 sayılı parselinin ifrazından oluşan 20 ve 21 parsellerinde 1584 ve 1750 m²lik arsa üzerinde iki blok, Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü'nün 02.08.1954 tarih 522 sayılı kararına göre 2092 ada 14 ve 15 parsellerinin tevhidinden oluşan 22 parselde, 2148 m²lik arsa üzerinde bir blok olarak inşa edilmiştir.

Çankaya Belediyesi İmar Müdürlüğündeki dosyalarından yapım tarihine ve projelerine rastlanmamakla birlikte imar durumu, ada parsel, ifraz ve tevhitlerinin tarihleri, 2092 ada 22 parselde bulunan bloğun 1954 yılından önce, 2091 ada 20 ve 21 parsellerde bulunan iki bloğun 1958 yılından önce yapılmadığını göstermektedir.

Açık balkon sistemi ile tren yolu üzerinde tarak sistemine benzer şekilde dağılımı yapılan konutlar her blokta üç iki katlı kat olarak çözülmüştür. Alt katta salon, mutfak, wc, üst katta ise iki yatak odası, odalar arasında salon boşluğuna açılan galeri mekânı, sandık odası ve banyo bulunmaktadır.

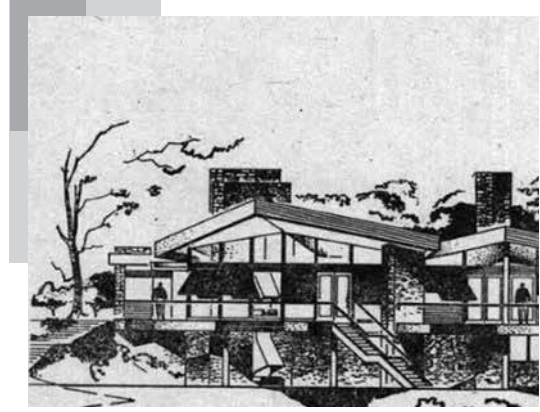
2091 adada bulunan 20 ve 21 parseldeki bloklarda zemin katlardaki daireler ön ve arka bahçeden yararlanacak şekilde tasarlanmış olup, zemin katlarda arka bahçeden de girişler bulunmaktadır. 2092 ada 22 parselde bulunan blokta ise binanın arka cephesinden, yapıdan kopartılmış birbirine simetrik çift merdiven ögesiyle yapıya girilmekte ve topografyadan kaynaklı yolun altında kalan kısımlardan oluşan kot farkından kaynaklı garaj olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle bu yapı bloğunda zemin katta bulunan konutların arka girişleri ve bahçeleri bulunmamaktadır.

Mimari açıdan öne çıkan ve farklılığını hemen algılatıran bu yapılar, modern mimarlığın ilkelerinden olan form fonksiyonu belirler (form follows function) ilkesinden yola çıkarak biçimlendirmiştir. Le Corbusier'in sosyal konut modellerinin etkilerinin görüldüğü Maliye evleri yatayda kurduğu arka cephede, balkon işlevi de gören koridorlardan sağlanan açık giriş sistemi katta dubleks ve galerili çözümleri, cephe ölçeğindeki eşitlik ilkesi ile şekillenen karelerden oluşan strüktürel yapısı ile modern mimarlık eserlerindedir.

Not: Bu yazı Doç.Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç.Dr. Bülent Batuman, Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Y.Yeşim Uysal ve Aslı Tuncer'in bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı TÜBİTAK projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

İSTANBUL Büyükkada Zübeyir Şeyhun Villası

Zeynep CEYLANLI
Bahçeşehir Üniversitesi

İstanbul'un sayfiyelerinden Büyükkada'nın batısında deniz gören eğimli bir arazi üzerine yerleşmiş olan Şeyhun Villası, 1969 yılında Maruf Önal tarafından tasarlanmıştır. O dönemde uygulanabilirliği sorgulanan projenin statüğü Y. Kürkçüyan'a, tesisat projesi Konstantin Cidrof'a aittir. Eğime yerleşen hemen hemen her ada evi gibi Şeyhun Villası'nın da bodrum katı deniz cephesindeki bahçeye açılmaktadır ve ana giriş bu cepheden verilmiştir. İki katlı yapının giriş katında salon, üç yatak odası, banyo, mutfak, hizmetçi odası, tuvalet; bodrum katında iki adet hizmetçi odası, çamaşırılık, tuvalet, kalorifer dairesi ve yakıt deposu yer almaktadır.

Şeyhun Villası, mimarı Maruf Önal'ın tasarım çizgisini yansıtan önemli yapılarından biridir. Büyükkada'nın on dokuzuncu yüzyıl sonu yirminci yüzyıl başına ait belirgin konut dokusunu göz ardı etmeden, yağma taşıyıcılarıyla ve orta sofalı Türk evi plan tipine referanslarla şekillenen Şeyhun Villası aynı zamanda geç modern mimarlığın çizgisel karakteristiğini taşımaktadır. Cephedeki kırıklı hareketin planda da devam ediyor olması, dönemin "yapıda dürüstlük" yaklaşımının bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

İZMİR TİRE Güven Sokak 11 Numaralı Konut

Yasemin ÇAKMAK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Melike AÇIKGÖZ
Dokuz Eylül Üniversitesi

Tire yerleşiminde Cumhuriyet sonrası planlama çalışmaları ile oluşturulan, tren istasyonu ve Cumhuriyet Meydanı arasında kalan konut bölgesinde, Güven Sokak 11 numarada yer alan konut 1964 yılında İnşaat Fen Memuru Ali Çiçek tarafından tasarlanmıştır. İki kat, bitişik nizam olarak tasarlanan yapının inşa süreci uzun zaman almış ve tamamlanması 1960'ların sonunu bulmuştur.

İki daireli konutun plan kurgusunda ana kitlenin üç banta ayrıldığı görülmektedir. Giriş aksının yer aldığı ilk bantta sırasıyla merdiven kovası, banyo, tuvalet ve mutfak yer almaktadır. Mutfaktan, cephe boyunca uzanan bir teras üzerinden arka bahçeye bağlantı yapılmaktadır. Girişin solunda yer alan orta bantta oturma odası ve salon, üçüncü bantta ise bir yatak odası ve misafir odasının yer aldığı görülmektedir. Yalın bir iç mekâna sahip yapıda son bantta yer alan yatak odası ve misafir odasının arasında duvar içi dolap üniteleri bulunmaktadır.

Yalın prizmatik dilin hakim olduğu yapı kitlesi, ön cephenin üçte ikisinde oluşturulan boşaltma ve yaratılan boşluk içinde kurgulanan yatay balkon tabliyeleri ile karakter kazanmaktadır. Ön cephede yer alan yalın boşluk düzeni merdiven kovasını tanımlayan petek dokulu prekast elemanlarla hareketlenmektedir. Düşey vurguyu sağlayan bu mimari elemanların her iki katta farklı geometrik desenlere sahip olduğu görülmektedir.

Konut kübik mimari dili ve konumlandığı Güven Sokak boyunca devam eden bitişik nizam modern konut bütünü içindeki yeri ile önem kazanmaktadır.

İZMİR BERGAMA Pamukçu Konağı

*Hatice ÖZDEMİR DEMİR
Bergama Belediyesi*

Kentsel Sit Alanı içersinde tarihi Osmanlı Arastasına giden Şadırvan Caddesi üzerinde büyük bir bahçe içinde yer almaktadır.1936 yılında İsmail Hakkı Pamukçu tarafından üç kat halinde konak olarak yaptırılmıştır.

Yapının inşaat kerestesi ve diğer ahşap doğramalar için kullanılan ahşap malzeme Bulgaristan'dan hususi olarak getirildiği bilinmektedir. Yapı içten merdivenlidir. Yapının planı, merdivenin iki yanında "U" şeklinde olan hol ve hole açılan odalar ile diğer kullanım mekanlarından oluşmaktadır.

Yapıyı özel kılan noktalardan biri ise formudur. Cepheden bakıldığında gemi formuna benzemektedir. Yapının mimarı bilinmemektedir. İnşaat ustası Yahya Bey tarafından gemi formunda tasarlanarak inşa edildiği bilinmektedir. Bu tasarımdan dolayı yapının bir kenarı pahlandırılmış köşe şeklindedir. Yapının üç yönden çevreleyen balkon adeta geniş bir teras görünümündedir. Pencereler, kat yüzeylerine simetrik olarak yerleştirilmiştir. Cephenin bütününde doluluk/boşluk orantılı bir anlatıma sahiptir. Cephedeki tek süsleme unsuru pahlı köşedeki balkon alınlıklarındaki kabartma tekniğindeki bitkisel kompozisyonudur. Yataylık balkonlar aracılığıyla yapıya güçlü bir mimari dil kazandırmıştır.

Konak ilk yapıldığında geniş bir bahçe içinde yapılmıştır. Bahçede çeşitli endemik bitkiler ve büyükçe bir havuz olduğu bilinmektedir. Bahçe kapısı demirden ferforjeli ve çift kanatlıdır. Konağın iç dizaynında da gemi tasarımı özellikle kapı yüzeylerindeki pencere formunda hissedilmektedir.

1989 yılında Pakize Pamukçu' nun ölümünden sonra konakta bir süre hizmetkarlar yaşamış. Daha sonra konak ve bahçesi Tütün İdaresi tarafından kullanılmıştır. Kısa bir terkin ardından 2001-2003 yılları arasında Ana Okul olarak kullanılan yapı, 2004 yılında Utku Pamukçu tarafından şimdiki sahiplerine satılmıştır.

Yapının ön kısmına 1950 ve 1969 yıllarında ticari amaçlı ek mekanlar ilave edilmiştir. Özgün ve sağlam durumdaki konağın zemin katında baharatçı bulunmaktadır. Diğer katlar depo amaçlı kullanılmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında farklı kütlesi, yapı adasının tam köşesine konuşlandırılmış olması, üç katlı yapının gösterişli kütlesi ve gemi görünümüyle adeta yaptırın kişinin sosyolojik ve ekonomik boyutunu tüm gerçekçiliğiyle yansıtmaktadır. Bu nedenle farklı ve özel bir denemenin başarılı bir örneği olması açısından modern mimarideki yeri önem arz etmektedir. Pamukçu Konağı betonarme çok katlı fevkani uygulaması ile de Erken Cumhuriyet Döneminin yerel fakat güçlü bir temsilci olması açısından da önem taşımaktadır.

ANTALYA 40 Daireler

*İkbal ERBAŞ
Akdeniz Üniversitesi
Furkan ŞEN
Akdeniz Üniversitesi*

1964 yılında Antalya'nın ilk apartmanı Işıklar mevkiinde "40 Daireler"de tamamlanmıştır. Tek katlı yaşam alanlarından çok katlı toplu yaşam alanlarına geçiş için önemli bir örnek teşkil eden yapı, yapıldığı dönemde bölge sakinleri için merak konusu olmuştur. Zemin + 5 kattan oluşan yapıda her katta 8 bağımsız bölüm olmak üzere toplam 40 bağımsız bölüm bulunmaktadır. Antalya'nın toplu yaşamayı gerektiren ilk apartman yapısı olan bina, bu özelliğinden dolayı o dönemde "40 Daireler" olarak adlandırılmıştır. Güneye ve kuzeye bakan dairelerin 3 cephesini dolanan balkon, değişen güneş konumu karşısında kullanıcılarına sürekli açık mekan kullanımı sağlamaktadır. Yapıda güneş kırıcı ve rüzgar kesicilerin kullanılması özellikle denize bakan güney cephede iklim konforu sağlamaktadır. Her bir konutun içerisinde çözümlenen çöp bacası sayesinde evsel atıkların uzaklaştırılması da mümkün olmaktadır. Batı cephesindeki altıgen boşluklu beton elemanlar ise güneş kırıcı işlevinin yanı sıra yapının dönemsel cephe özelliğini de güçlendirmektedir. Giriş katında oluşturulan gölgelikli alanı ve deniz manzarasını kucaklayan terasıyla, özel konut yaşamından apartman yaşamına geçen kullanıcılarına bir arada olma imkanı sağlayarak sosyal ilişkileri destekleyen bir plan şemasına sahip yapı günümüzde giriş katının depo olarak kullanılması, terasın ise güneş enerji sistemlerinin kurulması amacıyla işlevlendirilmesi nedeniyle artık bu görevini yerine getiremez hale gelmiştir. Diğer taraftan kullanıcıların genellikle oturma odalarını genişletmek için kapatmış oldukları geniş balkonlardaki pvc doğramalar, sonradan eklenen farklı karakterlerdeki korkuluklar yapının özgün cephe karakterinin bozulmasına neden olmuştur. Antalya'nın geçmişinde bir ilki temsil eden yapının özgün haliyle korunması ve yaşatılması geçmişin izlerinin gelecek nesillere aktarılabilmesi için oldukça büyük önem arz etmektedir.

GAZİANTEP Göksel Apartmanı

*Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi
M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi*

Göksel Apartmanı, Gaziantep İli'nin Şahinbey Belediyesi içerisindeki Bey Mahallesi'nin Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanmaktadır. 11 nolu pafta, 1065 nolu ada, 74 nolu parselinde yer almaktadır. Yapının yer aldığı Bey Mahallesi kentin en eski mahallelerinden biridir. Atatürk Bulvarı ise Cumhuriyet Dönemi'ne ait en önemli akslardan biridir.

Göksel ailesine ait olan yapı, Dr. Abdülkadir Göksel tarafından, konut ve ticari kullanım amacıyla yapılmıştır. Günümüzde özgün işlevi ile kullanılmaktadır. Yapının inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 1940' lı yıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir. Yapının fiziksel durumu iyidir.

Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapıya güney cephesinden girilmektedir. Zemin ile birlikte 4 kattan oluşmaktadır. Dönemin üslubunu yansıtan bir cephe karakterine sahiptir. Düzgün kesme taş kaplamalı masif yüzeylere sahip cephe, düz atkılı pencereler ve basık kemerli iç balkonlardan oluşmaktadır. Güney ve Batı cephelerinde yaklaşık 1 metrelik kapalı çıkımlar vardır. Bu kapalı çıkımlar, geleneksel Türk Evi' nin "cumba" sı modernize edilmesi ile oluşturulmuştur. Zemin kat kütle geneline göre daha şeffaf tasarlanmış ve ticari fonksiyonla ayrılmıştır. Cephedeki pencereler ve balkon boşlukları aynı hizada ve yükseklikte tasarlanmıştır. Pencerelerin önünde yaklaşık 20 cm. yüksekliğinde özgün demir korkuluklar vardır. Bu demir korkuluklar balkonlarda da vardır. Zemin kattaki dükkânların doğramaları da değiştirilmiştir. Kapalı çıkmanın alt hizasında devam eden ve zemin katla diğer üç katı birbirinden ayıran bir silme bulunmaktadır. Çatı tam anlamıyla II. Ulusal Mimarlık akımını yansıtır. Geniş saçaklara sahip oturtma çatıdır. Saçak uzunluğu 1.00 -1.20 metredir. Bu çatının üzerinde çok sayıda taş bacalar dikkati çekmektedir. Orijinal doğramaları PVC ile değiştirilmiştir.

Yapı cephe karakteri ile Cumhuriyet Dönemi izlerini yansıtan en önemli yapılardan biridir. Kentsel bellek açısından öneme sahip olmasının yanı sıra mimari karakteri bakımından da nitelikli bir yapıdır. Bu nedenle yapı mimari, toplumsal, kültürel ve tarihsel açılarından öneme sahiptir.

MANİSA SALİHLİ Demirköprü Baraj Sitesi ve Lojmanları

*Nilay ÜNSAL GÜLMEZ
Bahçeşehir Üniversitesi*

Demirköprü Barajı, Salihli Kasabasının 25 kilometre kuzey doğusunda Demirköprü Mevkiinde Gediz Nehri üzerinde inşa edilmiştir. Yapımına 1954 yılında başlanan ve 1960 yılında tamamlanan Demirköprü Baraj ve Hidro Elektrik Santralinin projelendirme ve kontrolörlüğü Amerikan TAMS (Knappen Tippets-Abbett-McCarthy) isimli New York merkezli Müşavir Mühendislik firması tarafından yapılmış, proje E.M.C (Les Entreprises Metropolitanaires et Coloniales) - RAR (RAR Türk Limited Sosyetesı) adlı Fransız-Türk Ortaklığı tarafından yüklenilmiştir. Demirköprü Barajı dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in tutuklanmadan önce işletmeye açtığı son testistir.

Baraj projeleri sadece barajın inşasını değil site ve lojman üretimini de içerirler. Bu kapsamda Demirköprü Baraj Sitesi ve Lojmanları 1950'lerde "işçi meskenleri meselesi" olarak adlandırılan genel çerçevede özgün bir örnek olarak değerlendirilebilir. Demirköprü Barajının hemen doğusunda doğal bir güzele ve flora-yaya sahip bir alanda doğaya yapılacak olan müdahaleye çok yakın ama bu müdahale ve ilk etapta yarattığı etkiyle görsel teması olmayacak biçimde konumlandırılan Demirköprü Baraj Sitesi, hem inşaat sırasında geçici, hem de sonrasında kalıcı personelin barınması için çalışanlar arası hiyerarşiyi gözetken ve mekansal olarak da yeniden üreten farklı tip ve büyüklüklerde lojmanlar (başmühendis lojmanı, iki ve üç yatak odalı personel lojmanları, kalifiye işçi lojmanları, sürveyan lojmanları, amele yatakhaneleri vd.) ve yaşayanların gündelik yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli lokal, okul, yemekhane, dispenser, fırın, postane, karakol, misafirhane, itfaiye, futbol ve tenis sahaları vb. tüm ortak kullanım alanlarını kapsayacak biçimde planlanmıştır. Hem site yerleşim planı, hem de lojmanların biçimsel özellikleri, mekansal nitelikleri ve tip çeşitliliği bu üretime özel bir önem verildiğini gösterir. Demirköprü teknik ofisinde bulunan lojman plan tip projelerinden bazılarında Kemal Ahmet Arû, Emin Canpolat, M. Mimaröğlü isimlerine rastlanmıştır.

Baraj lojmanları ve diğer ortak kullanım mekanları kargir sistemle inşa edilmiştir. Lojmanlar tamamlandıklarında çalışanlara tüm donatıları ile birlikte mobilyalı olarak teslim edilmişlerdir. Baraj lojmanlarında karşımıza çıkan, 1950'lerde Hayat, Yedigün gibi dergilerde Batılı ev imgesinin uzantısı olarak sunulan ve teşvik edilen "salon salomanje" yaşam alanları, sabit mobilyalar -şömine, gömme dolaplar- vb öğeler ile ithal donatılar bu yıllarda büyük şehirlerde özellikle İstanbul'da inşa edilmekte olan yeni konutlarda kullanılıyor olsalar da Ege taşrasında bölge halkının geleneksel barınma kültürüne yabancıdır. Sürece dahil olan Fransız yüklenici firmanın varlığı, Baraj Sitesi sakinlerinin "modern"le temaslarını, yabancılaşma ve uzlaşmalarını meşrulaştırma çabalarına zemin hazırlamıştır.

İSTANBUL Apartman Yapıları Cephe Tasarımı

Gülşen GÜLMEZ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Kadıköy-Şaşkınbakkal semtinde bulunan Gül Apartmanı (1965-1966) ve Şenler Apartmanı (1967-1968) GSA Yüksek Mimarlık Bölümü hocalarından Muammer Onat tarafından tasarlanmış ve uygulanmıştır. Halen konut olarak kullanılan her iki yapının cephelerinde, doğrama ile balkon kapama, panjur ekleme ve PVC doğrama dışından yapısal bir değişiklik yapılmamıştır. Bu halleri ile yapılar cephe karakterlerini bir ölçüde korumaktadır. Şenler Apartmanı'na sonradan, bahçe kotu altında, sokaktan doğrudan girilen bir dükkân eklenmiştir. Konut olarak kullanılmalari nedeni ile yapılara girilemediğinden iç mekânda değişiklik yapıp yapılmadığına dair bir bilgi edinilememiştir. Yapıların yaşları nedeni ile küçük tadilatların ve özellikle mutfak – banyo mekânlarında yenilemelerin yapıldığı düşünülebilir.

Yapılar, içinde buldukları yerleşme bölgesinin bahçeli yapılaşma düzeninde, ön, arka ve yan bahçelerde çekme sınırlarına sadık kalınarak yapılmışlardır. Yapı teknolojisi ve malzeme kullanımı nedeni ile dönemlerine ait yapısal karakteri yansıtan yapılar, bodrum katları hariç dört katlıdır ve sokak kotundan yaklaşık yarım kat yukarıda, yükseltilmiş geniş bir ön bahçe içinde, geride yer alırlar. Kot farkı nedeniyle yapılara bahçe kapısından itibaren rampa ya da basamaklarla ulaşılır ve yan cepheden girilir. Bu tasarım ilkesi ile kot farkına bağlı olarak sokak kotundan ve sokak işleyişinden kopan bahçe ve zemin katlara kullanım mahremiyeti sağlanmış, apartman girişleri yan cephede yer aldıkları için, ön cephelerin tasarım bütünlüğü korunmuştur.

Cepheyi oluşturan taşıyıcı sistem Şenler apartmanda dolu-boş kurgusuyla, Gül apartmanında ise ikinci bir cephe düzlemiyle öne çıkar ve belirginleşir. Özellikle cephelerde yer alan ve yaşama mekânını dışarıya yansıtan büyük, yüzeysel pencere boşlukları ile balkonların oluşturduğu hacimsel boşluklar yapıların kitle etkisini bozan ve şeffaflaştıran bir cephe kurgusu oluşturmaktadır. Bu özellikleri ile yapılar düşey ve yatay taşıyıcı sistemin açık bir biçimde okunabildiği cephe düzenine sahiptir. Bu karakteristik özelliklerle birlikte yapı örneğinde değerlendirildiği zaman cephe kurguları her iki apartman için balkon tasarımlarına bağlı olarak farklılıklar içermektedir.

Şenler Apartmanı'nda balkonlar yapı kitlesinin bünyesi içinde, Gül Apartmanı'nda ise cephede çıkma olarak tasarlanmışlardır. Çıkma olarak tasarlanana bu balkonlar boşlukta geçen konstrüktif kolonlar ve kirişlerle birbirine bağlanmıştır. Daha sonra balkonlara dâhil edilmemek ve süs kirişi olarak kalmak koşulu ile izin verilen kirişler günümüzde de aynı özelliğini korumaktadır. Taşıyıcı niteliği olmayan ve boşlukta geçen bu kolon ve kirişlerin oluşturdukları algı, Gül Apartmanı'nda yapı kitlesinden kopuk, adeta ikinci bir cephe düzlemi oluşturarak yapıya karakteristik özelliğini kazandırmıştır.

Onat, yapı kitlesinin içine saklanan ve geri plana itilen bir taşıyıcı sistem yerine, binalara karakteristik özelliğini veren ve aynı zamanda mimari tasarımı, işlev ve yapısal sistemin bütünü olarak ele alan bir anlayışı benimsenmiştir. Böylece yapısal elemanlar, sadece yapıyı ayakta tutacak bir strüktür olmanın ötesinde tasarımın bir parçası olarak değerlendirilmiştir ve öne çıkmıştır.

İZMİR BAYINDIR Şükrü Başar Evi

Ayşen HÖBEL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Merve MERDAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Nigar YILDIZ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Şükrü Başar Evi, Bayındır geleneksel konut alanının güneyinde konumlanan ve Erken Cumhuriyet Dönemi planlama anlayışı doğrultusunda şekillenen yeni konut alanı içinde yer almaktadır. 38 planı kapsamında oluşturulan bu konut alanı, Bayındır'ın eski kent merkezi olan Hacı Sinan Külliyesi meydanı ile Tren İstasyonunu birbirine bağlayan ve kamusal kullanımları üzerinde barındıran ana aksın sağında ve solunda yer alan iki arterden oluşmaktadır. Ne yazık ki bu alanda inşa edilmiş olan konulardan az sayıda örnek günümüze ulaşabilmiştir.

Bayındır'ın Erken Cumhuriyet Dönemi konut alanı içinde, 104 adada konumlanan üç konut Şükrü Başar tarafından inşa ettirilmiştir. Bitişik parsellerde, benzer mimari diller ile üretilmiş olan bu dizi yapıların doğu örneği (12 parsel) Şükrü Başar ailesi, ortada konumlanan ve çalışmaya konu olan konut (13 parsel) ile bu yapının batısında konumlanan konut (14 parsel) ise Başar ailesinin kızları için inşa ettirilmiştir. Bu nedenle 13 ve 14 parsellerde konumlanan konutlar benzer mekan kurgusuna ve simetrik kütle biçimlenişine sahiptir.

Yapının parseldeki içeri çekilmiş konumu ile ön ve arka bahçe kullanımları ayrıştırılmıştır. Parselin arka (kuzey) çeperinde yer alan müştemilat birimi servis kullanımı ile ilişkilenmekte, yapının güneyinde yer alan çeşme ise ailenin gündelik yaşamının geçtiği ön bahçeyi ifade etmektedir. Konutun güney cephesinin yöneldiği Park Geçidi Caddesi üzerinden parsel erişim sağlanmakta, konuta giriş ise doğu cephesinde yer alan ve betonarme saçak ile kurgulanmış boşluk üzerinden alınmaktadır. Yapının orta hollü mekan kurgusunda, kuzeydoğu çeperine servis birimleri yerleştirilmiş, dağılım holünün güney ve batı çeperlerinde ise yaşama mekanları yer almıştır.

Kübik kütle biçimlenmesine sahip olan konutun cephe karakterini oluşturan önemli unsurlar; köşe boşaltması ile oluşturulmuş balkon hacimleri ve boşaltılan hacmin güneydoğu köşesinde yer alarak kütle- nin kübik formunu tamamlayan düşey taşıyıcı elemanlarıdır. Yapının kübik kütle etkisi, dış sıvadaki fuga kullanımının yarattığı yatay etki ile zenginleştirilmiştir.

Yapı halen ilk sahibinin mülkiyetindedir. Yapı mülkiyetinin ve kullanımının değişmemiş olması kütle biçimi, cephe organizasyonu ve mekan kurgusu ile özgün karakterinin korunmasını sağlamıştır.

İZMİR TİRE Güven Sokak 9 Numaralı Konut

Derya KAÇKA
Dokuz Eylül Üniversitesi
Özge ÇİL
Dokuz Eylül Üniversitesi

Tire yerleşiminde Cumhuriyet sonrası planlama çalışmaları ile oluşturulan, tren istasyonu ve Cumhuriyet Meydanı arasında kalan konut bölgesi, özellikle 1950-1970 yılları arasında, modern mimari anlayışla tasarlanmış pek çok nitelikli konuttan oluşmaktadır. Çok katlı apartmanların baskısı altında son yıllarda hızla yok olmakta olan bu nitelikli doku içinde yer alan Necdet Saygıner Konutu, yerleşimi İzmir'e bağlayan İstasyon Caddesi'nin doğu yönünde iki paralelinde bulunan Güven Sokak 9 numarada yer almaktadır. Yapının tasarımı 1950-1960 yılları arasında söz konusu bölgede pek çok konutun tasarımını ve inşaatını yapmış olan Fen Memuru Ali Çiçek'e aittir. 1958 yılında tasarlanan Saygıner Konutu'nun inşası 1970 yılına kadar sürmüştür. Aile ilk katı 1958-62 yılları arasında, üst katı ise 1967-1970 yılları arasında tamamlayabilmiştir.

İki katlı, bitişik nizam, ön ve arka bahçeli yapı iki daireden oluşmaktadır. Kareye yakın bir alana oturan yapının plan kurgusu fonksiyonel ayrışmayı da sağlayan üç bantta çözümlenmiştir. Sol tarafta yer alan ilk bantta giriş holü ve merdiven kovanı, arkasında ise ilk daireye ait banyo, tuvalet ve mutfak gibi ıslak hacimler bulunmaktadır. Ortada bulunan ikinci bantta salon ve misafir odası, sağdaki üçüncü bantta ise ön ve arka cephelere bakan iki adet yatak odası yer almaktadır.

Kübik yalın ana kitle, ön cephede yatak odasının geri çekilmesi ile oluşturulan ve misafir odasından çıkılan balkon ile; arka cephede ise ıslak hacim bandının öne çıkması ile oluşan ve mutfaktan çıkılan teras ile hareketlenmektedir.

İç mekân detaylarında mekânla birlikte tasarlanan yatak odası depolama birimleri ve ön cephe dilinde hakim olan düşey yırtıklı duvar yüzeyinin salon-misafir odası ayırımında ve arka terasta tekrarı öne çıkan unsurlardır.

Cephe tasarımında önceliğin giriş cephesine verildiği yapıda, giriş aksını ve merdiven kovanını tanımlayan, düşey yırtıklar dönemin yaygın kullanılan mimari elemanları olarak öne çıkmaktadır. Cephe bütününde düşey etki giriş aksındaki düşey yırtıklar ve balkon parapetlerindeki düşey elemanlar ile, yatay vurgu ise misafir odası pencereleri altında ve çatı terası parapetinde oluşturulan yatay yırtıklarla sağlanmaktadır.

Cephe dilindeki yatay düşey izlerle dikkat çeken, yalın kübik iki katlı yapı, Tire modern konut stoğunun nitelikli bir örneği olarak dikkat çekmektedir.

İZMİR TİRE Çimen Sokak 4 Numaralı Konut

Nurşin KAVAK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Melis ÇELİK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Fatmanur ÇAKIR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Çimen Sokak 4 Numaralı Konut, Tire’de Cumhuriyet sonrası planlanmış, 1950’li ve 1960’lı yılların modern konut üretimi açısından zengin konut bölgesi içinde bulunmaktadır. 1956 yılında inşaat ruhsatı alınan yapının fenni mesulü İzmir Belediyesi elemanı Muzaffer Yasa’dır.

Köşe parselde bodrum üzerinde iki katlı olarak yükselen, üç cepheli, bahçeli, kırma çatılı bir apartman olan yapının her bir kat girişi, yan yana bulunan iki ayrı kapıdan ve merdiven holünden alınmaktadır. Plan düzleminde ardarda dizilen, birbiri ile geçişli mekanlar, geleneksel konut şemasında izler taşımaktadır. Her iki katta da bağımsız merdiven holünden giriş kapısı ile antre mekanına girilmektedir. Antreden ise mutfak, banyo ve tuvalet ile odaların açıldığı büyük bir hole geçilir. Odaların tümünden daha büyük olan ve aydınlıktan ışık alan bu hol, mekansal organizasyon açısından orta sofa benzeri bir işlev görmektedir. Birinci katta bu hole bağlı üç odanın dışında, giriş ve merdiven hollerinin üstüne denk gelen hacimde, antre ile bağlantılı bir oda daha bulunmaktadır. Projede odalar işlevsel olarak özelleştirilmemiştir.

Prizmatik kütle, her iki köşede boşaltılarak teras hacmi yaratılmış, bu terasların da ana kütlede çıkma yapması ile köşedeki hareket belirginleştirilmiştir. Ancak uygulama esnasında terasın çıkma yapan uzantısı üst kattaki odalardan birine dahil edilmiştir. Yapıyı projeden farklılaştıran diğer bir değişiklik ise zemin kattaki diğer terasın odaya dönüştürülmesi ve aynı taraftaki dar cepheye her iki katta bir dizi mekan daha eklenmesidir. Zemin kat ana giriş kapısı iptal edilerek giriş merdiveni terasa bağlanacak şekilde dışarı alınmıştır. Bodrum kat da proje tadilatı yapılarak konuta dönüştürülmüştür.

Geçirdiği değişikliklere karşın konut, geleneksel konut mekanlarından taşıdığı izler inşa edildiği yılların yalın çizgileri ile dönemin modern apartman konutuna bir geçiş niteliği taşımaktadır.

MUĞLA Vali Konağı

Feray KOCA
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Muğla Vali Konağı, kentte Birinci Ulusal Mimarlık üslubunun egemen olduğu Erken Cumhuriyet Dönemi yapılardan biri olması açısından önemlidir. Muğla Valisi olan Salih Cemal Bey, Cumhuriyetin ilk imar faaliyetlerinin başladığı dönemde Vali Konağı'nın yaptırılmasına öncülük etmiştir. Bu döneme kadar neredeyse Rum ustaların yaptığı inşaat ve yapım işleri, 1912'deki mübadele döneminden sonra Türklerin öğrenmesi gereken bir iş olarak ortaya çıkmıştır. Mübadele dönemi sonunda nüfusun artmaması ve dolayısıyla yapı ihtiyacının çok fazla olmaması, Rumlardan bu işi öğrenen az sayıdaki Türk yapı ustasının işini kolaylaştırmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında dışarıdan getirilen tek inşaat malzemesi çivi olmuştur. Muğla'nın karakteristik yapı unsurlarından biri olan kiremiti kentteki ustalar üretmiştir. Muğla'da kirecin doğal olarak var olması bir avantaj olmuştur.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde, yapılar için belediyeden izin alınmaya başlanmıştır fakat bir plan oluşturulmamıştır. Bu süreçte, belediye kalfası kazık çakararak bina sınırlarını belirlemiştir. Kent için yeni sayılabilecek bu yapım teknikleri ile Muğla Vali Konağı yaptırılmıştır. Vali Konağı'nın bulunduğu alanda önceden Arnavut Hüseyin Efendi'nin gazhanesinin bulunduğu bilinmektedir. Bu alan belediye tarafından kamulaştırılmıştır.

Vali Konağı, üç katlı kagir bir yapıdır. Sofalı plan tipine sahiptir ve odalar sofaya açılmaktadır. Sofalı plan tipi iki katta mevcuttur. Giriş katının altında zeminden üç basamak ile inilen yarı bodrum bir kat mevcuttur. Bu yarı bodrum katında misafirhane, hizmetçi evi ve kalorifer dairesi bulunmaktadır. Giriş katının pencereleri ahşap kemerli yapıdadır, üst katın pencereleri ahşap dikdörtgen yapıdadır. Pencere kenarlarında ahşap doğramaların biçimini takip eden kagir söveler vardır. Çatı örtüsü geleneksel alaturka kiremit malzemedir. Cephede kesme taş ve tuğla kullanılmıştır. Bu özellikleri ile tescilli sivil yapı örneğidir.

Vali Konağı Binası, 1928 yılında Aydınlı müteahhit Halil Bey'e 52 bin Türk Lirası ihale edilerek yaptırılmıştır. İlk defa çimento ve demir kullanılması tecrübe edilmiştir. İnşaatla Macar ustalar çalışmıştır ve yapımı iki yılı bulmuştur. Konağın yapımında Macar Usta Şiranz'ın (aynı zamanda Milas Belediyesi Fen İşleri Memuru) başkanlığında Andreas, Andon, Toğbi ve Zorti, Bulgar usta Hristo ve Türk Usta Ali Tunca kalfa çalışmıştır. O günün fiyatı ile baş ustaya 5,5 TL, ustalara 5 TL ve kalfaya 125 kuruş gündelik ücret ödenmiştir. Binada çalışan ustaların, inşaatla ilgili birçok şeyin ilk denemesini yapması açısından Vali Konağı önemlidir. Bu ustalar Muğla'da mozaik yapımını öğretmişlerdir. Macar Usta Şiranz 'Muğla Kumı' denilen kum türünü bulmuştur ve sonrasında kum ocaklarının açılmasına öncülük etmiştir. İnşaatla beton kuşak yerine demir putrel kullanıldığı için bina günümüze kadar sağlam kalabilmiştir. Muğla'da takoz tuğla ilk defa Vali Konağı'nda kullanılmıştır. Zorti Usta yağlı boyacılığı halka öğreten kişi olmuştur.

ANKARA Yüzüncü Yıl İşçi Blokları

*Bilge KÖSE
Orta Doğu Teknik Üniversitesi,
Çankaya Üniversitesi*

Yüzüncü Yıl Mahallesi İşçi Blokları, 22 Ocak 1965 yılında, ortaklarını mesken sahibi yapmak amacıyla kurulan S.S. Ankara İşçi Sendikaları Konfederasyonu Mensupları Kooperatifi tarafından inşa edilmiştir. Kooperatif ilk olarak Ankara Aydınlikteveler’de dar gelirli işçi aileleri için başladığı sosyal site inşaatına, yoğun talep üzerine Yüzüncü Yıl’da devam etmiştir ve böylece Yüzüncü Yıl İşçi Blokları Sitesi’nin temeli 1973 yılında atılmıştır.

3500 konut olarak planlanan Yüzüncü Yıl İşçi Blokları yerleşimi, artan taleple birlikte 4906 adet konut olarak etaplar halinde tamamlanmıştır. 1974 yılındaki Kıbrıs Çıkartması ile birlikte site etapları, Küçük Kaymaklı, Lefkoşe, Omorfo, Magosa ve Girne olmak üzere Kıbrıs’taki yerleşim yerlerinin isimlerini almıştır. İlk olarak 1977 yılında Girne etabı tamamlanmış, 1988 yılında ise site inşaatının tamamı bitirilerek sahiplerine teslim edilmiştir. 1981 yılında adını Yüzüncü Yıl Sitesi olarak değiştiren yerleşimin tapuları ise 1986 yılında dağıtılmaya başlanmıştır.

Betonarme iskelet ve tuğla dolgu malzemesi ile inşa edilmiş olan Türk-İş konutları, etraflarında park, okul, hizmet binaları ve çarşısı ile birlikte sosyal hayatın da tasarlandığı bir sosyal konut örneğidir. Sitenin en dikkat çekici özelliklerinden biri aynı merkezden ısıtılmanın sağlandığı bir ısı merkezine sahip oluşudur ve bu özelliği ile döneminin ilk örneklerindedir.

Yapıldığı tarihte kent merkezine bir hayli uzakta, ODTÜ yerleşkesinin hemen doğusunda yer alan işçi blokları, günümüze kadar dar gelirli işçi aileleri ve ODTÜ öğrencileri başta olmak üzere pek çok kişiye barınma olanağı sağlamıştır. Doku içinde çarşı, kültür evi gibi sosyal binalar ile park ve bahçelerden oluşan yeşil alanlar mevcuttur. Dolayısıyla sitenin, gün geçtikçe sayısı azalmakta olan modern mahalle dokusu ve bu dokunun sakinlerine sunduğu sosyal yaşam dolayısıyla toplumsal bellekte önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Kentin batıya doğru büyümesi sonucunda bugün kent merkezinde oldukça yüksek ranta sahip olan mahalle, 2013 yılında, ODTÜ arazisi ve mahalle içinden geçerek Anadolu Bulvarı- Konya Yolu bağlantısını sağlayacak olan yol çalışması ile gündeme gelmiştir.

Mahalle sakinleri ve ODTÜ mensuplarının mahalle bütünlüğünü bozduğu ve bir çok ağacın kesilmesine yol açtığı gerekçesiyle yol yapımına karşı yoğun itirazlarına ve yol yapım çalışmalarının “yasallık durumu” tartışmalarına rağmen tüm hızıyla devam etmektedir. Doku kentsel dönüşüm tehdidi ile karşı karşıyadır.

İZMİR TİRE İstasyon Caddesi 6 Numaralı Konut

Sıla MERİÇ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Meryem HATİPOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi

İstasyon Caddesi 6 Numaralı Konut, Tire’de Cumhuriyet sonrası planlanmış, 1950’li ve 1960’lı yılların modern konut üretimi açısından zengin konut bölgesi içinde, Cumhuriyet Meydanı ile tren istasyonunu bağlayan cadde üzerinde bulunmaktadır. Bu dönemin bahçeli ve az katlı konutları, günümüzde yıkılarak çok katlı apartman yapılarına dönüşmektedir.

İstasyon Caddesi 6 Numaralı Konut, Tire’deki diğer konut yapıları ile karşılaştırıldığında 1960’lı yıllara tarihlenebilir. Bodrum üzerinde üç kat yükselen yapı, dört cephelidir. 1950 ve 60’lı yılların apartmanları ile benzer kütle biçimlenişine sahip olmakla birlikte, cephe detayları ile daha rafine bir tasarım anlayışından izler taşır. Üçgen kesitli balkon döşeme plakları ise, yapının betonarme karkas olarak inşa edilmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Prizma biçimli yapı kütesinde köşenin içe çekilmesi ile başlatılan hareket, bu köşeye yerleşen terasın yaptığı çıkma ile vurgulanmıştır. Eşit aralıklarla cepheye tekrarlayarak yerleşen geniş pencereler, cepheye okunaklı ve modüler bir etki yaratmaktadır. Teras korkuluk duvarları yatayda dilimlenerek aşağıdan yukarıya doğru öne kaydırılmış, bu genişleme ise çiçek havuzu olarak işlevlendirilmiştir. Tavan yüksekliğinden ileri gelen pencere üst kenarı ve döşeme arasında kalan geniş sağır boşluk söve ile görsel olarak açıklığa dahil edilerek, dolu-boş dengesi geliştirilmiştir. Söveler ile yeniden tanımlanan pencere boşluklarının üst kısmında aynı yatay dilimlenme etkisi tekrar edilerek düşey panjur etkisi yaratılmış, cephe bütününde ortak bir dil kurulmaya çalışılmıştır. Bu yatay hatlar, terası taşıyan kolonla düşeyde dengelenmektedir.

Yan bahçeden alınan apartman girişi, delikli tuğla ile perdelenen şeffaf yüzeyle aydınlatılan bir giriş holüne açılmaktadır. Cephe kaplaması olarak mozaik ve düz sıva kullanılmıştır.

İZMİR TİRE Çimen Sokak 8, 10, 12 Numaralı Konutlar

*Feyzal AVCI ÖZKABAN
Dokuz Eylül Üniversitesi*

İzmir'in Tire ilçesi Çimen Sokak'ta yer alan üç yapı, yerleşimin Cumhuriyet sonrası planlanan ve zengin modern konut üretimi ile dikkat çeken konut bölgesinde konumlanmaktadır. Cumhuriyet Meydanı ile istasyon arasında kalan konut bölgesi, bahçeli, ayırık ya da bitişik nizam yapılardan oluşan; ağırlıklı iki katlı; yer yer üç-dört katlı dönem apartmanlarını da içeren; doku genelinde hakim olan modern mimari tavır ile önce çıkan bir konut alanıdır. Bu alan, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı nedeniyle dönemin Cumhuriyet ideallerine hızla eklemlenen Tire'nin konut kültürünü ve yaşama tercihleri temsil etmesi nedeniyle önem taşımaktadır. 1950-1970 yılları arasında, modern mimari anlayışla tasarlanmış pek çok nitelikli konuttan oluşan bölge kentsel sit içinde yer almadığından, son yıllarda hızla artan çok katlı apartman oluşumlarının yoğun tehdidi altında yok olmaktadır. Konut bölgesinin ana aksı olan İstasyon Caddesi'ni dik kesen sokaklardan biri olan Çimen Sokak'ta 8, 10, 12 numaralarda yer alan bitişik nizamlı üç konut "blok tip ev" adıyla sıra ev mantığı ile inşa edilmiştir. Yapıların projesi o dönemde bölgedeki pek çok konutu tasarlayan ve inşa eden Fen Memuru Ali Çiçek tarafından hazırlanmıştır. Konutların inşa süreci 1957 yılında 8 numaralı Hasan Palazoğlu'na ait konutun yapımı ile başlamış, hemen ardından 10 numaralı konut ve en son 1963 yılında E. Halide Biliz'e ait 12 numaralı konutun yapımı ile tamamlanmıştır. Halide Biliz'in konutu dışında ilk ikisi projeye uygun olarak bodrum üstü iki kat olarak inşa edilmiştir. Halide Biliz'in konutu ise bodrumsuz ve zemin katı depo olarak yapılmış, ancak 1971 yılındaki tadilat ile zemin kat normal kata dönüştürülmüştür. Bu sebeple Halide Biliz'in konutu diğer iki konuttan daha düşük bir gabariye sahiptir. Konutların mekân kurgusuna bakıldığında Ali Çiçek tarafından daha önce pek çok konutta uygulanan (Güven Sokak No:5 vb.), fonksiyonel ayrımı gözetilen üç bantlı plan şemasının kullanıldığı görülmektedir. Ön cepheye dik olarak bölümlenen bantlardan sağda yer alan ilk bantta parsel derinliği boyunca sırasıyla ana giriş ve merdiven kovası, tuvalet, banyo ve mutfak gibi servis hacimleri yer almaktadır. Mutfağın açıldığı bir teras üzerinden arka bahçeye bağlantı yapılmaktadır. Girişin solunda yer alan orta bantta ön cepheye giriş terasına açılan salon ve arkasında bir yatak odası yer alırken, üçüncü bantta ön cephe yönünde misafir odası, arka cephe yönünde bir yatak odası bulunmaktadır. Plan şeması bantlar halinde çözümlenmesine karşın tüm odaların merkezi konumda yer alan salon etrafında örgütlendiği ve ilişkilendiği görülmektedir. İç mekân detayı olarak misafir odası ve bitişikindeki yatak odasına birer duvar içi depolama birimi önerilmektedir. Yalın plan kurgusuna karşın, salon ve giriş bölümünün geri çekilmesi ile kütle bütününde oluşturulan boşluk, bu boşluk içinde eğrisel köşe dönüşü ile özelleşen misafir odası ve yatay vurguyu arttıran teraslar yapıya karakter veren unsurlardır. Üç konutun dizi halindeki bir aradalığı, ana kütle tasarım dilinde yaratılan yalın modernist tavrı güçlendirmektedir. Konutlar, kütle dilinde öne çıkan modernist tavrın yanı sıra, plan örgütlenmesinde görülen her mekânın doğrudan açıldığı merkezi salon kurgusu ile de Cumhuriyet sonrası erken dönem konut şemalarının bir temsili olarak önem kazanmaktadır.

İSTANBUL TAKSİM Tüten Apartmanı

Nurbin PAKER

İstanbul Teknik Üniversitesi

Funda UZ

İstanbul Teknik Üniversitesi

Tüten Apartmanı, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde, Taksim'den Beşiktaş'a inişte Gümüşsuyu olarak bilinen semtte ve İnönü caddesi üzerinde yer almaktadır. Etrafında konsolosluklar, İTÜ Gümüşsuyu yerleşkesi, Gümüşsuyu Askeri Hastanesi, Gümüşsuyu parkı, banka ve turizm acentaları gibi işyerleri ve konutların çevrelediği semt, İstanbul'un merkezinde, Taksim'e yakın ama kalabalığından uzak, görece sakin ve nezih bir ortamdır.

Tütün tüccarlarından Sabri Tüten'e ait olan Tüten Apartmanı, taban alanı yaklaşık 350 metrekare olan bitişik nizam bir parselde inşa edilmiştir. Mimar Adil Denктаş tarafından tasarlanan bina, üç bodrum kat, zemin kat, beş normal kat ve çatı kotunda yer alan hizmetli katı ile toplam on kattan oluşmaktadır. Arsa-daki kot farkını kullanacak şekilde Gümüşsuyu Cadde kotu altında üç katı bulunan binanın, en alt bodrum katı çamaşırhane olarak, diğer iki bodrum katı ise birer daire gelecek şekilde tasarlanmıştır. Birinci bodrum kat seviyesinde üç arabanın park edebileceği bir garaj, dış çeperlerden çekilmiş çatı katında ise hizmetlilerin yaşadığı hacimler tasarlanmıştır. Ayrıca, Gümüşsuyu Cadde kotundan bir kaç basamakla çıkılan zemin katı günümüzde işyeri olarak kullanılmaktadır. Normal katlarda daire metrekareleri oldukça büyüktür. Her katta üç büyük salon, farklı işlevlere sahip altı oda, banyo, duş, iki adet wc, ütü odası, mutfak ve ofis yer almaktadır. Binanın dairesel merdiveni, yan cephe üzerinde bulunmaktadır. Merdiven sahanlığından girilen dairelerin küçük bir giriş holü vardır. Etrafındaki üç salon bu hole açılmakta ve ayrıca çift kanatlı bir diğer kapı ile arka cepheye uzanan koridora bağlanmaktadır. Holün açıldığı üç salon, birbirleriyle de bağlantılıdır ve ikisi Gümüşsuyu Caddesine biri apartmanın geniş iç bahçe aydınlığına bakmakta ve hole açılan kapının yanında bir kapı ile koridora bağlanmaktadır. Arka cepheye uzanan koridorun iki ucunda biri servis/yangın merdiveni olmak üzere iki düşey sikülasyon ve aralarında da ıslak hacimler ve servis alanları sıralanmaktadır. Tuvaletlerden daire girişine yakın ve merdiven kovanına bitişik olan, misafirlerin kullanımı için yapılmış ve her iki tuvalet de koridora direkt olarak değil, birer hol aracılığıyla bağlanmaktadır. Mutfak, bitişikindeki ofis/kilere ve servis merdivenlerine açılmaktadır. Koridorun sonunda arka cephe yönünde ve manzaraya açılan ebeveyn ve diğer yatak odaları bulunmaktadır. Dairede ayrıca ebeveyn banyosu, ütü odası, hizmetli yatak odası gibi destek ve servis mekanlarına yer verilmiştir. Arsanın geometrisi ve kot farklarının bir potansiyel olarak plan kurgusunda değerlendirildiği görülmektedir. Dairedeki tüm mekanlar, gerek iki cepheden; gerekse, yan cephelerden çekilerek kazanılan aydınlık ve avlulara açılarak, fiziksel çevre kontrolü açısından gereken doğal ışık ve havalandırma sağlanmıştır. Giriş cephesi, arka cepheden farklı bir geometri ile ele alınarak, salonlardan biri, bitişikindeki salondan içe çekilerek yan cepheye doğru yuvarlatılmıştır. Geniş salonun arkasındaki salon da bina cephesinden içe çekilmiş ve iç bahçeye açılmıştır. Arka cephede, odaların üçünden çıkılacak şekilde ve manzaraya açılan geniş bir balkon eklenmiş, ebeveyn odası balkon hizasına kadar dışa taşırılmıştır.

İSTANBUL TAKSİM Ceylan Apartmanı

Nurbin PAKER
İstanbul Teknik Üniversitesi
Funda UZ
İstanbul Teknik Üniversitesi

İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde yer alan ve kentin simge noktalarından biri olan Taksim, çevresindeki yeme-içme, eğlence, kültür ve kısa süreli konaklama yerleri ile İstanbul'un en önemli çekim yerlerinden biridir. Cumhuriyet Döneminde bir meydan haline gelmiş olan Taksim Meydanı ve Taksim Gezi Parkı pek çok siyasi ve toplumsal olaya da evsahipliği yapmıştır. Günümüzde, meydandaki trafiği kısmen yer altına indiren Taksim Yayalaştırma Projesi nedeni ile Cumhuriyet Caddesi yaklaşık 400 metre boyunca zemin altına indirilmiştir.

Ceylan Apartmanı, İstanbul Taksim'de, Cumhuriyet Caddesi ile Lamartin (Recep Paşa) Caddesinin birleştiği köşe parsel üzerinde, üçgen planlı olarak Sedat Hakkı Eldem tarafından 1933'te tasarlanmıştır. Bina'nın konumlanışında günışığı ve manzara gibi faktörler göz önünde tutulmuştur. Tipik kat planlarında yemek odası güneybatıya, yatak odaları doğuya, düşey sirkülasyon ve servis alanları gibi mekanlar ortaya yerleştirilmiştir. Mağaza / dükkanların bulunduğu giriş katı ve bodrum kat hariç, her birinde geniş birer daire bulunan altı normal kattan oluşan yapının bir de teras katı vardır. Bina'nın ana ve iki adet tali olmak üzere her iki caddeye açılan üç girişi bulunmaktadır. Cumhuriyet Caddesine açılan ana giriş yanında, bodrum kat ve terasta muhtemel olabilecek bar girişi ve dükkan girişine ayıran servis merdivenleridir. Ayrıca bu servis girişlerinden birinde, çatının teras bahçesine dönüştürülmesi durumunda kullanılmak üzere bir asansör boşluğu da bırakılmıştır. Ana giriş holünden, dairesel merdivene ve merdiven kovanına yerleşen metal konstrüksiyonlu ve yerine göre imalatı İtalya'da yapılmış olan asansöre ulaşılmaktadır. Recep Paşa Caddesine açılan servis girişi, bir hol ile hizmetli dairesine ve bir servis merdiveni ile tüm katlara ulaşan ana merdivene bağlanmaktadır.

Normal katlardaki dairelerde, sekizgen biçimli giriş holünden, dairenin üç ayrı kullanım kısmına bağlanılmaktadır. Bu üç kısım; ortada kabul salonu ve ana salona, iki yanda yatak odası holü ve servis holüne açılmaktadır. Taksim Gezi Parkı manzarasına açılan salon, kolonatlarla iki bölüme ayrılmıştır. Bina'nın konumu Bursası geniş bir kapı ile küçük salona ve yemek odasına bağlanmaktadır. Yemek odası ile ilişkilendirilmiş olan servis koridorundan ise hizmetli odası, mutfak ve kilere ulaşılmaktadır. Bina'nın doğu yönüne bakan kısmında yatak odaları ve bu cephede odalarla ilişkili bir balkon bulunmaktadır. Son kat normal katlara göre geri çekilerek oluşturulmuş ve çepeçevre terası ile diğer dairelerden daha küçüktür. Bina temel olarak, giriş kat ve çatı katındaki geri çekilmeleri ile normal katlardaki tekrarlanan cephe düzenini kırmaktadır. Denizlik altlarındaki çıkıntılarla binaya yatay süreklilik verilmiş ve Cumhuriyet Caddesi yönünde pencereler arasındaki masif yüzeylerde plasterler bulunmaktadır. Bina'nın normal katlarında denizlik altındaki bantlarla sürdürülen yatay etki, bina'nın çatı katındaki teras parapetiyle sürdürülmekte ve bu parapet bina'nın üst kattaki bitişini çerçevelemektedir.

Betonarme sistemle inşa edilen apartmanın duvarları genelde tuğla üstü sıva ve boyadır. Giriş holünde, girişin karşısındaki duvar ayna, diğer yüzeyler cilalı alçı sıva; zemin ve merdiven basamakları ve sahanlıkları beyaz mermer kaplıdır.

İSTANBUL MAÇKA Derya Apartmanı

Nurbin PAKER

İstanbul Teknik Üniversitesi

Funda UZ

İstanbul Teknik Üniversitesi

İstanbul Maçka Valideçeşme’de, Süleyman Seba Caddesi, Maçka Meydanı Sokak ve Çeşme Meydanı Sokaklarının birleştiği parsel üzerindedir. Bina, Valideçeşme’nin yanında, batı cephesi çeşme meydanına açılan ve girişi Süleyman Seba Caddesi üzerinde, bir yanı bitişik nizam olarak inşa edilmiştir. Binanın 1952-1955 yılları arasında inşa edildiği tespit edilmiştir. Projesinin kimliği bilinmeyen İtalyan bir mimar tarafından tasarlandığı belirtilmektedir. Bina, zemin kat, yarı zemin, bodrum ve zemin üzerinde dört kattan oluşmaktadır.

Derya Apartmanı, barınma gereksinimine getirdiği mimari söz ile ön plana çıkmaktadır. Kentsel elemanlarının herbirinin özgün nesnelere haline getirilemediği metropoldeki özensiz mimari içinde, Derya Apartmanı, gerek iç mekan kurgusu ile kentçi konutunda kamusal ortak kullanımlara ilişkin getirdiği yorum; gerekse dış mekan bileşenleri ile kentin fiziksel çevresini var eden özgün nesnelere birini olmayı hak etmektedir.

Her katta dört daire bulunmakta, dairelerin ikisi giriş (güney); diğer ikisi arka cephede (kuzey) yer almaktadır. Her plan tipi birbirinden farklı büyüklük (140-116-92m²) ve karakter özelliklerine sahiptir. Özgün planında, kapıcı dairesi dışında 25 daireden oluşan ve tüm birimleri konut olarak düşünülen binanın, günümüzde özellikle giriş ve zemin altı katların işyeri-ofis kullanımlarına dönüştüğü görülmektedir. Kagir bir yapıdır. Apartmanın girişi görkemlidir. Giriş holünün iki yanında yer alan, dönemin özgün örnekleri olarak İstanbul manzaralarını konu alan iki adet mozaik panonun ve giriş holünde girişi karşılayan kabartma rölyefin Turgut Atalay’a ait olduğu bilinmektedir. Ayrıca, binanın iç avlusu, gerek binaya girildiğindeki davetkar duruşu, özgün merdiveni ve köprülü bağlantıları ile; gerek dairelerin tüm mekanlarına çatı ışıklığı aracılığıyla doğal ışık ve doğal klima imkanları sağlanmasıyla, gerekse katlar ve daireler arasında ortak kamusal kullanımlar sunmasıyla özgün bir karakterdedir. Apartman iç avlusunda karşılıklı iki adet düşey sirkülasyon bulunmaktadır. Merdivenlerden biri, galeri boyunca yükselmekte; diğeri ise, servis ve yangın merdiveni olarak tasarlanmıştır. Her iki katta bir tasarlanan köprüler de bu iki sistemi birbirine bağlayarak ortada bir galeri boşluğu tanımlamaktadır. Bu galeri boşluğu içine 2000’li yılların başında bir asansör eklenmiştir. Daire planlarında, ıslak hacimler galeri boşluğuna, yaşama mekanları ise dış cephelerde konumlanmıştır. Bodrum katta kapıcı dairesi, depo ve kazan dairesi gibi servis mekanları bulunmaktadır. Binanın giriş holü ve ortak mahallerinde özgün malzemelerin (özel imalat demir parmaklık parapetler, giriş holündeki masif ahşap kapılar, beyaz mermer döşeme kaplamaları, merdiven basamakları ve sahanlıklar, ahşap lambri duvar kaplamaları vb.) orjinal hali ile korunduğu; ancak özellikle pencere doğramalarının zamanla değiştirildiği belirtilmiştir. Belediyeden alınan bilgilere göre, bazı dairelerdeki bacaların kaldırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, binanın özgün halinde her daire için ayrılan biri asıl, diğeri hizmetli girişi olarak tasarlanan iki girişin de zamanla çoğu dairede kaldırıldığı gözlenmiştir. Binanın yapıldığı dönem içinde genel konumu, her daire için bir ana ve bir de hizmetli olmak üzere iki girişin bulunması, apartmanın genel sosyo-ekonomik durumunu da tariflemektedir.

İZMİR TİRE Güven Sokak 5 Numaralı Konut

Anıl PEHLİVAN
Dokuz Eylül Üniversitesi
Şirvan KAYA
Dokuz Eylül Üniversitesi

Tire yerleşiminde Cumhuriyet sonrası planlama çalışmaları ile oluşturulan, tren istasyonu ve Cumhuriyet Meydanı arasında kalan konut bölgesi, özellikle 1950-1970 yılları arasında, modern mimari anlayışla tasarlanmış pek çok nitelikli konutu içermektedir. Bahçe içinde genelde ayırık nizam iki katlı yapılardan oluşan bu nitelikli konut dokusu, son 5 yıldır artan çok katlı apartman yapılaşması nedeniyle hızla yok olmaktadır.

Belirtilen alan içinde, Güven Sokak 5 numarada yer alan konutun projesi 1956 yılında Fen Memuru Ali Çiçek tarafından tasarlanmıştır. Bodrum üstü iki kat, bitişik nizam olarak tasarlanan yapının inşaa süreci bölgedeki pek çok konutta görüldüğü gibi uzun zaman almış ve tamamlanması 1950'lerin sonunu bulmuştur.

İki daireli konutun plan kurgusunda ana kitlenin üç banta ayrıldığı görülmektedir. Giriş aksının yer aldığı ilk bantta ön cepheden arka cepheye doğru sırasıyla merdiven kovası, banyo, tuvalet ve mutfak gibi servis hacimleri yer almaktadır. Mutfağın açıldığı bir teras üzerinden arka bahçeye bağlantı yapılmaktadır. Girişin sağında yer alan diğer iki bantta ise iki yatak odası ve bir misafir odasının merkezi konumda yer alan salon etrafında örgütlendiği görülmektedir. İç mekan tasarımında yalın bir dile sahip yapıda yalnız tek bir yatak odasında dolap üniteleri mekân ile birlikte tasarlanmıştır.

Yalın rasyonel bir kütle diline sahip yapı, ön cephede BTB kaplama ile vurgulanan terasların yarattığı yatay etki ile; arka cephede ise plan tasarımında görülen üç bantın kademeli olarak bahçeye uzanması ile karakter kazanmaktadır.

1968 yılında yapılan tadilat ile bodrum kat bir normal kata dönüştürülmüş, çatıya ise giriş aksı üzerinde servis hacimleri ve salon bölümünü içeren iki bantlık bir kat ilavesi yapılmıştır.

İki daireli programı ve ön arka bahçeli vaziyet planı ile yer aldığı bölgenin mimari karakterini yansıtan yapı, plan örgütlenmesinde görülen her mekânın doğrudan açıldığı merkezi salon kurgusu ile de Cumhuriyet sonrası erken dönem konut şemalarının bir temsili olarak önem kazanmaktadır.

ANKARA Boylu Apartmanı

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

Yapı dönemin yüksek kütle anlayışıyla toplam 7 kattan (yol seviyesinin üstünde 6, yol seviyesinin altında 1 kat) oluşmaktadır. Yapı, ilk bakışta, Uluslararası Modern Mimarlık Akımı'nın dik açılı tekil prizmatik kütle anlayışıyla tasarlanmış gözükse de, detaylı bakıldığında, parçalı kompozisyon ve açılı geometrilerin egemen olduğu güçlü plastik bir anlayış fark edilir. Yapının güney/giriş cephesinde, hem balkonlarında hem de giriş kapısı ve üstündeki konsol-beton portigoda düz yüzeylerin parçalanmaya çabaladığı ve açılı kompozisyonlara gidildiği gözlenebilir. Güney cephesinde bulunan balkonlar yapının yüzeyinden açılı bir şekilde içeri doğru çekilerek oluşturulurlar. Balkonlar dışarıya çok az çıkma yaparlar. Yapının cephesinden dışarı çıkan balkon döşemesi balkonun yanına ve üstüne dönerek, balkonu sarar. Gölgeleşme işlevi de gören bu beton çıkma, balkonun üst bölümünde tekrar kırılır. Balkonlarda iki tip açıklık göze çarpar: Bu açıklıklardan bir tanesi, büyük olanı, yere kadar camken, diğeri daha küçüktür ve daha az bir şeffaflık sunar. Küçük olan ve yapının girişinin üstüne denk gelen açıklık aslında, diğerinden farklı olarak, apartmanın daireleriyle değil, apartmanın merdiven kovası ile ilişkilendirilir. Bu sebepten, balkonlar bu pencereye doğru iyice daralır ve kullanılmaz hale gelirler. Balkonlardaki bu iki açıklığın farklılığı, balkon korkuluklarında da kendini gösterir: Dairelerle ilişkilendirilen, ve balkon olarak kullanılan tarafta daha açık korkuluklar kullanılırken, diğer tarafta daha kapalı, sadece üçer dairesel delik açılmış metal yüzeyler tercih edilmiştir. Yapının balkonlarıyla plastik olarak ilişkilendirilen portigodan yürünüp, apartmandan içeri girildiğinde, asansörün ve merdivenin yer aldığı ufak bir ortak alanla karşılaşılır ve buradan katlara dağılır. Yapının, bodrum kat hariç, zemin ve üstü kotlarında yer alan her katında yaklaşık 160 m² büyüklüğünde tek bir daire yer alır. Her dairede, 1'i hizmetliye ayrılmış olan toplam 4 yatak odası, ve iki tuvalet vardır. Yapı araziye L-şeklinde bir geometriyle oturtulmuştur. Ve, L-şeklindeki kütlelerin bir kolu genel mekanlara ayrılırken, diğer kolu özel mekanlarla ilişkilendirilmiştir. Yapının genel mekanları olan çalışma, oturma ve yemek alanı tek bir hacim içerisinde, birbirlerine akacak biçimde planlanmıştır. Fakat, yapının batıya bakan cephesinden de fark edildiği gibi, yapının oturma ve çalışma bölümü diğer kısımlarından kot farkıyla düşürülerek ayrılmıştır. Yapıdaki bu kot farkı özellikle tek mekan içinde kurulan çalışma-oturma-yemek alanında yemek bölümünün ayrışmasına, mekan içinde mekan şeklinde algılanmasına ve mutfak mekanıyla aynı kottan ilişki kurmasına hizmet etmiştir. Bu kot farkı bizlere yine 1950'lerin sonlarında ve 1960'larda iç mekanlarda sıklıkla gözlemlenen 'conservation pit' yaklaşımını hatırlatır.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Demirtaş Apartmanı

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

Yapı (1 Bodrum +1 Zemin + 3 kat + 1 çatı katı olmak üzere) toplam 6 katlıdır. Yapının bodrum katının ışık alması için zemin katının önündeki döşeme boşaltılarak yapıya köprü-merdivenle giriş yapılmaktadır. Yapının ön cepheye bakan her katından biri uzun diğeri kısa toplan iki balkon çıkma yapar. Yapının balkonlarının ön cepheye bakan yüzeyleri ondüle-demir korkuluklarla dekore edilmiştir. Yapının balkon demirlerinde karşımıza çıkan bu hareket giriş kapısının üstündeki beton çıkmada da devam eder. Giriş kapısının üstünde yer alan ve yapının dışından içerisine doğru saplanan Ondüle-Dalgalı beton eleman yapının en karakteristik elemanıdır. Balkon demirleri, giriş kapısı saçağında uygulanan eğrisel dil giriş kapısının üstünde de devam ettirilir. Apartmanın şeffaf-cam giriş kapısı yatayda dalgalı metal bir kapı kolu ile bölünür. Demirtaş apartmanı 18 metreye 19 metrelik yaklaşık kare bir plan sahiptir. Her katta üç daire vardır; Bu dairelerden iki tanesi diğerine göre daha büyüktür. Büyük olan dairelerde 3 yatak odası, 1 yemek odası, 1 oturma odası ve servis mekanları bulunurken, katta yer alan küçük dairede 2 yatak odası ve 1 salon vardır. Katlarda yer alan büyük dairelerden birinin neredeyse tamamı ön cephe ile ilişki kurarken , diğerinin tamamı arka cephe ile ilişki kurar. Bu ilişkiler yukarıda bahsedildiği şekliyle uzun balkonlarla da desteklenir. Yapının oturduğu kare planın ortasında genişçe bir aydınlık yer alır. Ve ön cephe ve arka cephe ile ilişki kuran büyük dairelerin misafir tuvaleti, mutfak, hizmetli odası, banyo gibi mekanları bu ışıklıkla ilişkilendirilir. Yapının ışıklığıyla ilişkilenen diğer bir mekan da apartmanın eğrisel merdivenin ve bu eğrisel merdivenin sardığı etrafı kafesli asansörün bulunduğu kat holleridir. Yapının mimarı olan Nizamettin Doğu Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nde mütehassıs mimar olarak çalışmasına ve çok sayıda spor salonu projesi tasarlamasına karşın Ankara'da önemli sivil mimarlık yapıları olan bir mimardır. 1968 yılında Mimarlık dergisinde yayınlanan makalede Doğu'nun Ankara'da yirmiden fazla apartman projesi olduğundan söz edilir. Bu apartman projelerinden bir kısmı, örneğin Tuncay Evi (1952), Pertev Rızan evi (1952), Ulusan Apartmanı (1953), yapıldıkları yıl Arkitekt dergisinde yayınlanır. Listelenen bu yapıların tamamı şu an yıkılmıştır ve Arkitekt'te yayınlanan proje ve fotoğrafları dışında elimizde bu yapılarla ilgili hiçbir belge yoktur. Bu kapsamda, Nizamettin Doğu tarafından 1955 yılında tasarlanan Demirtaş Apartmanı büyük önem kazanmaktadır. Tasarlanan yapıda 2. Ulusal Mimarlık ekolünün ve özellikle de 1952'de inşa edilen ve dönemine çok büyük bir etki yaratan Hilton otelinin izlerini görmek mümkündür.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA KÜÇÜK ESAD Muhabank Apartmanı

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

Muzaffer Vanlı tarafından 1956 yılında projelendirilen yapı 2 bodrum + 1 zemin+ 3 kat olmak üzere toplam 6 katlıdır. Yapının girişi Kenedi Caddesi tarafındaki cephenin ortasından yapılmaktadır. Yapının ön-giriş cephesi son derece sade ve basittir. Yapının ön cephesindeki tek hareket 2. ve 3. katlarda yer alan ve yapıyı yatayda boydan boya kaplayan balkonlardır. Yapının en karakteristik elemanlarından olan ve binanın yan cephelerine de birazcık dönen bu balkonlar çeşitli beton yüzeylerle bölünürler. Bu yüzeylerden 3. Katta yer alan balkonda bir adet, 2. Katta yer alan balkonda 2 adet vardır. Bu düşey bölücüler aynı zamanda bizlere o katta olan daire sayısı hakkında da bilgi verir. Zemin katında ön cepheye bakan 3 daireden bir tanesi 1 oda+1 salon, diğer ikisi 2 oda+1 salonken, 1. Katta ön cepheye bakan dairelerin hepsi 2 oda+ 1 salon şeklindedir. 3. Katta ise ön cepheye bakan 2 daire yer alır ve bu dairelerin her biri 3 oda+1 salondur. Binanın ön cephesindeki bu yoğunluk tüm cephelerinde benzer bir şekilde devam eder. Bu yoğunluğu örneklemek için yapının giriş katında 6 daire yer aldığı söylenebilir. Her biri çok ekonomik ve minimumda çözümlenen bu dairelerin sardığı katlarda merdivenin ve kat hollerinin dış cepheyle ilişki kurması imkansız hale gelmektedir. Bu sebepten mimar Muzaffer Vanlı tarafından gerek kat hollerinin ve merdivenin gün boyu aydınlanmasını sağlamak gerekse değişik katların birbirleriyle görsel ilişki kurması için apartmanın ortasında yaklaşık 30 metrekare büyüklüğünde bir galeri boşluğu yer alır. Merdiven bu galeri boşluğunun içerisinden çıkarak katlar arasındaki ilişkiyi kurar. Apartmanın merkezinde yer alan ve bir çatı penceresiyle aydınlatılan bu galeri boşluğunun diğer bir işlevi de yapının etrafını saran dairelerin mutfaklarına ışıklık ve havalandırma bacası işlevi görmesidir. Katlardaki dairelerin yatak odaları ve yaşam alanları dış cepheyle ilişkilendirilirken, mutfakları ortadaki galeriyle ilişki kuracak şekilde tasarlanmıştır. 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında tasarlanan bu apartman dönemin konut politikasını yansıtmaları, bizlere ikramiye evleri sürecine ilişkin bilgi vermesi bakımından çok önemlidir. Ek olarak, sahip olduğu mimari detaylar ve sunduğu barınma kültürüyle sahip çıkılması ve korunması gereken önemli bir mimari mirastır.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Sönmez Apartmanı

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

Sabih Kayan tarafından tasarlanan Sönmez Apartmanı'nı toplam altı kattan (2 bodrum, 1 zemin, 3 kat) ve her katta yaklaşık 160m² büyüklüğündeki bir daireden (3 oda+ 1Salon+ 1 Hizmetli odası) oluşmaktadır. Birinci bodrum katın ışık alabilmesi için, zemin kotu birinci bodrum katına kadar boşaltılmıştır. Bu sebepten, sokak tarafından yapıya yaklaşım bir köprüyle yapılmaktadır. Yapıya köprü ön (Batı) cephesinden değil, yan (Kuzey) cephesinden bağlanır. Yapıya olan girişlerin yana alınmasıyla ön cephenin giriş mekanı ile ilişkisi tamamen koparılmıştır. Bu sayede, yapının zemin katının pencere açıklıkları çoğaltılmış, iki adet yatayda uzayan ve neredeyse tüm ön cepheyi kaplayan pencere açıklıkları yapılmıştır. Fakat yapının zemin katındaki açıklıklar zeminin üstündeki katlarda kendini tekrar etmemektedir. Bu durum, yapının ön cephesinde -zemin katın üstünde- neredeyse cephenin yarısından fazlasını kaplayan sağır bir yüzeyin oluşmasına yol açmıştır. Bu sağır yüzey, mimar tarafından siyah, sarı, yeşil ve kırmızı kesme taşlardan oluşan bir mozaikle bezenmiştir. Yapının ön cephesindeki sağır mozaik yüzey dışında diğer önemli bir eleman da birinci kat döşeme seviyesinde bulunan yatay beton çıkmadır. Cephenin neredeyse ortasından başlayan bu yatay beton çıkma, mozaik yüzeyi ikiye bölerek dışarı çıkar ve girişin olduğu yan cephe döner. Ön cephede, zemin kat penceresinin üstünde, içi boş beton bir çerçeve olarak başlayan bu yatay eleman daha sonra dolu bir yüzeye dönüşür ve girişe giden köprü'nün üstünde beton gölgelik olarak işlev görür. Yapının kuzeye bakan yan-giriş cephesindeki pencere açıklıklarının cepheye dağınık, karmaşık bir şekilde yerleştirildiği görülmektedir. Yapının yan cephesinde bulunan pencere açıklıkları, ön cephedeki mozaik yüzeyle karşılaştırıldığında, daha 'yapısal' bir bezeme yaklaşımı ortaya koyarlar. Yapının yan cephesindeki dağınık pencere açıklıkları, yapının iç mekanlarında da hissedilir: Gerek apartmanın merdivenin bulunduğu genel dağılım alanlarında, gerekse dairelerin iç mekanlarında bu pencere açıklıkları dışarıdakine benzer bir bezeme oluştururlar. Genel ve özel mekanlara gün ışığını sağlamanın yanında, bu pencere açıklıkları önemli bir işleve daha hizmet ederler: Yapının katlarının 'bireyselleşmesine'. Merdiven boşluğundakilere benzer şekilde, dairelerdeki pencerelerin yerleri, düzenleri, renkleri ve üzerlerindeki vitrayların desenleri de her katta değişirler. Apartmanın genel dağılım alanlarında ve dairelerin iç mekanlarında gözlemlenen 'bireyselleşme', şömine tasarımlarında da izlenebilir. Her dairede şömine (ve şöminenin önünde yerde bulunan taş desen) farklı bir plastik ve estetik anlayışla ele alınmıştır. Sözü geçen mimari özellikleriyle Sönmez Apartmanı korunması gereken önemli bir sivil mimarlık ürünüdür.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Yonca Apartmanı

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

Yapı Yüksek Mühendis Mimar Orhan Turaman tarafından 1965 yılında tasarlanmıştır. Yapı genel olarak prizmatik kütle anlayışıyla ele alınmıştır. Yapının dış cepheleri son derece sade ve yalındır. Binanın cephesine hareketlilik katan en önemli unsurlar balkonlar ve balkonların demirleridir. Yapı plan şeması itibarıyla iki dikdörtgen geometri üzerine oturur. Yapının her katı her bir dikdörtgende bir daire olacak şekilde tasarlanmıştır. Dikdörtgen planlı kütleler birbirinden uzaklaştırılarak açılan boşlukta apartmanın giriş ve merdiven hacmi çözülmüştür. Dikdörtgen planlı kütlelerden bir tanesinin zemin katı boş bırakılmış ve kütlelerin kolonlar(pilotiler) üstüne yükselmesi arzulanmıştır. Altı boşaltılmayan diğer prizmatik kütlelerin zemin katında mimar kendi için hem apartmanın içerisiyle hem de bağımsız-dışarıyla ilişkili bir daire planlamıştır. Apartmanın boşaltılan kütlelerin altı otopark olarak kullanılır. Giriş mekânıyla otopark mekânı arasındaki görsel ve fiziksel ilişki birinci kat döşeme seviyesinden daha alçakta biten bir taş duvarla kesilmiştir. Ek olarak, bizleri giriş mekânına yönlendiren hatta dışarıdan içeriye devam ederek iç-dış ilişkisini kuran bu duvarın (benzer bir duvar mimarın kendi evinde de vardır) üstünde apartmanın ismi ve posta kutuları yer alır. Apartmanın iç mekânları, tıpkı dış cephesi gibi sade ve yalındır. En önemli mimari detay, yine tıpkı dış cephede olduğu gibi, parmaklıklarda görülür. Kılıcına sıralanan merdiven demirleri, apartman iç mekânının en önemli biçimsel elemanıdır. Apartman iç mekânlarının diğer önemli elemanları, yer mozaikleri ve kalın-yatay ahşap bant geçen beyaz kapılarıdır. Apartmanın dairelerinin plan şemaları çok iyi çözümlenmiştir. Özellikle dairenin sahipleriyle misafirlerin dolaşımının çakışmaması ve mutfakın her iki gruba da hizmet edebilecek konumda çözülmesi plan şemasını oluşturan ana kararlardır. Mimar Orhan Turaman'ın kendi için tasarladığı daire plan şeması bakımından diğer dairelerle benzerlikler gösterir. Fakat kimi müdahalelerde, kullanılan malzemede ve yapısal-mimari çözümlerde ayrılır. Mimar Orhan Turaman'ın dairesinden en dikkat çekici unsurlar salondaki yemek ve şömine bölümünü oturma bölümünden ayıran kot farkı, oturma bölümü ve evin girişi arasında yer alan ve apartmanın giriş mekânındaki taş duvara gönderme yapan taş duvar, bu taş duvarın içinde iki taraflı bir şekilde mekanlara görsel zenginlik sunan ve aynı zamanda mekanlar arasındaki görsel geçişi destekleyen akvaryum, apartmanın giriş mekanında bütünleşik bir şekilde çözümlenmiş ahşap asma tavan ve ahşap vestiyerdir. Benzer yapısal mobilya çözümleri evin çalışma mekânında da devam eder. Sıralanan bu mimari özelliklere mimar tarafından tasarlanan aydınlatma elemanları da eklenebilir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Kenedi Caddesi İş Bankası İkramiye Apartmanları

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

1959 yılında, İş Bankası tarafından, hemen hemen tüm gazetelerde, “sahip olacağınız apartmanın tam yerini bilmek istemez misiniz?” başlığıyla bir harita yayınlanır. Haritada daha önce talihlisini bulmuş İş Bankası evlerine ek olarak 1960’larda çekilişi yapılmak üzere inşa edilen İş Bankası İkramiye Apartmanlarının da yerleri gösterilir. Toplam 50 apartman dairesinin dağıtılacağını duyuran bu reklamın açıklamasında inşa edilen apartmanların “Ankara’nın en makbul semti Kavaklıdere’de” olduğuna vurgu yapılır. Ek olarak, ikramiye olarak verilecek apartmanların çevresinde “çeşitli dükkanların, bir okulun yer aldığı ve 50 metre uzaklıkta şehir otobüslerinin duraklarının bulunduğu” söylenir. 1959 yılında ikramiye olarak verilen bu apartmanlara, çok kısa zamanda yenileri eklenir:1960 ve 1962 yıllarında basılan posterlerde, inşa edilen apartman sayısındaki hızlı artış kolayca fark edilebilir. Birbirleriyle aynı mimari tasarımlara sahip olan bu apartmanlar çok kısa bir süre içinde bölgede ciddi bir konut dokusu oluştururlar. İş Bankası tarafından Kavaklıdere’de Kenedi Caddesi (eski adıyla Boylu Sokak) ve Nenehatun Caddesi üzerinde inşa edilen bu apartmanlardan bir kısmı hala ayaktadır ve bakımsız görünümüne rağmen, yapıldığı yıllardaki mimari özelliklerini hala korumaktadırlar. Birbirine yapışık ikiz-apartman şeklinde tasarlanan İkramiye Apartmanları zemin üstü 3 kat zemin altı 1 kat olmak üzere toplam 4 katlıdır. Apartmanın her katında 2 daire yer alır. Apartmanların Kenedi caddesine bakan cepheleri son derece sade ve basittir. Binanın cadde cephesine hareket katan tek eleman olarak pencere açıklıklarının altında yer alan (muhtemelen arkalarında kaloriferler için yuva oluşturan), açıklıklarla aynı uzunlukta olan ve çok ufak bir açıyla cepheden çıkma yapan denizlikler gözlemlenir. Yapının girişlerinin bulunduğu yan cepheleri, ön cepheye göre daha hareketlidir. Bu cephelerde bulunan balkonlara ek olarak, bu balkon çıkmalarının arasında yer beton şerit açıklıklar (düşey birsoleyler) cephenin en karakteristik elemanıdır. Bu çizgisel beton elemanlar yapının çatısından giriş kapısının üstündeki ondüle (dalgalı) beton saçağa kadar uzanırlar. Bu elemanlar sayesinde apartmanın pek büyük sayılmayacak kat hollerinin ve merdivenin gün boyu ışık alması sağlanır. Apartman dairelerinin plan şemaları, tıpkı cepheleri gibi, sade ve mütevazıdır. Her bir daire yaklaşık 85-90 metrekare büyüklüğünde ve 2 oda 1 salon şeklinde tasarlanmıştır. Salon kendi içerisinde yemek odası ve oturma odası şeklinde bölünmüştür. 1950’lerin sonlarında ve 1960’ların başlarında yüksek Mühendis Fuat Diriken ve Yüksek Mühendis Orhan Tezgören tasarlanan bu apartmanlar dönemin konut politikasını yansıtmaması, sahip olduğu mimari detaylar ve sunduğu barınma kültürüyle sahip çıkılması ve korunması gereken önemli bir mimari mirastır.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar’ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan’ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav’ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara’da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Kuzgun Sok. İş Bankası İkramiye Apartmanları

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

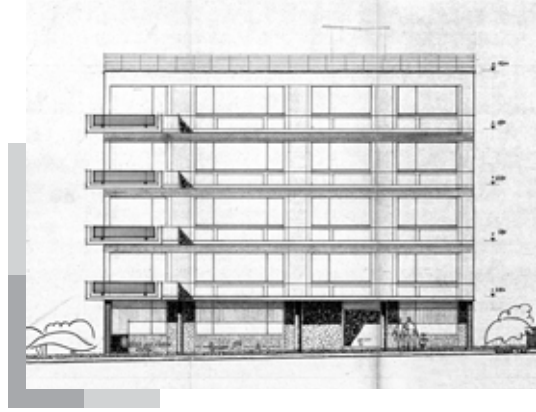

Yapılar ortalarında geniş bir avlu oluşturacak şekilde konumlandırılmış toplam 4 yapıdan oluşmaktadır. Her biri yapı 5katlıdır (1 bodrum+zemin+3 kat). Her yapı dikdörtgen bir plan şemasının üzerine oturur ve prizmatik bir kütle anlayışıyla yükselir. Yapıların cepheleri son derece sade, yalın ve mütevazıdır. Yapıların cephesindeki en önemli hareket giriş mekânında ve giriş mekânının üstündeki yüzeyde görülür. Giriş mekânı dikdörtgen kütlelerin uzun kenarının tam ortasındadır. Simetrik anlayışla planlanan yapılarda girişin sağında ve solunda aynı plan şemasına sahip iki daire bulunur. Apartmanın giriş kapısının üstünde son derece düz beton bir çıkma var. Bu çıkma cephede giriş mekânını tanımlar. Bu beton çıkmanın hemen üstünde apartmanın en karakteristik mimari elemanı gözlemlenir. Giriş mekânının üstünden başlayan ve tüm yapı boyunca çatıya kadar uzanan "V" şeklindeki açıklıklar sayesinde apartman iç mekânlarına ve merdiven boşluğuna ışık sağlanır. Apartmanın ön cephesindeki bir diğer önemli mimari eleman balkonlardır. Girişin üstündeki beton çıkma ile beraber, balkonlar apartmanın cephesine derinlik kazandıran yegâne elemanlardır. Bu balkonların biçim kararları Kenedi caddesindeki İkramiye Apartmanlarının pencerelerinin altında bulunan açılı çıkmaları andırır. Biçimsel olarak tamamen özdeş olan bu elemanlar, Kenedi Caddesindeki İkramiye Apartmanlarından farklı olarak binanın cephesinden içeri çekilerek oluşturulan balkonların parapetlerini oluştururlar. Yaklaşık 35cm olan bu parapet duvarların üstüne lale biçimli metal korkuluklar gelir. Bu korkuluklardaki dekoratif dilin benzeri apartmanın giriş kapısının üstündeki demirlerde de görülebilir. Apartmanın iç mekânı, tıpkı dış cepheleri gibi, son derece sade ve mütevazıdır. Apartman iç mekânında yapının karakteristiği sayılabilecek tek detay merdiven ve daire giriş holü arasındaki metal paravandır. Apartmanın balkon demirleri ve giriş kapısındaki dekoratif dilin bir benzeri bu demir paravanda da gözlenir. Apartmanın daireleri de son derece basit ve kullanışlıdır. 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında tasarlanan bu apartmanlar dönemin konut politikasını yansıtmaları, sahip olduğu mimari detaylar ve sunduğu barınma kültürüyle sahip çıkılması ve korunması gereken önemli bir mimari mirastır.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Übeyde Elli Apartmanı

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

Yapı Büklüm Sokak ve Bilezik Sokağın kesiştiği köşede, Bilezik Sokak'tan çıktıkça üçgenleşen bir yer parselde yer almaktadır. 1 bodrum + 1 zemin + 3 kat toplam 5 katlı olan yapı plan şeması itibariyle parselle uyumlu bir anlayışla tasarlanmıştır. Yapı giriş cephesinde daha geniş bir cepheye sahipken, arka cepheye doğru daralır. Yapının geniş olan ön cephesi manzara ile daha fazla ilişki kurmak için ergisel-dışbükey bir yüzey şeklinde tasarlanmıştır. Bu mimari biçim kararı (Benzer fikir işçileri kooperatifinde de gözlemlenebilecek olan) bir dönem temsili olarak da değerlendirilebilir. Yapının eğrisel olan büyük-ön cephesine dairelerin salonları yerleştirilmiştir. Yapının daralan arka cephede ise dairelerin yatak odaları bulunur. Yapının ön cephesinde salonlar boyunca giden ve yapının en karakteristik elemanlarından olan balkonlar yer alır. Yatayda bütün bir cepheyi kaplayan bu balkonlar daireden daireye geçerken bile herhangi bir kesintiye uğramaz. En üst kat hariç, her katta büyüklükleri yaklaşık 150-170 metrekare arasında değişen (girişin solunda kalan daireler sağdakilere oranla daha büyüktür) toplam 2 daire yer alır. Büyük dairelerde mutfak mekanına ek olarak yemek salonuyla direk ilişkili (servis pencere) bir ofis mutfağı çözümlenmiştir. Küçük dairelerde yemek bölümü ve mutfak arasında bu ara-mekan yer almamaktadır. En üst kattaki, tüm kata yayılan ve 4 yatak odalı dairede, büyük dairede yer alan yemek salonu, ofis mutfağı, misafir tuvaleti gibi mekanlara salonla bütünleşik bir şekilde çözümlenen çalışma odası, buduar (kadının özel odası), ve ütü-dikiş mekanı eklenir. Yapının mimarları Demirtaş Kamçıl ve Rahmi Bediz Ankara kenti için çok önemli mimarlardır. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü yerleşkesi, Türkiye Petrolleri AO. ya da Türkiye Radyo ve Televizyonu Genel Müdürlük binaları gibi kamu yapılarının yanında İsrail evleri, Fikir İşçileri, Emek Konut, Maliyeciler, Milli Kütüphaneciler ve Profesörler gibi birçok yapı konut kooperatifleri tasarlamışlardır. Übeyde Elli apartmanı Demirtaş Kamçıl ve Rahmi Bediz ikilisinin tasarladığı yapılar anılırken (belki de yıkılmasından dolayı) çoğunlukla dışarıda bırakılan bir yapıdır. Ek olarak, Ubeye Elli apartmanı mimari biçim özellikleri ve barınma kültürü çözümleriyle sivil mimarlık alanında önemli bir örnektir. Ek olarak, yapının sahibinin ve kat maliklerinden birinin eski Ankara milletvekillerinden bayan Ubeyde Elli olması, yapının tarihe tanıklığı, yapının önemini daha da arttırmaktadır.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Emine Çiğdem Asrav'ın bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

İZMİR TİRE İstasyon Caddesi 3 Numaralı Konut

*Ayşe Hilal TOPRAK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Amine Sena KOÇER
Dokuz Eylül Üniversitesi*

İzmir yolunu Tire kent merkezine bağlayan ana aks olan İstasyon Caddesi, iki yanında yer alan modern konut örneklerinin oluşturduğu nitelikli Cumhuriyet dönemi mimari dokusu ile önem taşımaktadır. Bu ana aks üzerinde, Cumhuriyet Meydanı'na çok yakın bir noktada konumlanan ve renkli geometrik desenlerle bezeli mozaik kaplı perde duvarları ile dikkat çeken üç katlı konut yapısı 1960'lar ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Üç dairesel betonarme yapı, yalın prizmatik kütlelerin sol köşesinde kütle boyunca yaratılan içe çekme hareketi ile giriş almaktadır. Merdiven kovası ve giriş holünün yer aldığı bölümden merkezi konumdaki iki bölümlü salona ulaşılmaktadır. Ön ve arka cephe boyunca uzanan salon ön cephede balkon ile ana caddeye açılırken iki yanında yatak odalarını ve servis mekanlarını barındırmaktadır. Özgün işlevi konut olan yapının zemin katı son dönemde büro olarak dönüştürülmüştür.

Yalın bir prizmatik kütleyle sahip yapı, giriş aksını tanımlayan kütleli boşaltma ve salonun açıldığı üç kademeli kırıklı balkonlar ile karakter kazanmaktadır. Balkonları barındıran içe çekmenin iki yanında, biri cepheye paralel diğeri dik konumlandırılmış mavi BTB kaplı iki perde duvar yer almaktadır. Bu duvarlar yer yer sarı, kırmızı ve siyah renkli geometrik desenlerle bezenmiştir. Perde duvarların ve merdiven kovasını tanımlayan şeffaflığın yarattığı düşey etki, kütle bütününden taşırılan ve mozaik sıva ile vurgulanan kat silmelerinin yatay vurgusuyla dengelenmektedir.

Üç katlı yapı, nitelikli konut stoğuna sahip İstasyon Caddesi üzerinde özgün niteliğini büyük ölçüde koruyan az sayıdaki dönem apartmanından biri olarak önem taşımaktadır.

ANKARA Işıklar Apartmanı

Aslı TUNCER
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ankara'nın Maltepe Mahallesi'nde inşa edilmiş olan yapı, çevresindeki diğer yapılar gibi konut işlevine sahiptir. Işıklar Apartmanı, Savaş Sokak'ta bulunan diğer yapıların aksine, sokağın Gençlik Caddesi ile olan keşişiminde yer aldığı için alt katında ticari fonksiyonları da barındırmaktadır.

Özgün projesine ulaşılabilen yapının mimari proje onay tarihi 18.01.1962'dir. Yol seviyesinin altında kısmen dolu bir bodrum kat,yol seviyesinin üstünde dört kat (zemin kat ile üç normal kat) ve çatı katından oluşan yapı, 07.02.1962 tarihinde alınan inşaat ruhsatı ile inşa edilmiştir. Zemin katta üç dükkân,iki daire; normal katlarda üçer daire ve çatı katında bir daire olan toplam 3 dükkân 12 dairesel binaya 31.08.1962 tarihinde yapı kullanma izni verilmiştir. Yapının projesi İTÜ mezunu Yüksek Mühendis - Mimar İlhan Erol'a aittir. Betonarme karkas iskelet taşıyıcı sisteme sahipyapı, belediyenin yaptığı hesaplamalara göre arsa kıymeti hariç 472500 TL'ye mal edilmiştir.

Yapı, zemin katında cephe hattına uyabilmek için açılı bir plana sahipken üst katlarda dik açılı planlara sahip daireler elde edebilmek için çıkmalı olacak şekilde tasarlanmıştır. Yapının girişi Savaş Sokak'a bakan uzun cephedendir. Gençlik Caddesi'ne bakan tarafa üç ayrı dükkân tasarlanmış ve yapının cadde ile ilişkisinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Giriş katında bulunan dairelerden birinin oturma odası ile misafir odası da yine Gençlik Caddesi'ne bakan tarafta konumlanmıştır. Bina sirkülasyonu yapının ortasında yer alırken merdivenin yanında oluşturulan ışıklık ile binaya cephe vermeyen alanın aydınlatılması sağlanmıştır. Her katta birbirinden farklı plan şemasına sahip üç adet daire bulunmaktadır. Bu dairelerden daha büyük metrekareye sahip ikisisokağa bakmayan cephede uzun balkonlara ve dönemlerinin bir özelliği olan yemek odalarına sahiptirler. Oldukça geniş bir terasa sahip çatı katındaki daire ise iki oda ve geniş bir holden oluşmaktadır. Yapıda kırma çatı yerine yapıldığı döneminin bir özelliği olan teras çatı tercih edilmiştir.

Işıklar Apartmanı cephe özellikleri ile dönemini yansıtan bir yapıdır. Yapılan müdahale sonucu cephesi sıvanmış ve ardından boyanmış, böylece cephe karakteristiği olarak yer yer görülebilen tuğla dizileri yok olmuştur. Günümüzde bir ihtiyaç olan doğramaların değiştirilmesinde ise açıklıkların boyutlarına uyulmuş, ancak kapatılan balkonlar nedeniyle cephenin dolu-boş oranında değişiklikler yaşanmıştır. Plan şeması olarak ihtiyaca cevap verebilen yapı, alt katında ticari fonksiyonlarını devam ettirebilmesi, kat artışı yapılamayacak olması, strüktürel büyük bir sorununun olmaması bakımından yıkılma/yıkıtılma tehlikesiyle karşı karşıya değildir. Ancak, dönemsel değerinin fark edilmesi ve özgün kimliğinin korunması oldukça önemlidir.

Not: Bu yazı Doç. Dr. Nuray Bayraktar'ın yürütücü, Doç. Dr. Bülent Batuman, Yrd. Doç. Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan'ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Yeşim Uysal ve Aslı Tuncer'in bursiyer olarak görev aldığı Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme adlı Tübitak projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

ANKARA Apartman Balkon Korkulukları

Zeynep TUNA ULTAV
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı, cumhuriyetin modernleşme ideolojisini en etkili biçimde temsil eden Ankara kenti özelinde “modern” süs imgesinin konut ölçeğinde kullanılışını sergilemektir. Bu bağlamda, 1960’lar sonrası Ankara’sının hızlı nüfus artışına bağlı olarak yeni kentleşme politikaları sonucu oluşmuş dönemin “yeni” konut bölgeleri olan Emek, Bahçelievler, Maltepe, Anıttepe, Kızılay, Esat, Gaziosmanpaşa semtlerindeki apartman mimarlığında cephelerin en dikkat çekici elemanı olarak BALKON KORKULUKLARI incelenecektir. Fotoğraflanmış olan yapılardan yapılacak bir seçkiyle; biçime, renge, yapının kendisiyle kurduğu ilişkiler, vb. dair çeşitli kategoriler temelinde benzerlikler ve farklılıklar aranacak ve yaratılmış olan ortak dil analiz edilecektir.

Endüstrileşmiş bir ürün olan demir balkon korkuluklarıyla sağlanan “MODERN SÜSLEME” konutlara kimlik oluşturacak bir imge sağlamaktadır. Bu imgeye korkulukların katkısı, standartlaşmış apartman plan şemasından kaynaklı standart cephe imgesinin bu süsleme elemanlarıyla bozulması ve yeni kimliklerin üretilmesi anlamında olmaktadır. Bir başka deyişle, ev planındaki bu standardizasyona karşı, cephe imgesinde süslemeyle karışık modern arayışlar olduğu görülmektedir. Korkuluklar, bir ölçüde bu standardizasyonu estetize etme çabasıdadırlar. Bu anlamda, Güner, bu korkuluk üretimini “Kitleselleşen konut üretim süreci içinde, mimarların giderek kaybolduğuna inandıkları ‘sanatsal’ misyonlarını telafi etme çabaları” olarak yorumlamaktadır. Heynen’in de belirttiği gibi, “barınma” ve “modernite” birbirleriyle taban tabana zıt iki kavramdır. Bu noktada karşımıza iki adet ikilem çıkmaktadır: modernizasyona karşı süsleme; şablona karşı çeşitlilik.

Cengizkan 1960’ların mimari üretimini inşaat sektörünün gelişimi ve inşaat malzemesi seçeneklerinin çeşitliliği açılarından da incelenmesi gerekliliğini savlamaktadır. Bu bağlamda korkuluk üretiminin hangi aktörler tarafından, hangi koşullarla gerçekleştirildiği, tasarım sürecinden uygulamaya kadar bir araştırma konusudur. Dönemin yeni üretim biçimlerinin mimari karşılığının kütleye dair ifadesi, mimarlık araştırmaları kapsamında karşılığını yaygın bir şekilde bulmasına rağmen, imgesel karşılığının aynı ölçüde tartışılmadığı düşünülmektedir. Çalışma, bu alandaki açığa karşı bir cevap olarak kurgulanarak özgünlüğünü kazanacaktır.

İSTANBUL HARBİYE Oba Apartmanı

Funda UZ

İstanbul Teknik Üniversitesi

Nurbin PAKER

İstanbul Teknik Üniversitesi

Yapı, Taksim meydanından başlayan Cumhuriyet Caddesi ile, ikiye ayrılarak Halaskargazi Caddesi ile Şişli'ye, Valikonağı Caddesi ile Nişantaşı'na uzanan, önemli bir kentsel aks üzerindedir.

1860-70'li yıllardan itibaren Nişantaşı bir konaklar ve saraylar semti olarak gelişmiş, 1930'lardan sonraki gelişme bütün İstanbul'da olduğu gibi apartmanlaşma yönünde olmuş, Nişantaşı çevresindeki Taksim, Harbiye, Osmanbey ve Şişli gibi semtlerle birlikte İstanbul'un en hızlı apartmanlaşan semtlerinden biri durumuna gelmiştir. Ama bu apartmanlaşma seçkin bir yapılaşma olarak sürmüştür, semt özellikle üst gelir grubunun tercih ettiği bir yerleşme yeri kimliğini korumuştur, anacaddeler boyunca sıralanan mağazalar da bu kimliği desteklemiştir. Günümüzde hem İstanbul'un trafiğin yoğun olduğu, canlı ve kalabalık bir bölge olmayı, hem de lüks mağazaları, galerileri, lokantaları ve zarif vitrinleriyle seçkin bir semti olmayı sürdürmektedir. Abdi İpekçi, Teşvikiye ve Vali Konağı caddeleri İstanbul'un en yüksek gayrimenkul kira bedellerine sahip caddeleri arasındadır. Yapının yakın çevresi, niteliği korunmuş eski apartmanlarla ona eklenen yeni yapılar ve karşı komşuluğunda Harbiye Askeri Müzesi'ni, müze bahçesini ve küçük bir parkı içermektedir.

Oba Apartmanı, Valikonağı caddesi ile Dersane sokak arasında kalan parselde, bitişik nizamda inşa edilmiştir. Yapının ön cephesi ve girişi Vali Konağı Caddesi üzerindedir. Arka cephesi görece daha sakin olan Dersane Sokak üzerindedir. Dört katlı niteliksiz bir yapının yerine, yapının mimarları Ercan Hakgüder ve Mazlum Sepici tarafından satın alınarak hem projelendirilmiş, hem inşa edilmiştir. Yapı 1974 yılında projelendirilmiş, ülkenin içinde bulunduğu kaotik ortam nedeniyle ancak 1978 yılında inşa edilmiştir. Binanın zemine oturduğu alan 160 m², katlar toplamı 1600 m², kullanılan net hacim 4800m³tür. Apartman olarak tasarlanan yapının zemin kat ve birinci bodrum kat mağaza olarak düşünülmüştür. Zemin kattaki dükkanın bir asma katı ve bodrum katla bağlantısı vardır. Bir dükkan, üç tek kat konut ve iki dubleks konuttan oluşan apartmanın kullanımı zaman içinde değişmiştir. Zemin katın üzerindeki 7 katlı apartmanın cephe düzeni, 12 metrelik büyük cam pencere açıklığı, alüminyum ve beton bir korniş ile çerçevesiz olarak özelleşmektedir. Pencerenin altındaki beton çiçeklik ve üstündeki beton stor yuvası girişini gizlemekte ve cepheye bütünlük sağlamaktadır. Yapının taşıyıcı kolonları dış duvarların köşelerinde, cepheye yansıyan ve komşu binalardan kopma sağlayan bir biçime sahiptir. 12 metre cephe kolonsuz geçmektedir. Ana asansör yuvası dışında taşıyıcı duvar ve kolon yoktur. Arka cephe zaman içinde dairelerin farklı iç mekanlarının yansıması olarak değişmiştir. Yapının merdiveni döner merdivendir, apartmanın girişinden iki tam dönüş ile, 5.70 lik bir kot farkına ulaştırmaktadır. Dubleks dairelerin merdivenleri tek kolludur ve dairenin merkezinde yer almaktadır.

1970'lerin kişilik, kimlik ve iddialı olmaktan korkan, dolayısıyla mimari arayış çabasını da yansıtmayan yapsatçı, özensiz konut mimarlığı içinde, Oba Apartmanı, gerek esnek/serbest iç mekan kurgusu ile gerekse cephe bileşenlerinin yenilikçi, güçlü duruşuyla benzerlerinden ayrılmakta ve belgelenmeyi, korunmayı ve konuşulmayı hak etmektedir.

İSTANBUL NİŞANTAŞI Bayer Apartmanı

Funda UZ

İstanbul Teknik Üniversitesi

Nurbın PAKER

İstanbul Teknik Üniversitesi

Yapı, Taksim meydanından başlayan Cumhuriyet Caddesi ile, ikiye ayrılarak Halaskargazi Caddesi ile Şişli'ye, Valikonağı Caddesi ile Nişantaşı'na uzanan, önemli bir kentsel aksın düğüm noktasındadır.

Bayer Apartmanı, Valikonağı Caddesi ile Rumeli Caddesi'nin kesişiminde, köşe parselde, bitişik nizamda inşa edilmiştir. Yapının ön cephesi ve girişi tam bu kesişim noktası üzerindedir. Bayer apartmanı, 1951 yılında Eczacı Hüseyin Bayer tarafından dönemin ünlü mimarlarından Rükneddin Güney'e yaptırılmıştır. Bugün Bayer, Nazım, Kat, Ana, Veziroğlu apartmanları ve Kocataş İşhanı'nın bulunduğu yerde; İkinci Abdülhamid'in kızlarından Şadiye Sultan'ın Nişantaşı Sarayı diye bilinen konağı bulunmaktaydı.

Bina yapıldığında 5 katlıydı, ayrıca en üstte bir çekme kat ve zemindeki kamusal alanın altında bodrum kat vardı. Bina uzun süre konut olarak kiralandı. Her katta 3 daire bulunmaktadır. Daireler 2 yatak odası, 1 salon, hol, banyo, yardımcı odası ve tuvaleti ile küçük bir mutfaktan oluşmaktadır. Apartmanın girişi çok geniş ve ferah tutulmuştur. Yapıldığında dairesel bir merdiven ile bir asansör bulunuyordu. 1991 yılında apartmanın, çevresindeki binalardan daha alçak kalmaya başlaması nedeniyle, çekme katı yıkılmış ve 2 kat daha çıkılmıştır. Dairelerin mutfakları ve ıslak hacimlerin havalandırmaları apartmanın iç avlusuna bakmaktadır ve bu avluda servis girişinden ulaşılabilen çelik konstrüksiyonlardan oluşan bir servis merdiveni bulunmaktadır. Binadaki muayenehane kurulduktan sonra yapılan ikinci asansör de bu boşluktan geçirilmiştir ve servis merdiveni iptal edilmiştir. Ana girişin hemen yanında servis girişi bulunmaktadır. Her iki giriş de hakim olan bir apartman görevlisi bölümü vardır.

Bina yapıldığı zaman, zemin kotta Vali Konağı Caddesi'ne bakan kısımda Kontes Pastanesi ve İş Bankası açılmıştır. 6-7 Eylül olaylarında sonra Kontes Pastanesi'nin kapanmasıyla bu dükkanı da İş Bankası almıştır. Teşvikiye Caddesi'ne bakan kısımda ise çiçekçi, kuru kahveci ve tuhafiyeci olarak kullanılan küçük dükkanlar bulunmaktaydı. 1985 yılında Yargıcı hazır giyim mağazası, zemin kottaki tüm ticari alanı bü-tünleştiren bir yeniden düzenleme yapmıştır.

Yapının tasarımında, bodrum katta kot farkından yararlanılarak düzenlenmiş İş Bankası'nın ve Kontes Pastanesi'nin kullanımında olan alanlar ile apartmana ait kazan dairesi kısmı bu alanda konumlandırılmıştır. Merkezi sistem olmasına rağmen dairelere baca delikleri de konmuştur. Bodrumun diğer bir kısmı ise müşterek çamaşırhane olarak kullanılmıştır.

1981 yılında Hüsnü Bayer'in oğlu Nurhan Bayer, bir doktor arkadaşıyla 3 dairede İntermed Sağlık Hizmetlerini kurmuştur. Zamanla doktorların fazla talep göstermesiyle apartmanın tamamı muayenehane olarak doktorlara kiralanmaya başlamıştır.

Apartman mimarisi içinde özgün bir yeri olduğu düşünülen Bayer Apartmanı, gelişmekte olan bir çevreye getirdiği ve ardılları için örnek olabilecek yapı formu, ölçeği ve özgün mimari söz ile ön plana çıkmaktadır. Rükneddin Güney'in, başka bir yerde yayınlanmamış ve araştırılmamış bu yapısı, belgelenmeyi, korunmayı ve konuşulmayı hak etmektedir.

İZMİR TİRE Ful Sokak 12 Numaralı Konut

İnci UZUN
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hikmet GÖKMEN
Dokuz Eylül Üniversitesi

Ful Sokak 12 Numaralı Konut, Tire’de Cumhuriyet sonrası planlanmış, 1950’li ve 1960’lı yılların modern konut üretimi açısından zengin konut bölgesi içinde bulunmaktadır. Birinci katı 1972-1974 yılları arasında tamamlanan yapının inşasına 1960’ların ikinci yarısında başlandığı tahmin edilmektedir. Ful Sokak, bu bölge içinde nitelikli dönem konutlarının yoğunlaştığı bir sokak olmakla birlikte, günümüzde bu konutlar hızla kaybedilerek çok katlı apartmanlara dönüşmektedirler.

Ayrık nizamlı bir parselde, bodrum üzerinde iki katlı olarak yükselen konutun her bir katında bir daire bulunmakta, daire girişi yan cepheden alınan dört cepheli, bahçeli konutun ana girişleri, yan cepheden alınan ve saçakla tanımlanmış ana girişten ulaşılan ortak merdiven holünden alınmaktadır. Kare planlı, kübik kütledeki tek belirgin hareket, ön ve arka cephedeki teras girintileri ile sağlanmıştır.

Yapının plan şemasında ardışık bir mekânsal dizilim ve buna bağlı olarak mekandan mekana doğrudan geçişlerle sağlanan dolaşım dikkat çekicidir. Kare biçimli plan düzlemi, giriş cephesine paralel olarak üç eşit dikdörtgen parçaya bölünmüştür. İlk dikdörtgen parçada yer alan daire girişi, merdiven kovanından arta kalan lineer bir hole açılmakta, bu hol iki kısa kenarından ön cephede oda, arka cephede banyo ve tuvalet hacimlerine bağlanmaktadır. Holün uzun kenarı ise, ikinci dikdörtgen parçanın bölünmesi ile elde edilmiş salon ve mutfak mekanlarına giriş sağlamaktadır. Salondan, son parçanın bölünmesi ile elde edilen üç odadan ikisine, mutfaktan ise arka köşede bulunan sonuncu odaya geçiş sağlanır. Salon ve mutfaktan ön ve arka teraslara ulaşılmaktadır.

Yapının projesinde yer alan cephe çizimleri ile inşa edilen teras duvarları farklılık göstermektedir. Kübik kütleyle eklemlenen lineer teras yataylık etkisini güçlendirmekte, terası taşıyan kolon, giriş ve korkuluk duvarının oluşturduğu çerçeve ve içeride kalan koyu renk duvarlarla cephedeki derinlik etkisi arttırılmaktadır. Geniş pencere ve metal panjurlu konutun sağır yüzeyleri serpme sıva ile kaplıdır.

Kat kat inşa edilerek 1974’te tamamlanan konut, cephesi ile 1960’lı yılların ikinci yarısında tasarlanmış olduğunu anlatmasına karşın, iç mekan kurgusu ile 1950’li yılların konutları ile benzerlik göstermesi bakımından ilgi çekici bir örnektir.

İZMİR TİRE Namık Kemal Caddesi 2 Numaralı Konut

İnci UZUN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Namık Kemal Caddesi 2 Numaralı Konut, Tire’de Cumhuriyet sonrası planlanmış, 1950’li ve 1960’lı yılların modern konut üretimi açısından zengin konut bölgesi içinde, Cumhuriyet Meydanı’na yakın bir konumda bulunmaktadır. Tire’de 1950’li yıllar dahil olmak üzere pek çok konut projelendirmiş olan belediye fen memuru Ali Çiçek tarafından tasarlanmıştır. Zemin kat için 1964, birinci kat 1968, ikinci kat için 1969 yılında inşaat ruhsatı alınmıştır.

Köşe parsel üzerinde üç katlı olarak yükselen, üç cepheli, bahçeli bir apartman olan yapının girişi, terasla ve demir kolonlarla desteklenen betonarme saçakla vurgulanmış, bu vurgu merdiven kovasının şeffaf yüzeyleri boyunca devam eden geometrik bezemeli ferforje panellerle pekiştirilmiştir. Yapının prizmatik kütlesi, düşey bir kırılma ve boşaltılmış köşelere saplanan geniş teraslarca hareketlendirilmiştir.

Her katta tekrar eden plan şemasında tanımlı bir dolaşım sistemi okunmaktadır. Mekansal organizasyonunda işlevsel bir gruplaşma ve organizasyon okunmaktadır. Merkezi konumda bulunan giriş holüne salomanje olarak adlandırılmış salon ve mutfak mekanları doğrudan açılmakta, yatak odaları ve banyo hacmi ise bu giriş holüne eklenilen ve aydınlıktan ışık alan kısa bir koridor üzerinden giriş almaktadırlar. Yemek odası, işlevsel olarak yakın ilişkili olduğu mutfak, salon ve teras arasında konumlandırılarak geçiş mekanı işlevi de görmektedir. Koridorla ulaşılan üç odanın en büyüğü, misafir odası olarak adlandırılmış olsa da, yaşam alışkanlıkları ve mekan büyüklükleri göz önüne alındığında yatak odaları ve banyo gibi mahrem mekanların bulunduğu kanadın sonunda yer alan bu mekanın gündelik yaşama mekanı, giriş holüne açılan ve yemek salonu ile bağlantılı salomanje mekanının ise misafir ağırlanan mekan olduğu düşünülmektedir.

Yapının dengeli ve işlevsel mekan şeması, kütle ve cephede de aynı etkiyi yansıtmaktadır. Kütledeki kırılma ve teras ile saçak, ana kütlede eşit şekilde öne çıkmakta, pencere boşlukları eşit boyut ve aralıklarla dizilmektedirler. Teras korkuluğunun alçak duvarları ve cephe boyunca aynı hattı takip eden silmeler yataylık etkisini güçlendirirken, terası taşıyan kolon ve merdiven holünü aydınlatan yüzeyler, düşeydeki dengeyi kurmaktadır. Pencere boşlukları, metal panjurlar ile korunmaktadır.

1950-70 döneminin bahçeli ve az katlı apartman yapılarından biri olan Namık Kemal Caddesi 2 Numaralı Konut, 1950’li yılların merkezi dağılım mekanı olarak işlev gören ana yaşama mekanı etrafında örgütlenen konut şemalarından tanımlı yatay dolaşım tanımlanması ile farklılaşan, yalın çizgileri ve işlevsel mekan çözümleri ile döneminin modernist tavrını yansıtan bir yapı olması nedeni ile Tire konut stoğu içinde önemli bir yere sahip görünmektedir.

BURSA Aker Apartmanı

Duygu YARIMBAŞ
İstanbul Teknik Üniversitesi

Çekirge caddesi 68 numarada yer alan Aker apartmanı 1933 doğumlu İstanbul Teknik Üniversitesi mezunu mimar Ergün Ersöz tarafından tasarlanmıştır. Yapı 1979 yılı Arkitekt dergisinde planları ve bir fotoğrafıyla yer almıştır. Yapının yer aldığı parsel oldukça eğimlidir ve yapının arkasında geniş sayılabilecek apartmana ait otopark bulunmaktadır. Hem otopark girişinin bulunduğu Selvili caddesinden hem de Çekirge caddesinden apartmana girmek için merdiven kullanılmaktadır. Yapının alt kotta olan Selvili Caddesine bakan kısmı 8 katlı, Çekirge Caddesi'nden görünen kısmı 6 katlı olarak inşa edilmiştir ve bu iki kütle bir merdiveni içeren sirkülasyon kütlesi ile birbirine bağlanır. Apartmandaki tüm daireler dublektir. Her katta 4 adet daire yer alır. Dairelerin giriş katında oturma -yemek odası,mutfak, hizmetçi odası ve bir adet wc bulunur. Diğer katta ise 3 yatak odası ve 1 banyo bulunur. Dairelerin yarısında yatak odası katına ulaşmak için üst kata çıkılır diğer yarısında ise alt kata inilir. Yapıda ayrıca asansör ve çöp bacası da ortak kullanım için yer almaktadır. Merdiveni içeren kütle cepheden okunabilecek karakterde tasarlanmıştır.

Yakın zamanda boyanmış olan apartmanda birkaç balkon kapatılmıştır,bunun dışında yapı tasarlandığı zamanki görünümünü korumaktadır. Cadde üzerinde ilerlerken yapının ilk ve oldukça dikkat çeken özelliği balkonlarının tasarımıdır. Sağır olarak düzenlenen balkon yan yüzeyleri konut içindeki başlangıç ve bitiş duvarlarının cepheden uzatılması ile oluşturulmuştur ve yapıya geometrik bakımdan kendine has bir karakter kazandırmaktadır. Salon katında tüm daire boyunca yer alan balkonlar dubleks katta yatak odası cephesi boyunca yaklaşık yarım cephe uzunluğundadır. Balkonların bu tam-yarım uzunluktaki ikili kombinasyonları estetik bir örüntü oluşturmaktadır. Ayrıca yatak odası balkonunda kullanılan beton saksılar bu örüntüyü vurgulayarak 3. boyuta taşır.

Aker apartmanı dubleks ve yarı-tam uzunluklu balkonlarının sağır cephe duvarlarına ek olarak balkon hizasınca uzatılmış teras çatı parapetlerinin balkon parapetleriyle eş yükseklikte oluşu ile sıra dışı bir geometrik cephe kurgusuna sahiptir. Estetik unsurları ve tasarımsal özellikleriyle yapı konut mimarisinde korunması gereken özgün bir üründür.

İSTANBUL Şan Apartmanı

Duygu YARIMBAŞ
İstanbul Teknik Üniversitesi

Bağdat Caddesi üzerinde Göztepe Parkı yakınlarında yer alan 273 numaralı Şan Apartmanı 1933 doğumlu İstanbul Teknik Üniversitesi mezunu mimar Ergün Ersöz tarafından tasarlanmıştır. Yapı 1979 yılı Arkitekt dergisinde planları, kesidi ve bir fotoğrafıyla yer almıştır. Binanın hemen yanında yine Bağdat Caddesi üzerinde parselin arkasında yer alan otoparkın girişi bulunur. Yapı 5 katlıdır ve zemin katı dükkan kullanımına diğer katlar konut kullanımına ayrılmıştır. Yapı önden arkaya doğru daralmaktadır ve bu sebeple 2 tanesi Bağdat Caddesi'ne 1 tanesi otoparkın yer aldığı arka bahçeye bakan 3 (dubleks) daire yer alır. Dairelerin tümü dublektir yani yapı toplamda 6 adet daire içermektedir.

Bağdat caddesi yönündeki dolu-boş oranları ve üst kat tavan döşemesinin 4 parça halinde saçak biçiminde uzaması ilk bakışta dikkati çeken estetik unsurlardır. Yatak odalarından biri cadde yönüne bakmaktadır ve sesin rahatsız etmesini engellemek amacıyla mimar yatak odalarının yer aldığı katın cephelerini mümkün olduğu kadar sağır biçimde tasarlamıştır. Cadde üzerindeki diğer apartmanlar değerlendirildiğinde sağır cephenin bu kullanımı oldukça olağandışı bir örnektir, bu tasarım dairelerin dubleks olmasıyla sağlanmıştır. Üst üste yer alan dairelerin birisinde yatak odasına giriş katından inilerek diğerinde ise yatak odasına giriş katından çıkılarak ulaşılır. Böylece cephenin dolu-boş örüntüsü konut katlarının bulunduğu simetri ekseninden yansımali olarak oluşturulmuştur. Yani salonlar 1. ve 4. katta yatak odaları 2. ve 3. katta yer alır. Arka bahçeye bakan dairelere apartman merdiveni ara sahanlığından ulaşılır. Bu durum ön ve arka dairelerin birbirinden farklı kotlarda olmasına sebep olur. Bu fark yan cephede pencerelerin başlangıç-bitiş seviyelerinden okunabilir. Binanın arkaya doğru daralması sebebiyle yan cephelerden birisi ön ve arka cephelere açılı olarak birleşmektedir. Apartman girişi ve merdiveni içeren kütle bahsi geçen açılı cepheye bitişiktir. Merdiveni içeren kütle apartmanın teras çatısı kotundan bir miktar yükseltilmiştir ve bahçeden algılanabilir özelliktedir.

Yapının ön cephedeki balkonlarının tümü ve arka cephedeki 2 balkondan 1 tanesi maalesef kapatılmıştır. Ön cephedeki balkonların tamamının kapatılmış olması mimarın tasarladığı cephe hareketlerinin gözlemlenememesine yol açmaktadır. Bu duruma ek olarak balkonları ve yan cephede yer alan küçük terasları örtmek için tasarlanan uzatılmış betonarme çatı elemanları (tüm üst kat teras ve balkonları kapatıldığı için) gelişigüzel olarak tasarlanmış ve yerleştirilmiş gibi algılanmaktadır.

Tamamıyla dubleks dairelerden oluşması, teras çatı betonarme elemanlarının özgün geometrisi, cesur sağır cephe kullanımı, dikdörtgenler prizmasından farklı kütlesi ve ön-arka daireler arası yarım kat kot farkı içeren tasarımıyla bina korunması ve tescillenmesi gereken özellikte bir yapıdır.

KAYSERİ Şeker Tepe Evler

Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY
Abdullah Gül Üniversitesi
Burak ASİLİSKENDER
Abdullah Gül Üniversitesi
Nur URFALIOĞLU
Abdullah Gül Üniversitesi

1955 yılında hizmete giren Kayseri Şeker Fabrikası'nda çalışanlar için işletme arazisinde bulunan lojmanların yetersiz kalması nedeniyle, fabrika'nın kuzeyinde bulunan ve işletme arazisi sınırları içinde kalan Keykubat Tepesi imara açılmıştır. Fabrika'da çalışanlar adına 1958 yılında "Kayseri Şeker Fabrikası Yapı Kooperatifi" isimli bir kooperatif kurularak, iki ayrı etapta ve lojman olarak kullanılmak üzere, konut üretilmiştir. 1958 yılında başlayan ilk etap, 1960 sonrası kullanılmaya başlanmıştır. Benzer biçimde, ilk etapta üretilen konutlar da yeterli olmayınca, 1960 yılında ikinci etabın üretimine başlanmış, konutlar 1962 yılında tamamlanmıştır. Konutların mülkiyet hakları, 1965 sonrasında, kullanıcılarına devredilmiştir.

Kullanılmaya başlandığı dönemden itibaren Şeker Tepe Evler olarak anılan konut yerleşimi, ızgara düzenli bir planlamaya sahiptir. Her sırada karşılıklı konumlandırılmış tek katlı ve müstakil 16 adet olmak üzere, yan yana üç ada üzerine toplam 71 adet konuttan oluşmaktadır. Konutlar, her biri yaklaşık 800 metrekarelik yapı adaları üzerinde yer almaktadır. Sıra düzenindeki konutlar, kaydırılarak yerleştirildikleri için bahçeleri, konutların ön veya arkalarında yer almaktadır. Eğimli araziye yerleşmelerinden dolayı, her konutun güneye bakan cephesinden ulaşılabilen ve depo olarak kullanılan yarım bodrumlar bulunmaktadır. Bu depo amaçlı kısım, dışarıdan döner bir merdivenle, konutun terasına bağlanmaktadır. 3+1 düzeninde planlanan konutların, mutfağı ve salonu geniş bir terasa açılmaktadır. Konutların geniş olarak planlanan giriş kısmı, oturma odası olarak da kullanılmıştır. Bazı konutlarda bu kısım salon ile birleştirilerek, "L" şeklinde daha geniş bir mekan elde edilmiştir. Yatak odalarına, salondan geçilerek ulaşılmaktadır. Banyo ise iki yatak odasının arasında konumlandırılmıştır.

Kayseri Şeker Fabrikası yerleşkesinin bir parçası olarak planlanan ve halen kullanılan konutların Türkiye modern mimarlığının nitelikli yerel örnekleri olarak korunması gereklidir.

ANKARA BEŞEVLER Prof. Dr. Muammer Aksoy Caddesi No. 2 Müstakil Konut

Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY

Abdullah Gül Üniversitesi

Burak ASİLİSKENDER

Abdullah Gül Üniversitesi

Nur URFALIOĞLU

Abdullah Gül Üniversitesi

Ankara/Beşevler Prof. Dr. Muammer Aksoy Caddesi No. 2 adresinde yer alan müstakil konut, üç buçuk katlıdır (B+Z+1+Ç). Bodrumda çeşitli servis hacimleri, zeminden yüksek biçimde konumlandırılmış giriş katında salon, yemek odası, mutfak ve giriş holüne açılan bir çalışma odası, bu kottan geniş bir sahanlıkla biçimlendirilmiş iki kollu anıtsal bir merdivenle ulaşılan birinci katta galeri biçiminde bir oturma odası ile buradan ulaşılan yatak odaları yer almaktadır. Mutfak tarafında ayrıca bir servis merdiveni vardır. İkinci kat kısmıdır ve bir terasa açıldığı anlaşılmaktadır. Bahçesinde salon önündeki terastan izlenebilen iki kademeli bir süs havuzu yer almıştır. Hem giriş hem birinci kat kotunda açık balkonlar vardır. Anacaddeye bakan cephesi geniş açıklıklarla tasarlanmıştır. Girişin yer aldığı Prof. Dr. Muammer Aksoy Caddesi'ne açılan cephedeki açıklıklar ise daha küçüktür. Yan parselde bakan arka cepheler ise ağırlıklı olarak sağır bölgelerden oluşmuştur.

Yapım sistemi betonarmedir. Döşeme ve merdivenler de betonarme taşıyıcıdır. Dış cephe iki farklı renkte traverten, bodrum kotundaki duvarlar ise taş kaplıdır. İç mekanlarda giriş ve servis hacimlerinde yine traverten ve mermer kaplı döşeme ve duvarlara rastlanmaktadır. Salon şömine duvarı traverten, zemini ise masif ahşap parke, oturma odası ve giriş holü tavanları ahşap kaplamadır.

Mimari elemanların biçimlenişi niteliklidir. Örneğin salonda izlenen yuvarlak kesitli betonarme kolonlar, yarım daire biçimli farklı iki kolla, geniş bir sahanlıktan geçerek üst kota ulaşan ana merdiven, orta sofabı andıran galeri biçimindeki açık oturma odası, anacadde yönündeki balkonların farklı açılarla biçimlenişi, giriş kapısı üzerindeki betonarme saçak, dış kaplamadaki malzeme seçimi ve detayları gibi özellikler yapıyı sıradanlıktan çıkarmakta ve benzerlerinden ayırmaktadır. Nitelikli mimarisi, plan ve mekan düzeni ile dikkat çeken yapının boş oluşu, çevresindeki yapı ve ticaret yoğunluğu büyük olasılıkla yıkılıp apartmana dönüştürülmek üzere olduğunu düşündürmektedir. Ancak mimari biçimlenişi ile dikkat çeken yapının Türkiye modern mimarlık mirasının nitelikli bir örneği olarak korunması gereklidir.

KNT/RES/Tur

[Konut]

[Sivil Mimarlık]

[Turizm]

KUZEY KIBRIS GİRNE Dome Otel

Hacer BAŞARIR

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Devrim YÜCEL BESİM

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Kıbrıs'ın en eski otellerinden olan otel, yeniden kullanım (re-use) bir yapıdır ve KKTC'nin turizm yönünden gelişen bir kenti olan Girne'de; Kent Merkezi'nde ve deniz kıyısındadır. Kıyı boyunca uzanan ve araç trafiğine açık olan yoğun bir cadde üzerindedir. Hemen yakınında Batı tarafta daha yeni ve daha büyük Rocks Otel ve kumarhanesi; Doğu tarafında Atatürk Meydanı, Güney'inde ise modern bir yapı olarak kabul edilebilecek Orduevi bulunmaktadır. Oysa 1940 ve 50'li yıllarda çok yoğun kullanılan yapının etrafında kendisi kadar büyük ve yüksek başka bir yapı olmadığı biliniyor. İlk olarak Ada'daki İngiliz Sömürge Dönemi (1878-1960) içinde burada Kıbrıslı Rumların yaşadığı, ilk olarak 1928 yılında lüks bir konut olarak yapıldığı; 1935-1937 yılları arasında ise büyütülerek otele dönüştürüldüğü söylenmektedir. Orjinalinin iki katlı ve L şeklinde bir yapı olduğu hatırlanmakta. Otelin ilk sahibi o dönemin zenginlerinden olan Kıbrıslı Rum Andreas Gatsellis olduğundan Gatsellis'in oteli olarak da bilinmekte. Otel' in geçmişini şu anda da halen eski mobilyalarıyla kullanılan ve 1939 yılı tarihini taşıyan şömineli iki salonundan anlayabiliriz. Geniş koridorlar, bol ışıklı merdiven boşlukları ve özenli yer döşemeleri o dönemde otelin lüks bir konaklama tesisi olduğunu işaret ediyor. Ayrıca otelin ismi de eski yapıda bulunan iki kubbeden gelmekte. Sonradan koridor üzerine bu kubbeleri temsilen yeniden küçük bir kubbe yapılmış. İkinci Dünya Savaşı yıllarında burada dinlenmek üzere gelen çok sayıda yabancı misafirlerin oluyormuş.

Otelin şu anki son katı 1970 yılında eklenmiş; sonra kumarhane bölümü yapılmış ve 1978 yılında kullanıma açılmış. Kıbrıs Vakıflar İdaresi (Evkaf) tarafından yapılan Casino bölümünün tasarımcısı, o dönemde bu dairede çalışan Kıbrıslı Türk mimar Hasan Emirali; ayrıca yapının eklerinde mimar Ergün Derviş'in de katkıları olmuş. Ayrıca zaman içinde otel kullanımının yoğunluğundan dolayı ortak kullanım mekanları ve odalar yeniden dekore edilmiş. 1980li yıllarda da düğün törenleri, toplantılar ve hatta sergi salonu olarak yoğun kullanılmıştır. 2009 yılında ise yeni ve daha büyük bir kumarhane açılmış. En son olarak 2012'de iç mekanları yeni elden geçirilmiştir.

Betonarme karkas ve yığma yapı karışımı olan otel şu anda ise 4 yıldızlı, 320 yatak odası bulunan kumarhaneli bir oteldir. Standart odaları dağ ve deniz manzaralı olarak iki tiptir; ayrıca mini suit ve suit odaları bulunmaktadır. Yapı, International stil olarak kabul edilebilir; ancak cephelerde yapılan yenileme çalışmalarıyla postmodern bir değişim yaşamıştır.

Otel, 1974'teki Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra Kıbrıs Vakıflar İdaresi'ne geçmiş; tüm bakım ve işletmesi bu daire tarafından sürdürülmüştür. 2008 yılından itibaren on yıllığına kiraya verilen oteli; otelde çalışan 130 kişinin oluşturduğu Turizm Emekçileri Sendikası çalıştırılmaktadır.

Yapı, en eski oteli olması; Rumlardan kalan ve ilk projesi Rum bir mimara ait olması; şimdi ise Türkler tarafından kullanılıyor olması niteliklerinden dolayı Kıbrıs için önemlidir. Günümüzde gelişen ve kumarhaneleriyle öne çıkan konsept otellerle karşılaştırılınca insani ölçekli ve Kıbrıslı Türkler ve Rumlar için sembolik değeri olan Dome Otel'in Modern Mimarlık ürünleri arasına kaydedilmesi gerekmektedir.

KUZEY KIBRIS LEFKOŞA Saray Otel

Devrim YÜCEL BESİM
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Hacer BAŞARIR
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Saray Otel, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Başkenti Lefkoşa'da; eski adı Sarayönü olan Atatürk Meydanı'nın Güneydoğu köşesindedir. Lefkoşa'nın Türk ve Rum sınırındaki Lokmacı Kapısı'na yakın; yoğun ve tarihi bir doku olan Surlarıçinde'dir. Hemen arkasında 1903 yılına ait Sarayönü Camii; karşısında ise İngiliz Dönemi'ne ait Mahkeme binaları bulunmaktadır. Otelin yapımı için Camii yanındaki Sarayönü İlkokul Binası yıkılmıştır. Otel, Kıbrıs'taki İngiliz Sömürge Yönetimi döneminde (1878-1960) Kıbrıs Vakıflar İdaresi (Evkaf) tarafından yapılan bir yatırımdır. Betonarme karkas olan inşaat, 1958-1962 yılları arasında tamamlanmış; otel 1963'te açılmış; ancak 1963 olaylarından dolayı bir dönem çalıştırılmamıştır. İşveren, dönemin Planlama ve İnşaat Dairesi; müteahhidi ise Kıbrıs'ta birçok inşaatı yapmış olan ve iyi tanınan Efruz Müdüroğlu'dur. O yıllarda Ada'da sayılı Kıbrıslı Türk mimar olmasından dolayı mimari projesi Türkiye'den bir mimara yaptırılmıştır. Otelin bakımı ve işletmesi uzun yıllar Kıbrıs Vakıflar İdaresi tarafından yapılmıştır. İlk yapıldığı tarihlerde 74 oda ve 120 yataklı kapasiteli çok yoğun kullanılan bir oteldi. 1974 sonrasında Türk tarafında kalan Lefkoşa'daki tek otel olarak; daha sonra da merkezi konumundan dolayı yoğun kullanılmıştır. 1975'te o günün yokluk koşullarına göre elden geçirilmiştir. 1990'lı yıllarda önemini yitirmiş ve bakımsız bir hale gelmiştir. 2010 yılına kadar Kıbrıs Vakıflar İdaresi tarafından çalıştırılan otel, en son olarak özel işletmecisi tarafından yenilenmiştir. Şu anda 36 standart, 6 suit odasıyla 100 yatak kapasiteli otel, yeni ismiyle Ceasars Saray olarak özel bir şirket tarafından işletilmektedir. Dört yıldızlı otelin 2010 yılında açılan bir de kumarhanesi bulunmaktadır. 2011'de yenilenen otele 300 kişilik bir konferans salonu; spor salonu ve spa merkezi eklenmiştir. Sekiz katlı otelin terasında ise roof bar ve restoran bulunmaktadır.

Saray otel, dönemin ilk Türk tarafındaki otelidir. 1960'lı yıllara ait çok katlı betonarme nadir yapılarından birisidir. Bu nitelikleriyle yapı, "Lefkoşa Türk kesiminin sembolü" olarak nitelendirilebilir. Uluslararası Üslup (Enternasyonal Stil) bir yapıdır. Bir dönem düğün ve kutlamalar için de çok yoğun kullanılan şehiriçi otel, uzun süre bakımsız kalmıştır. Şu anda ise yapı, KKTC'de gelişen (kumar) turizmiyle birlikte yeniden yoğun kullanımlı bir otel haline gelmiştir.

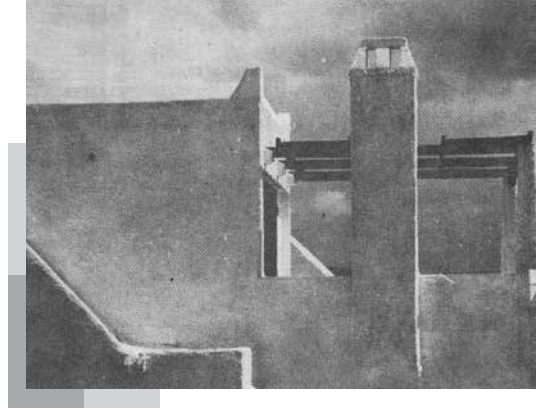
1958'de otelinin inşaatı gündeme geldiğinde Lefkoşa'nın tarihi yapısını bozacağı konusunda bazı çevrelerce eleştirilmiştir. Ancak o dönemde surlar içinde pek bir tesisin olmadığı ve bu tesisle birlikte Türk halkı'nın Başkent'teki varlığını sembolize eden modern bir yapının buraya kazandırılması gerektiği politikacılar tarafından savunulmuştur. Otel'in temel atma töreni bizzat Türk lideri Dr. Küçük tarafından yapılmış ve büyük bir törenle açılmıştır. Yapının özellikle 1963 olayları ve sonraki Rum saldırılarında şehri koruyan bir kale gibi kullanıldığı bilinmektedir. Hatta bu izleri halen Güney cephesi'nde bulunan kurşun delikleriyle görmek mümkündür.

Günümüzde Kuzey Kıbrıs'ta gelişen ve yine mimari projeleri Türkiye'de yapılan turizm yapılarının çoğu; kumarhaneleriyle öne çıkan konsept otellerdir. Bunlarla karşılaştırılma yapılabilmesi açısından Kıbrıslı Türkler'in mücadele döneminin sembolik yapısı olan Saray Otel'in Modern Mimarlık ürünleri arasına kaydedilmesi gerekmektedir.

MUĞLA BODRUM Ak-Tur Tatil Sitesi

Nihal COŞKUN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Bodrum yarımadasının güneyinde, merkeze 7 km uzaklıktaki Ağacli yöresinde, Bitez Koyu'nun batısında küçük bir koy olan Bağlar Koyu çevresinde yer alan Bodrum Ak-Tur Tatil Sitesi ya da Bodrum ve yöresinde yaygın olarak bilinen adıyla Bitez Ak-Tur, Ersen Gürsel, Nihat Güner, Öcal Ertüzün ve Mehmet Çubuk tarafından 1973'te tasarlanmıştır. 1974-1975 yıllarında mimarlarının kontrollüğünde gerçekleşen inşasının, yatırımcı firmanın (Ak-Tur A.Ş.) söz konusu hizmetin devamı konusunda bir talepte bulunmaması nedeniyle sonlanarak farklı ellerce tamamlanmış olmasına ve binalarının, zaman içinde kullanıcılarının değişen talep ve ihtiyaçlarından kaynaklanan yer yer şiddetli deformasyonlarına karşın, Bodrum Ak-Tur hâlâ modernist mimarlık eğitiminden edinilmiş belirli bir bilginin o yere özgü değerlerle harmanlanarak uygulanması tercih ve hünerinin somutlaştırdığı öncü örneklerden biri olarak durmaktadır.

41 hektarlık bir alana yayılan sitede, planlama, 3500 yatak kapasiteli tatil konutları, otel, motel ve kampingler ile bu birimleri destekleyen yönetim, ticaret, eğlence, bakım ve teknik birimlerini içeren bir programı esas almıştır. Yatırımcı firmanın başlangıçta verdiği program, birimlerin projelendirilmesi sırasında zorunlu olarak tashih edilerek geliştirilmiş, ayrıca yerleşmenin dışarıdan algılanmasını etkileyecek birtakım değişiklikler, projelendirme sürecinde bizzat firma yetkililerince talep edilmiştir. Site yerleşim kararlarının ortaya konduğu ilk planlarda yer alan bazı birimlerin uygulama ve detay projeleri, işletme biçimi, büyüklük ve programlar yetkililer tarafından vaktinde belirlenmediği için hazırlanamamış, inşaları gerçekleştirilememiştir. Mimarlarının yerleşmenin doğu kesiminde, Bitez yalısına bakan sırt ve kıyılarda konumlanmasını öngördükleri otel, motel ve marina bu birimler arasındadır. Bugün bu kesimde yatırımcı firmanın sonradan inşa ettirerek işletmeye açtığı bir apart otel ile plaj tesisleri bulunmaktadır. Tasarım ve inşası ülkemizde ikinci konut talebinin yoğunluk kazandığı bir döneme denk düşen Bodrum Ak-Tur'da tatil konutları bu talebe karşılık vermek amacıyla üretilmiştir. Konutlar, üç tip tek ev ile üç tip kat evinden oluşmaktadır. Söz konusu altı tip, Bağlar Koyu'nu çevreleyen eğimli araziye, seçimlerde bir ayrıcalık yaratmaması amacıyla karışık olarak yerleştirilmiştir. Yapılanma deniz kotundan 3-7 m yükseklikte ve kıyı kenar çizgisinden 30-40 m içeride başlamaktadır. Arazinin hareketliliği yerleşim kararlarını etkilemiştir. Kat evleri araziye eğime dik ve eğime paralel olarak yerleştirilmiştir. Bu esnada kendi aralarında değişik biçimlerde birleşebilmelerine olanak tanıyan bir modüler planlama matematiğinin geliştirilmesi ile hem aynı karkas sistem içinde kalmaları dolayısıyla inşai bir kolaylık sağlanmış, hem de planda ve kesitte elde edilen çeşitlilik ve hareketlilik dolayısıyla çevresel bir uyum ve yerleşmeye özgü bir kimlik elde edilmiştir. Tek ev çözümleri de aynı niteliklere sahiptir. Modüler sistemin tanıdığı olanaklar içinde döşemelerde hasır çelik kullanılarak betonarme sistemle inşa edilen yerleşmenin serpmesiz beyaz badanalı kübik hacimleri bu "Akdenizli" kimliğin, her konutta farklı perspektiflere açılan ve kullanıcıyı ağaç, rüzgâr ve güneş ile farklı anlarda farklı noktalarda buluşturan avlu, teras, balkon ve sundurma gibi aracı mekânlarla birlikte başat unsurlarıdır.

İZMİR BERGAMA Park Otel

Hatice ÖZDEMİR DEMİR
Bergama Belediyesi

Ertuğrul Mahallesi Park Otel Sokağı 19K-II Pafta 47 Ada 3 Parselde bulunan yapı; Dr. Zahit Abdürrahim Bilimer tarafından 1957 yılında otel olarak inşa edilmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi yapısıdır. III. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde, ismini verdiği sokakta genişçe bir bahçe içinde bulunmaktadır. Park Otel'in bulunduğu sokakta yine 1957 yılında yapılmış Orman İşletme Müdürlüğü Binası ve çağdaş konut yapıları bulunmaktadır.

Yapı; Orman İşletme Müdürlüğü'nün arkasında, yığma olarak kaba yonu taş ve tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Yapı ilk önce zemin + bir katlı olarak Yük. Mim. Mehmet Erten tarafından hazırlanan projeye göre 1957-1959 yılları arasında yapılmıştır. Belediye tarafından 1960 yılında otel olarak ruhsat verilmiştir. 1979 yılında Yük. Mim. Müh. L. Bülent ŞAHİN tarafından hazırlanan projeye göre II. kat ve çamaşırhane ile teras kat ilavesi yapılmıştır. Plan ve cephe özellikleri ilave kısımlarda aynen devam etmiştir. İlave kat uygulamasından önce yapılan estetik kaygı taşıyan profillendirilmiş geniş saçak uygulaması aynen korunmuştur.

Yapı otel olarak yapıldığı için oldukça ferah bir cephe anlayışına sahiptir. Simetri tüm cephelerde başarıyla uygulanmakla birlikte en hareketli cephe giriş cephesidir. Giriş platformunun her iki yanında birer, cephenin köşelerinde ve tam ortasında üçer adet çizgisel kolonlar taşıyıcılık vazifesi görmekle birlikte cepheye hareketlilik katan unsurlar olarak ta dikkat çekmektedirler. Balkon yüzeylerinde kat silmesine benzer uygulamalar yine cepheye hareketlilik katma amacıyla yapılmıştır.

Bergama M.Ö. 3000 yılından itibaren Pergamon Krallığı-Helenistik Dönem, Roma, Bizans, Karasioğulları ve Osmanlı gibi farklı uygarlıkların kesintisiz olarak yerleşim yeri olmuştur. Bu kesintisiz yerleşimlere ait mimari ve sanat eserleri Helenistik başkent Akropol tepesinden başlayıp kentsel siti de içine alarak modern kentin merkezine kadar devam etmektedir. Cumhuriyet Dönemi yapıları ise daha çok kentsel sit ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanında izlenebilmektedirler. 1957 yılında inşa edilen Park Otel Binası ise Cumhuriyet Döneminin modernist çizgilerinin yansıtıldığı en güçlü yapılardan bir tanesidir. Yapı karakteristik plan, kitle ve cephe düzeni ile Cumhuriyet döneminin bölgesel fakat güçlü özelliklerini yansıtmaktadır. Bu nedenle Bergama kentinin ev sahipliği yaptığı farklı uygarlıklar ve onlara ait eserler zincirinin son halkası olması bakımından Cumhuriyet Dönemi yapıları oldukça önemlidir. Bu çalışma ile hala yerinde belgelenen olanağı sunan yapının envanterlenmesi amaçlanmıştır.

Tarafımızca, Park Otel Binasının inşaat rantına kurban edilmesi engellenmiş, yapının İzmir II. Nolu KT-VKK'nun 22.05.2013 tarih ve 2300 sayılı kararı ile 2. grup kültür varlığı olarak tescil edilmesi sağlanmıştır.

İZMİR BERGAMA Palas Otel

Hatice ÖZDEMİR DEMİR
Bergama Belediyesi

Zafer Mah. Cumhuriyet Cad. 225 ada 25 parselde yer alan yapı, Müze binasının yapımı planlanırken, araştırma, gezi ve inceleme amacıyla Bergama'ya gelen konuklara hizmet edecek bir konaklama birimi olarak tasarlanmıştır.

Palas Otel Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin küçük ilçelerinden biri olan Bergama'nın yeni yönetsel merkezinde yer alır. Otelin yanı başında 30 Ekim 1936 tarihinde açılan Arkeoloji Müzesi bulunur. Ayrıca Hükümet Konağı, Emniyet Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, Postahane, Belediye, Kurşunlu Cami, Reji İdaresince kullanılan 1926 yılında yapımı tamamlanan tarihi taş bina ve 1931 yılında yapımına başlanılan Zübeyde Hanım İlk Okulu gibi kamusal binalar ile çevrilidir.

Mimarı bilinmeyen Palas Otel 1936 yılında dönemin Bergama'sında en modern otel binası olarak yapılmıştır. Yapı hafif eğimli yamaç üzerinde Cumhuriyet Caddesi'ne cepheli olarak iki kat halinde inşa edilmiştir. Otel Binası kuzey-güney istikametinde uzunlamasına gelişen plana sahiptir. Betonarme karkas sistemde tuğla malzeme ile yapılmıştır.

Palas Otel bir süre öğretmenler lokali ardından belediye ve 8 Şubat 1996 tarihinden itibaren Halk Eğitim Merkezi hizmet binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu farklı kullanımlara bağlı olarak çeşitli düzenlemeler geçirmesine rağmen kütle ve plan özelliğini muhafaza etmiştir.

Otelin zemin katı -Müze tarafından girişte- ilk olarak küçük bir antre kısmı ile devamında resepsiyon bölümü ve büyük restoran bölümünden oluşmaktadır. İdare servis mekanları ise binanın güney ucunda toplanmıştır. Otel odaları ise üst katta caddeye cephelendirilmiştir. Odaların dışavurum tasarımları tekrar eden cephe düzeninin tekdüzeliği sonucunu getirmiştir. Ancak Balkonlar aracılığıyla yüzeyler geri çekilerek cephede hareket elde edilmiş, betonarme griller ve simetrik-ferah cephe düzeni ile yapı yalın fakat güçlü bir mimari dile sahip olmuştur. Geniş saçak uygulaması kırma çatı ile örtülü yapıyı çepeçevre dolaşmaktadır. Yapının ön bahçesi eğime sadık kalınarak teraslandırılmıştır. Oldukça güzel olan bu bahçe günümüzde çay bahçesi olarak kullanılmaktadır.

Bergama Palas Otel, tasarım ve yapım tarihi itibarıyla bir dönemin izlerini güçlü bir şekilde temsil etmektedir. Ayrıca konaklama yapısı olarak tipolojisinin karakteristik özelliğini taşımaktadır. Yapı; mütevazı ölçekte yalın, gösterişsiz fakat nitelikli kütlesi ve işlevsel plan şemasıyla modern bir dile sahiptir. Yapı bu özellikleriyle 20. yüzyılda dünya çapında etkileri gözlenmiş ve gözlenmekte olan uluslararası üslubun Türkiye'de varolan örneklerinden biridir. Güçlü mimari kimliği ile Erken Cumhuriyet Dönemi'ni temsil etmektedir. Bütün bu özellikleriyle Bergama Palas Otel, Türkiye'deki diğer palas otellerle birlikte belgelenmesi ve değerlendirilmesi gereken bir yapıdır. Dolayısıyla, Bergama Palas Otel bir asıra yaklaşan ömrü süresince kendi içinde geçirdiği değişimler üzerinden mimari, sosyolojik, ekonomik ve kültürel gibi farklı okumalara imkan sağlayabilmektedir. Bu çalışma ile hala yerinde belgeleneme olanağı sunan yapının envanterlenmesi amaçlanmıştır.

BALIKESİR BURHANIYE Altinkamp Kamping-Motel

Gülhis DUYGUN
Kocaeli Üniversitesi

Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ilk evrelerden itibaren çeşitli akımların etkisiyle şekillenmektedir. I. ve II. Ulusal Mimarlık akımları ile arada bu süreci etkileyen yabancı mimarlar ve çağa uygun anlayışı geliştirme çabaları dönemin mimarlık ürünlerinde de görülmektedir. Ancak 1950'ler ve 60'lar Avrupa ve ABD'de giderek yaygınlaşan modern mimarlığın etkisi altında ürünler vermektedir. İkinci dünya savaşının sonlandığı bu dönemlerde ülkede batı hayranlığı artmaktadır. Dış yayın ve etkilerle şekillenen bu dönem modern mimarlık örnekleri; teknolojik, ekonomik, sosyal ve çevresel verilerden çok evrensel ve rasyonalist yaklaşımlara sahiptir. 1960'lı yılların sonlarında ise dünyadaki gelişmelere paralel olarak bu stilden uzaklaşma eğilimleri göstererek daha parçalı, hareketli biçimlere yönelmeye başlamaktadır. Türkiye modern mimarlığı bahsi geçen çeşitli dönüşümleri yaşarken eş zamanlı olarak ülkede hızlı bir göç ve buna bağlı olarak büyük kentlerde çarpık yapılaşmalar oluşmaktadır. Ancak bu süreçte toplumun sosyal hakları ve refah düzeyi de artmaktadır. Bu durumun etkisiyle iç turizm de değişim göstermektedir. Buldukları şehirlerden dışarıya özellikle deniz kenarlarına tatil yapmaya gidenler sayesinde artan talep sonucu mevcut kentsel alanlardaki çarpık kentleşme akımı başta Ege Denizi ve Akdeniz olmak üzere, sahil şeritlerine yayılarak rant alanlarını arttırmaktadır. Altinkamp ise bu süreçte modernizm anlayışıyla inşaa edilmekle beraber ülkenin etkisi altındaki bu durumdan ziyade bağlamsal değerleri ile öne çıkmasıyla önem kazanmaktadır.

Altinkamp Turizm Bakanlığı tarafından 1963 yılında belgelendirilmiş olup, Türkiye'nin 99 nolu turistik tesisidir. O tarihte ülkemizde yer alan diğer 98 belgeli turistik tesisin yüzde sekseni şehir otelleri olarak kurulmuştur. Altinkamp, ülkemizde deniz kıyısında tatil amaçlı kurulan ilk yirmi tesislerden biri olmakla beraber Türkiye'nin ilk kamping/motel tesisi olarak bilinmektedir. Kurucusu Tahir Altın (spor öğretmeni, izci) ve öğrencisi Mimar Yalçın Kaya bu tasarımda birlikte yaşadıkları kampçılık deneyimlerini projeye aktarmışlardır. Yapılarla birlikte tesis alanı bütünüyle ağaçlandırılmış, motel, bungalow ve çadır alanlarında 300 yatak kapasitesi yer almıştır. Ayrıca tesis sahibi Tahir Altın tarihi eser korumacısı olarak da faaliyet göstermiş ve Altinkamp'ı bir açık hava müzesi haline getirmiştir. Bu özelliği ile tesis uluslararası literatüre girmiştir.

Ağaçlar büyüyüp gölge alanlar genişledikçe yer ve işletme sahibi Tahir Altın bungalow yapılarını yıkıp, bu alanları da kampinge açmıştır. Bu doğrultuda yapılar ve doğal çevre arasında organik bir ilişki bulunmaktadır. Sezonluk bir tesis olarak açık mekanların tefrişi ağırlık kazanmıştır. Kurulduğu döneme ait tefriş malzemeleri (sandalye, masa, bar...vs) bugün hala işlevini sürdürmektedir. Motel binasına 1990'lı yıllarda yapılan ek ve tadilatları incelendiğinde, yeni yapının bir çam ağacını koruyacak şekilde planlandığı görülmektedir. Restaurant terasının çatı örtüsü incelendiğinde ise, mimarın doğal hava akımı, bitki örtüsü, gölge ve aydınlık, farklı perspektifler gibi tasarım verileriyle geliştirilmiştir. Geleneksel yapı malzemeleri (ahşap, tuğla, alaturka kiremit, kireç boya...vs) ile birlikte bazı birimler betonarme, bazı birimler ise yığma yapı olarak üretilmiştir. Türkiye'de ilk olarak 1977'de güneş enerji sistemlerini kullanan tesis olma özelliğini de taşımaktadır.

ANTALYA Eski Antalya Oteli

İkbal ERBAŞ
Akdeniz Üniversitesi

Proje çalışmaları 1970 yılında mimar Metin Erözü ve Harald Loebermann tarafından yapılmaya başlanmış olan otel, 1974 yılında işletmeye açılmıştır. 20.000 m² inşaat alanına sahip otel binası denizden 30 m. yükseklikte falez üzerindedir. Kuzey ve doğusu yol, güneyi ise eski Şehir klübü (günümüzde Divan Tal-ya Convention Center) ile sınırlanmıştır. Yapı, dış hacimlerin değerlendirilmesi amacıyla arsanın olanak verdiği oranda yola yaklaştırılmıştır. Ancak, esas girişte bir mekan yaratma endişesi, iklim ve manzara koşulları yapının şekillenmesinde önemli etkenler olmuştur. Böylece bir gövde ve iki kanat şeklinde oluşan kütle, hem girişte hem de manzara ve serinletici rüzgar yönlerinde dış mekanlar oluşturmuştur. Antalya'nın ilk 5 yıldızlı oteli olma özelliği taşıyan otel, gerek falezler üzerindeki konumu gerekse kent belleğinde oluşturduğu imge değeriyle oldukça büyük önem taşımaktadır. Koç Holding bünyesindeki Divan Grubu tarafından işletilen otel Koç Holding Kurucusu Vehbi Koç'un 1996 yılında bu otelde vefat etmesi nedeniyle Koç grubu için de önem arz etmektedir. Diğer taraftan otel, müşterilerini "Divan standartlarına ve kalitesine yakışır şekilde(!) daha iyi koşullarda ağırlamak üzere" 12 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla Divan Grubu tarafından hizmete kapatılmıştır. Koç Topluluğu tarafından otelin yıkılarak 2 yıl içerisinde yeniden yapılması planlanmakla birlikte, hukuki sorunlar nedeniyle yapının yıkım kararı henüz alınmamıştır. Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisine giren 6 katlı yapının 1988 yılında eklenen son 2 katının imar planında bulunmaması nedeniyle Muratpaşa Belediyesi, yapılması planlanan yeni otelin en fazla 4 katlı olmasına karar vermiştir. Antalya'da kent simgesi oluşturan yapıların son dönemdeki bilinçsiz kararlarla yıkılarak yerine belleksiz yapıların yapıldığı günümüzde, bir dönemin en yakın şahidi olan eski Antalya Oteli de kaçınılmaz bir sonla karşı karşıyadır.

İZMİR Atlas Oteli

*Emel Kayın
Dokuz Eylül Üniversitesi*

Çankaya'da Şair Eşref Bulvarı üzerinde yer alan bir köşe parselde konumlanan Atlas Oteli, 20. yüzyıl ortasına ait modernist-rasyonalist otel yapılarının özellikli bir örneğini oluşturmaktadır. Yapı, İzmir kentini hinterlandına bağlayan bir kapı durumunda olan Basmane Garı'nın varlığına, 1936 yılında açılan İzmir Uluslararası Fuarı ve Kültürpark'ın eklenmesi sonucunda Basmane-Montrö-Çankaya hattında yoğunlaşan otel dokusunun 1958 tarihli bir örneğini oluşturduğu için önemlidir.

İzmir kentinde 19. yüzyılda Kordonboyu'nda Avrupalılar kanalıyla varlık bulan otel kurumu, 20. yüzyıl başında Kemeraltı ve Basmane bölgelerine yayılmış; önceleri tarihi konutların otele dönüştürülmesiyle gelişen Basmane otel dokusu, Erken Cumhuriyet döneminde Basmane Meydanı çevresi üzerinde inşa edilen modernist çizgideki otellerle yeni bir anlam kazanmıştır. Sözü edilen nüvenin Çankaya eksenindeki otel inşalarıyla bir kentsel süreklilik kazandığını ve bu sürekliliğin Cumhuriyet Meydanı yönünde 1964 tarihli Büyük Efes Oteli, 1992 tarihli Hilton Oteli vb. lüks otellerin yanı sıra değişik standartlarda çeşitli otellerin açılmasıyla denize kadar uzandığını da saptamak mümkündür. Tarihi kent merkezi ile Basmane otel nüvesine yakınlığı ve günümüzde kent arşivine dönüştürülen 1937 tarihli İtfaiye binasının yanında yer alması kadar, Hilton Oteli ve Büyük Efes Oteli'nin oluşturduğu eksenle bağlantılı konumu, Atlas Oteli'ni kentsel ilişkileri açısından ayrıcalıklı bir konuma taşımaktadır.

Erdoğan Tözge tarafından tasarlanmış bulunan Atlas Oteli, ana hatları itibarıyla dönemin modernist yaklaşımlarını sergileyen ve yalın-rasyonalist cephesiyle dikkat çekmenin yanı sıra bir köşe yapısı olarak da karakterize olan seçkin bir dönem belgesi durumundadır. Yapı, köşe parselin formuna uygun biçimde şekillenen ve köşeyi dairesel biçimde dönen bir plan kurgusuna sahiptir. Yapı, zemin ve batır katta resepsiyon, lobi, kafe, satış birimi vb. işlevlerin, üstteki beş katta ise yatak odalarının yer aldığı bir sistem dahilinde çözümlenmiştir. Odalar caddeye yönelirken servis hacimleri arkadaki holün etrafında yer alır. Dikdörtgen pencerelerin mekanik bir biçimde tekrar ettiği ve hiçbir süse yer verilmeyen cephe, yalın ve net bir yaklaşım sergiler. Yatak katlarından itibaren başlayan ve köşelerde bırakılan dar yüzeylerin dışında, cephenin neredeyse tamamını kaplayan kısa çıkma, yüzeyde bir hareketlilik yaratırken, daireselliği zemin ve batır katta olduğu biçimde sürdürür. Bu kısa çıkma gibi yapıyı sonlandıran kısa saçak da, dönemin yerel arayışları ve İkinci Ulusal Mimarlık Akımı ile ilgili çağrışımlar yaratmaktadır.

İzmir kentindeki 20. yüzyılın ortasına ilişkin modernist-rasyonalist yorumların özgün örneklerinden birini oluşturan Atlas Oteli, günümüzde boşaltılmış durumdadır. Atlas Oteli'nin yapıldığı döneme ilişkin betonarme strüktür zamana karşı yetersiz kalmış, özgün malzeme ve donanımların çoğu süreç içinde yenilenmiş ya da tahrip olmuş olmakla birlikte, mimarının 20. yüzyıl ortası yaklaşımlarına ilişkin sunduğu iletiler, elde kalanların önemsenmesini gerektirmektedir. Yapının strüktürel sorunlarının yanı sıra boş tutulmasından kaynaklanan harabiyetler de, belge değeri taşıyan otel binasını olumsuz biçimde etkilemektedir. Günümüzde Atlas Oteli'nin aynı veya farklı bir işlevle yeniden kullanılması konusu, kent gündemindeki tartışmalar arasındadır.

KOCAELİ Bayramoğlu'nda Yazlık Konut

Caner ÖNGÖREN

Tonoz Mimarlık

Aynur ÇİFTÇİ

Yıldız Teknik Üniversitesi

Kocaeli İli, Darıca İlçesi, Bayramoğlu Mahallesi, Mehtap Caddesi'nde 1960-1970 yılları arasında inşa edilen yapı dönemin özgün ve nitelikli yazlık konut örneklerinden biridir. 1955 yılına kadar çayırılık alanlar ve beş küçük koydan ibaret ıssız bir yarımada olan Bayramoğlu, Necmettin Bayramoğlu ve İBA (İstanbul Bayındırlık ve Malzeme İşleri) Ltd. Şirketi'nin girişimleri sonucu yerleşime açılmıştır. Bayramoğlu Sahil Mahallesi'nin ilk imar planı raporuna göre yarımada "turistik bir dinlenme sitesi" olarak planlanmış olup ayrık nizamda bahçeli evler inşa edilmiştir. 1955-1970'li yıllar arasında özellikle İstanbul ve Ankara'dan gelenlerle gözde bir sayfeye dönüşen Bayramoğlu'nda inşa edilen yapı sade hatları, dışarı taşan kirişleri, betonarme strüktürünün dışarıdan okunması ile dönemin modern mimarlık anlayışına ve sosyal yaşantısına ayna tutmaktadır. Yapım tarihi tam olarak belirlenemeyen konutun ilk sahibi Türkiye'nin ilk Avrupa güzeli Günseli Başar'dır. 2011-2012 yılı eğitim-öğretim dönemi, güz yarıyılında Mimar Caner Öngören tarafından, Rölöve-Restorasyon Yüksek Lisans Programı, Koruma Projesi 1 dersi kapsamında, Yrd. Doç.Dr. Aynur Çiftçi yürütücülüğünde rölöveleri çizilerek belgelenen yazlık konut modern mimarlık ürünü olarak ders kapsamında çalışılan ve anabilim dalının arşivine katılan ilk yapıdır. Mehtap Caddesi'nde üzerinde 414 m²'lik bir parselde iki bağımsız normal kat ve yarım bodrum katlı olarak inşa edilen yapının 10.5x9.10 m boyutlarındaki zemin katında bir salon, bir mutfak, bir banyo ve üç oda; 14.4x9.10 m boyutlarındaki birinci katında ise bir salon, bir mutfak, bir banyo ve iki oda vardır. Birinci katta kuzeydoğu yönündeki geniş terasın bir bölümü sonradan kapatılarak bir oda elde edilmiştir. Tek odalı bodrum kata kuzey yönündeki bir merdivenle ulaşılır. Yapının birinci katına ise betonarme taşıyıcılı ve mermer basamaklı iki kollu bir merdivenle çıkılır. Merdivenin altında terasta dikdörtgen şeklinde bir su ögesine yer verilmiştir. Yuvarlak kesitli kolonlarla taşınan ve çıkma yapan birinci katın terası zemin kat terasının üstünü kapatmaktadır. Parselin yoldan girişe göre sağ yan tarafındaki araba park yerinin üstünü birinci kattan uzatılan betonarme kirişler örtmektedir. Birinci katın güneybatı cephesi ahşap doğrama ve düz camlı açıklıklarıyla kısmen şeffaf olarak tasarlanmıştır. Yapının çatısı eğimli olup üzeri ondülin malzeme ile kaplıdır. Yazlık konutun birinci kat salonundaki şömine duvarı dikkat çekicidir. Duvarın alt bölümü yatay yerleştirilmiş dolu tuğla, üstü düşeyde bir sıra ahşap kaplama, tavana kadar olan üst bölümü ise geometrik kesimli değişken boyutlarda yüzeyleri taraklanmış doğal taşlarla kaplanmıştır. Mutfak bölümünde ve yatak odalarında özgün gömme ahşap dolaplar ve raflar, odalar arasında sıvanmamış dolu tuğla bölücü duvarlar vardır. Yaklaşık 16 yıldır boş olan ve Nisan 2012'de üçüncü defa el değiştiren konut bakımsız durumda olup günümüzde de kullanılmamaktadır. Yapının özellikle birinci kat iç mekanlarındaki dönem mimarisine özgü dekorasyon öğeleri ve kaplamalarının korunması gerekmektedir. Bu bağlamda yapının iç düzeni ve betonarme strüktürü ile özgün cephe biçimlenişi bütüncül bir koruma anlayışıyla ele alınarak onarılmalıdır. Yarımada benzer özelliklere sahip, dönemin tanınmış Türk mimarları tarafından tasarlanan diğer modern mimarlık ürünü yazlık konutların da belgelenmeleri gerekir. Henüz korunması gerekli kültür varlığı olarak tanımlanmamış bu yapıların tescile önerilerek koruma altına alınması modern mimari mirasımız açısından önemli bir kazanım olacaktır.

BURDUR Çendik Motel ve Tesisleri

Seda ŞİMŞEK TOLACI

Süleyman Demirel Üniversitesi

Ş. Gülin BEYHAN

Süleyman Demirel Üniversitesi

Çevre Bakanlığı RAMSAR Antlaşması ve Sulak Alanların Korunması çerçevesinde çevresel etki değerlendirilmesi yapılmış ve alan Kültür Varlıklarını Koruma Kurulunca "Doğal Sit Alanı" olarak ilan edilen Burdur Gölü'nün kıyısında bulunan Plaj Bölgesi'nde yeni turizm şeridinin şekillendirilebilmesi için, Valilik eliyle İller Bankasının 1954 yılı kararlarına göre iki aşamalı olarak Aktaş Plajı ve bu bölgede yer alan diğer yapıların inşasına başlanmıştır. Alanın imarı 2 aşamalı olarak gerçekleştirilmiş sonrasında bölgede halk ve devlet eliyle oteller, sosyal tesisler ve sayfiye konutları inşa edilmeye başlanmıştır.

Çendik motel ve tesisleri; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca yaptırılan, kentin göl kıyısında konumlandırılmış olan ilk konaklama ve sosyal tesis yapısıdır. 1967 yılında inşası tamamlanan yapı, 1969 yılında resmi olarak işletmeye açılmıştır. Tesisin içerisinde konaklama yapısının dışında, Çendik Gazinosu ve plaj birimleri mevcuttur. Motelin restorandı ve büyük salonları konaklayan kullanıcının dışında halkın hizmetine de açık olan bölümlerdir.

Projede 50 yatak kapasiteli olarak tasarlanan konaklama binası, günümüzde 32 yatak kapasiteli olarak hizmet vermektedir. Odaların bulunduğu koridorlara yapının doğu ve batı cephelerinden koridorlarla ulaşılmaktadır. 1. katta bulunan odalara batı cephedeki dairesel hatlara sahip olan düşey sirkülasyon elemanı ile de ulaşılabilmektedir. Özgün projede koridorlar kolonların arasında kemer elemanlarının inşası ile oluşturulan yarı-açık mekanlar olarak tasarlanmış ancak daha sonraki süreçte, iklimsel özellikler nedeniyle kapatılmıştır. Oda mekanları ıslak hacim, yatak bölümü ve balkon olarak çözümlenmiştir. Dikdörtgen formdaki mekanların göl cephelerinde çeyrek daire formunda balkonlar mevcuttur. Çendik Motel restoran bölümünde mutfak, idari bölüm ve yemek salonu mevcuttur. Bu mekanlar tesisin diğer bölümleri ile bağlantılıdır.

Fiziksel, sosyo-kültürel ve işlevsel anlamda modernizmin özelliklerini taşıyan yapının; kütle plastiği ve taşıyıcı sistem özellikleri açısından değerlendirildiğinde de, inşa edildiği dönemin özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Betonarme yapı sistemi ile inşa edilen yapıda teras çatı kullanılmıştır. Göle doğru eğimi artan zemin üzerinde konumlandırılmış olan motelin ana yapısı ile göl arasında kalan alanda platformlar oluşturulmuştur. Soyunma kabinleri, duş birimleri, göle girilebilmesi için oluşturulan alanlar ve düşey sirkülasyon elemanları taş malzeme ile oluşturulmuş olan bu platformlarda çözümlenmiştir.

İşlevsel fonksiyonunu faaliyete geçtiği günden bu yana yitirmeyen tesis, günümüze kadar olan süreç içerisinde yapısal özgünlüğünü korumuş olması, inşa edildiği dönemin özelliklerini taşıması, kentin sayfiye konutları ve plaj bölgesi içerisinde inşa edilen ilk konaklama yapısını olması nedenleri ile korunması gereken modern dönem yapı gruplarından birini oluşturmaktadır.

KST/URB
[Kentsel Sit]

BURDUR Cumhuriyet Meydanı ve Çevresi 1936-1963

Güler ÖZYILDIRAN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Batı Akdeniz Bölgesi'nde, göl kenarında bir kent olan Burdur, geçmişte birçok medeniyetin yerleşim yeri olmuştur. Yaşadığı büyük depremler nedeniyle, geçmişteki birçok yapısının günümüze ulaşamadığı bilinmektedir. Eski kentin merkezi, bugün kentsel sit alanı olan bir tepe üzerinde, ilk yapım yılı 1300'lü yıllar olduğu söylenen, Ulu Cami'dir. 1936 yılında Burdur'a ilk trenin gelmesiyle, şehrin kuzeyindeki düz alanda tren garı, istasyon yolu ve bu yolun Hükümet Konağı ile birleştiği düz alanda Cumhuriyet Meydanı açılmıştır. Kentin ilk imar planı 1948 yılında Kemal Ahmet Aru tarafından hazırlanmıştır. Bu planda, eski kent merkezi, ulaşım açısından zor bulunmuş, kentin yeni idare merkezi olarak Cumhuriyet Meydanı çevresi uygun görülmüştür. Bu planla, Cumhuriyet Meydanı'nda İstasyon Caddesiyle dik kesişen Gazi Caddesi de yeni ticaret merkezi olarak düşünülmüştür. Eski kent merkezindeki idari ve ticari yapıların, yeni kent merkezine taşınma süreci başlamıştır. Cumhuriyet Meydanı çevresindeki 1936 dönemindeki yapılar, geleneksel tarzda yapılmış, ikişer katlı yığma yapılardır. 1963-1973 döneminde, bu yapıların hepsi kaybolmuş, yerlerine modern tarzda betonarme yapılar yapılmıştır. Bu çalışma, 1936-1963 dönemindeki ilk dönem yapılarının belgelenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

İlk meydan düzenlemesinde, ortada daire planlı bir havuz yer almıştır. Meydanın doğusunda, eski kent tarafında, ikişer katlı sıra konutlar bulunmuştur. Bu konutlar, cumbalı, simetrik cepheli, ortada girişi olan, kırma çatısında üçgen alınlığı bulunan yapılardır. Meydanın batısında iki katlı Gazi İlkokulu yer almıştır. Bu binanın, 6 Mart 1930 yılında Burdur'a ilk defa gelen Atatürk'e konut olarak hediye edildiği, Atatürk'ün isteği üzerine İlkokul olarak açıldığı anlatılmaktadır. Meydanın kuzeydoğusunda büyük bir bahçe içinde eski Hükümet binası yer almıştır. Konutlar, okul ve Hükümet binası dışarıdan karşılaştırıldığında benzerlikler görülmektedir; simetrik cephe düzeni, ortadan verilen giriş, girişin üzerinde yer alan cumba ve çatısındaki üçgen alınlık başlıca ortak noktalarıdır. Hem okul binasında hem Hükümet binasında kapı üstünde yer alan cumba, zeminde kolonlar üzerinde yükselmiştir. Meydanın güneyindeki hakim noktada Halkevi binası yer almıştır. Halkevi binasının, cumbasız cephesi, parapetlerle çevrelenmiş saçaksız kırma çatısı, söveli pencereleriyle çevresindeki yapılardan farklı bir mimari dili vardır. Meydanın kuzeyinde ise yapı yoktur. Bu yapılar arasında, ilk yıkılıp değişen hükümet binası olmuştur. 1943-1950 döneminde birçok yerde hükümet binaları yapılmış, Burdur'daki hükümet binası da bu dönemde yenilenmiştir. Meydan çevresinde, o dönemden bugüne kalan tek yapıdır ve hala kullanılmaktadır.

BURDUR Cumhuriyet Meydanı ve Çevresi 1963-1973

Güler ÖZYILDIRAN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Burdur'a ilk trenin geldiği 1936 yılında, İstasyon yolu ve Hükümet konağının kesiştiği alanda açılan Cumhuriyet Meydanı, ilk imar planı olan 1948 Kemal Ahmet Aru Planı'ndan sonra kentin yeni merkezi olarak belirlenmiştir. 1963-1973 dönemi, meydan çevresindeki ilk dönem yapılarının yerine, modern tarzda yapıların yapıldığı dönem olmuştur.

1963 yılında meydana ilk Atatürk Anıtı yapılmıştır. Bu dönemde, meydanın doğusundaki sıra konutların yerine, beş katlı Berberoğlu Pasajı binası yapılmış, köşesinde Kınaytürk İşhanı'nın yeri hazırlanmıştır. 1948 Aru planında önerildiği gibi, Gazi İlkokulu taşınıp yerine Belediye binası ve yanına Belediye Sineması (AKM) binası yapılmıştır. Eski Halkevi binasının batısına, bugün lojman olarak kullanılan İl Özel İdare binası, Halkevi binası 1971 depreminde yıkıldıktan sonra yerine bugün İl Özel İdare binası olarak kullanılan "50. Yıl Kültür Sitesi" yapılmıştır. Sonuç olarak, meydanın üç tarafı, beşer katlı bitişik nizam konutlarla çevrelenmiş, 1948 Aru planında önerildiği gibi tanımlı bir alan oluşturulmuştur. 1973 yılında, 50. yıl kutlamaları sırasında "50. Yıl Kültür Sitesi" temeli, meydanın kuzeyinde "50. Yıl Kültür Park" temeli ile beraber atılmıştır. Park, Vali Ömer Naci Bozkurt tarafından, "Türk Tarihinin Büyük Olayları ve Kişileri Anıtı" ile bir açık hava müzesi gibi düşünülmüş, tarihçi ve sanatçılardan oluşan bir kurul nezaretinde yapılmıştır. Kurulda, Y. Mimar Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. Oktay Aslanapa, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Nejat Diyarbakirli, Prof. Dr. Cengiz Orhonlu, heykeltıraş Yavuz Görey bulunmuştur. Atatürk Anıtı taşınıncaya, yerine yapılan Cumhuriyet Anıtının, parktaki anıtlarla birlikte yapıldığı, parktaki kompozisyonun meydandaki devamı olduğu düşünülmektedir. Cumhuriyet Anıtı'ndaki heykelde beş insanlı kompozisyon yer almaktadır. Figürler, dinamik pozisyonda farklı açılarda yerleştirildiği için, heykel dört tarafından da izlenebilmektedir. Meydanın ortasındaki anıtın yer aldığı geniş platform yerden yükseltilmiş, yaya trafiğinden koparılmıştır. Platform, yer yer konsol, parapet ve farklı yükseltiler kullanılarak meydana yapılan törenler dikkate alınarak tasarlanmıştır.

Cumhuriyetin 50. yılında son şeklini alan Cumhuriyet meydanı ve çevresi, 2013 yılına kadar orijinalliğini büyük ölçüde korumuştur. 2001 yılında, parktaki anıtlar hükümet binası bahçesine taşınmış, park yeniden düzenlenmiştir. Son yıllarda ise, deprem bölgesi olan Burdur'da, Cumhuriyet Meydanı çevresindeki 70'li yıllardan kalma yapıların deprem güvenliği konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Burdur Belediyesi'nin ilk kez 2010 yılında kamuoyuna duyurduğu, meydanla ilgili proje önerilerinde; Cumhuriyet Anıtı'ndaki heykellerin meydanın başka bir köşesine taşınması, anıtın platformunun kaldırılması ve meydan çevresindeki kamu yapılarının yıkılmasından bahsedilmektedir. Cumhuriyetin ilk 50 yılı içinde aşama aşama oluşturulmuş, son haliyle 40 yıl boyunca kent belleğinde iz bırakmış Cumhuriyet Meydanı ve çevresinin korunması gerekmektedir.

MANİSA Çobanisa Köyü

Selçuk SEÇKİN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Mübadele anlaşmasıyla Anadolu'ya Yunanistan'dan gelen Müslüman halk için, kırsal alanda zaten mevcut olan köy ve konut ihtiyacı, yakılan ve tahrip olan köyler sebebiyle daha da artmıştı. Bu amaçla numune köyler yapılmasına karar verilmişti. Bu süreçte yapılan köylerden biri de Manisa/Çobanisa'dır. Çalışmamızda, daha önce yayımlanan yerleşim planı ve ev plan tipleri bağlamında, köyün mevcut durumu ve günümüze ulaşan özgün konut örnekleri üzerinde durulacaktır.

MZR/FNR

[Mezar]

[Cenaze]

MUĞLA Şehir Eski Mezarlığı

Feray KOCA
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

20. yüzyıla kadar, Anadolu kentlerinde mezarlıklar şehrin içinde, yol kenarlarında, cami ve konutların bahçelerinde, hatta şehrin en güzel yerlerinde konumlanmışlardır. Bu mezarlıklar tekli olabildiği gibi gruplar halinde kentin her yerine dağılmıştır. Osmanlılarda ölüm yaşamın bir parçası gibi düşünülmüş, dünyanın faniliği hep hatırlatılmak istenmiştir. Bu yüzden ölümler kendi evlerinin bahçesine, yol kenarlarına gömülmüş, hep göz önünde bulundurulmak istenmiştir. Mezarlar etrafına duvarlar örülmemiştir. Bu mezarlar büyük ve süslü mezar taşları ile dikkat çekmiştir. Erkeklerin mezar taşları sarıklı, kadınların ise kabartmalı ve oymalı sütun taşlarıdır. Sarıkların büyüklükleri, sarılış biçimi ölen kişinin yaşarkenki mevkiisi ile ilişkilidir ve onun toplumdaki statüsünün temsil eder. Kadınların mezar taşları genellikle gül ya da demet şeklinde süslemeler ile bezelidir.

Benzer şekilde Muğla'da, Cumhuriyet Dönemi'ne kadar mezarlıklar Kurşunlu Cami'den başlayarak, Cumhuriyet Bulvarı dediğimiz alan boyunca devam etmiş, Orhaniye Mahallesi'nde Devlet Hastanesi çevresinde kümelenmiştir. Şehir içinde sokak aralarında, yol kenarlarında mezarlar vardır. Bugün Şehir Stadyumu'nun bulunduğu alanda, o dönemde Kazancı Şeyh Mezarlığı bulunmaktadır. Şehrin içinde dağınık durumda bulunan bütün mezarlar, Vali Recai Güreli döneminde (1939-1943 imar uygulamaları ile) kentin dışında yer alan 30 bin m²lik etrafı duvarlarla çevrili yeni mezarlık alanına taşınmıştır. Bu mezarlık kendi içinde yollara ayrılmıştır ve her yol çift taraflı mezarlık servileri ile donatılmıştır. Sonrasında, her bir mezara Mezarlıklar Müdürlüğü tarafından ada ve parsel numarası verilmiştir. Hamursuz Tepesi eteğinde bulunan Muğla Şehir Mezarlığı zaman içinde yer stoğunu doldurmuştur ve Belediye'nin çevre yolu üzerinde yeni bir mezarlık yeri seçimi ile kentin Şehir Eski Mezarlığı haline gelmiştir. Muğla Şehir Eski Mezarlığı, imar planına göre tasarlanmış Cumhuriyet Dönemine ait bir mezarlık olması açısından önem taşımaktadır.

Eski Şehir Mezarlığında, kentin içinden taşınmış 200 civarında eski yazıya sahip mezar taşı vardır. Buradaki mezarların çoğu aile kabristanı şeklinde yerleştirilmiştir. Eski yazıya sahip mezar taşları boyutlarıyla, taşların üstündeki sarıklarla, taşlardaki süslemelerle dikkat çekmektedir. Bu mezar taşları yerden oldukça yükseltilmiştir, prizma şeklinde sütunlara sahiptir. O dönemde, mezar taşı süslemesi ustalık gerektiren bir sanattır. Erken Cumhuriyet Dönemi mezar taşlarında, Osmanlı mezar taşlarının etkisini görmek mümkündür. Latin harfleri ile yazılmış fakat Osmanlı dönemine ait süslemelerin kullanıldığı mezar taşları vardır. Cumhuriyet dönemi mezar taşları Osmanlı mezar taşları kadar yükseltilmiş değildir. Zaman içinde mezar taşları yere daha yakınlaşmış, süslemeler sadeleşmiş ya da kaybolmuş ve daha az taş kullanılmaya başlanmıştır.

SGK/HLT
[Sağlık]

İSTANBUL Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Verem Kliniği

Zeren ÖNSEL ATALA

İstanbul Teknik Üniversitesi

Ayşe Ceren BİLGE

İstanbul Teknik Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kampüsü'nde yer alan yapı Marmara Denizi'ne Marmara Denizi'ne paralel doğu-batı doğrultusunda uzanmakta, kuzey cephesinde simetrik iki giriş ile kampüse yönelmektedir. Yapımına 1945'te başlanan ve 19.11.1947 tarihinde resmi açılışı gerçekleştirilen yapının projesi mimar Leyla Turgut tarafından hazırlanmıştır. Klinik, verem hastalarının tedavisi için İstanbul Belediyesi Bütçesi'nden 1.808.176 lira harcanarak inşa edilmiştir. 200 yataklı birim, 1552 m² alana sahip bir alanda üç katlı olarak düzenlenmiştir. Betonarme yapım sistemine sahip yapının özgün tasarımında zemin katında ıslak hacimler, tesisat odaları ve depolar, üst katlarda ise muayene ve hasta odaları ile personele ayrılmış mekânlar yer almaktadır. Hasta odaları sekiz-dokuz, altı, üç ve iki yataklı ortak banyolu ve bir yataklı özel banyolu olacak şekilde yapının güney bölümünde yer almaktadır. Verem hastalarının yatak istirahati ile iyileşecekleri düşünülen bir dönemde inşa edilen yapı, güneş ışığından en iyi şekilde yararlanılması için odalar güneye bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Odaları birbirine bağlayan her katta sürekli devam eden balkonlar da hastaların tedavisinde kullanılmaktadır. Yapı, İstanbul başta olmak üzere tüm Türkiye'de modern sağlık yapılarının inşa edilmesi konusuna büyük önem verilen bir dönemde inşa edilmiştir. Yeni gelişen belediyeçilik kavramı, yönetici olarak belirleneceklerin bu alanda yetkin kişiler arasından seçilmesini gerektirmiştir. Dönemin en eğitimli kişileri arasında yer almaları ve yurt dışında öğrenimlerini tamamlamaları gibi gerekçelerle İstanbul'a atanan idareciler birkaç dönem üst üste tıp kökenli olmuştur. 1938-1949 yılları arasında Lütfi Kırdar'ın İstanbul vali ve belediye reisi olarak atandığı bilinmektedir. Özellikle 1930'ların ikinci yarısından itibaren İstanbul'da sağlık konusunda İl Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü ile Belediye Sağlık Müdürlüğü'nün ortaklaşa çalışmaları olmuştur. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte özellikle İstanbul'daki sağlık yapılarının bakımsız ve sayıca yetersiz oluşu bu alanda modernleşmenin ivme kazanmasını gerektirmiştir. Verem Kliniği dönemin akılcı ve işlevsel mimarlık üslubunu yansıtır. Yapı, 1982 sonrasında özellikle kat ilaveleri, güney cephedeki balkonların iç mekâna dâhil edilmesi gibi özgün fiziksel biçimlenişini etkileyen türden değişimler geçirmiştir. Tüm bu değişimlere, özellikle güneydeki balkonların betonarme döşemeleri ile yine güney cephedeki pencere açıklıklarında kullanılan dekoratif betonarme kirişlerdeki yapısal bozulmalar eşlik etmektedir. Yapının yoğun kullanımıyla birlikte sürekli değişim geçirmesi (kapatılan ya da oranları değiştirilen açıklıklar, değiştirilen iç bölümlenişler gibi) özgün mimari kimliğini zedelemektedir. Kullanımın devam etmesini sağlamak için yapının bakım-onarım şeklinde ele alınması, mimari elemanlarının niteliksiz olarak yenilenmesine yol açmıştır. Yapı günümüzde, İtalyan PROGER SPA firması ile İstanbul Üniversitesi tarafından yürütülen ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kampüsü'nde bulunan yapılardan tescilli olanlar (Göğüs Hastalıkları, Tıp Tarihi Müzesi, Dekanlık, Psikiyatri ve Jinekolojik Onkoloji yapıları) dışındakiler için yeni bir yapılaşma öneren Yeni Çapa ve Cerrahpaşa Projesi kapsamında yıkım tehlikesiyle karşı karşıyadır.

İSTANBUL Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Cerrahi Kliniği

Ayşe Ceren BİLGE
İstanbul Teknik Üniversitesi
Zeren ÖNSEL ATALA
İstanbul Teknik Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kampüsü'nde yer alan yapı günümüzde Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği ve Başhekimlik Binası olarak kullanılmaktadır. 1935 yılındaki ilk tasarımın sahibi Ahmet Sabri iken 1940 yılında tamamlanan son projenin tasarımcısı Leyla Turgut'tur. Cerrahpaşa Kampüsü içinde, erken cumhuriyet döneminin ilk kadın mimarlarından olan mimar Leyla Turgut tarafından tasarlanmış ilk yapıdır (İkincisi Cerrahpaşa Verem Pavyonu 'dur). Mevcut durumda kampüste merkezi bir konumda yer almasına rağmen inşa edildiği dönemde kompleksin güney sınırını oluşturduğu, sonraki yıllarda kampüs alanına yeni eklenen güney yönündeki bölümde temel tıp bilimleri binasının inşa edildiği bilinmektedir. 1940 yılında tamamlanıp 1943'de resmi açılışı yapılan ve 3072m² taban alanına sahip yapı üç bloğa ayrılmış durumdadır. Ana bloğun merkezdeki bölümleri 3 katlı iken bitişik konumdaki bazı bölümleri 2 katlıdır. Yapının ana girişi ana blok ile batı kanadın kesişiminde yer almaktadır. Ayrıca ayakta tedavi edilen hastalar için batı kanadında bulunan kulede bir ana giriş, öğrencilerin ameliyathaneye ulaşımı için doğu kanadında bir giriş ve ana bloğun doğu cephesinde bir küçük giriş daha yer almaktadır. Yapının eski çizimlerinde engelli girişinin yanı sıra bodrum katta tasarlanan otopark için de bir girişin düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Yapıya 1946-1966 ve 1966-1982 yılları arasında yeni işlevleri adapte etmek adına kat ilaveleri ve hatta blok ilaveleri yapılarak özgün fiziksel durumunu etkiler nitelikte müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Sonradan eklenen bu bölümlere giriş ise bu yapıların sokağa bakan cephelerinde yer alan girişlerden sağlanmaktadır. 1940'ların özgün yapısından bu bölümlere geçiş bulunmamaktadır. Yapı için savaş koşulları göz önünde bulundurularak çift tabaka betonarme çatı düşünülmüşse de ahşap konstrüksiyonlu çatı ve betonarme iskelet sistem ve tuğla dolgu olarak inşa edilmiştir. Yapıya sonradan eklenen bölümler ise tamamen betonarme iskelet sistem ile inşa edilmiştir. Bir üniversite kliniği olması sebebiyle hem tedaviyi hem de eğitimi mümkün kılacak şekilde tasarlanmış ve dönemin çağdaş hastane ekipmanları dışında elektrik, ısıtma ve havalandırma sistemleri, asansör, ameliyathanelerde raylı aydınlatma sistemleri, hasta odalarında radyo gibi modern teknik ekipmanları ile de donatılmıştır. Ayrıca sirkülasyon kulesinin cephesinde Almanya'dan getirilen özel tasarım bir saat yer almaktadır. Yapıya sonradan eklenen bölümler ve yapılan müdahaleler özgün durumunu algılamayı ve özgün plan şemasını okumayı zorlaştırırsa da yapı mimari tasarım özelliklerini korumaya devam etmektedir. Yapı, Türk sağlık kültürünün gelişmesinde ve ilerlemesinde önemli bir role sahiptir. Yapının tasarımında zamanının en son tıbbi ve mimari teorileri birleştirilerek, modern bir dil kullanılmıştır. Hasta merkezli tasarım yaklaşımının erken cumhuriyet dönemini modernizm ile tanıştırdığı söylenebilir. Ancak günümüzde İtalyan PROGER SPA firması ve İstanbul Üniversitesi'nin ortak yürüttüğü Yeni Çapa ve Cerrahpaşa Projesi ile yıkım tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Proje kapsamında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kampüsü'nde bulunan yapılardan tescilli olanlar (Göğüs Hastalıkları, Tıp Tarihi Müzesi, Dekanlık, Psikiyatri ve Jinekolojik Onkoloji yapıları) dışındakilerin yıkılarak yerine yeni ve yoğun bir yapılaşma planlanmıştır.

SNY/IND
[Sanayi]

TRABZON Tekel Binası

Gürkan TOPALOĞLU
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Trabzon Tekel Binası, güney kısmında yer alan kütle ile II. Ulusal Mimari Dönem Hareketi özelliğini gösteren bir yapıdır. Yapı 1951 ve 1965 yılları olmak üzere iki aşamada inşa edilmiştir. Özgün işlevi tütün bakım ve işleme atölyesidir. Ayrıca bünyesinde depo alanları bulunmaktadır. Binanın ilk tasarımında güney cephesinde bulunan kütle 2 katlı, bu kütlelerin hemen kuzeyindeki kütle 5 katlı ve avlunun doğusundaki kısım ise 3 katlı olarak tasarlanmıştır. Daha sonra tasarlanan kütlelerden avlunun batısındaki kütle 3 katlı kuzeyinde bulunan kütle ise 5 katlıdır. Bina betonarme yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Binada 25 cm yarıçaplı, daire kesitli, betonarme kolonlar bulunmaktadır. Zamanla artan yükler ve zemin emniyetinin düşük olması nedeni ile bazı bölümlerde kolon güçlendirmeleri yapılmıştır. Kat döşemeleri mantar döşeme olarak yapılmıştır. Bu da binanın karakteristik özelliklerinden birisidir. Zemin döşemeleri masif ahşap kaplamadır. Tekel Binası'nın işlevini yitirmesinden sonra, Trabzon Belediyesi ve Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu kararı ile açılan ulusal ölçekli mimari proje yarışması sonucu mevcut arazi üzerinde Alışveriş Merkezi ve Belediye Binası tasarlanmıştır. Yarışma sonrasında inşa aşamasında Tekel Binası'nın kuzey kısmı tamamen yıkılarak yerine Trabzon Belediyesi Hizmet Binası, güney kısmı yıkılıp aslına benzer cephe özelliklerine yakın şekilde tekrar inşa edilmiştir. Günümüzde bu yapılar aktif olarak kullanılmaktadır.

İZMİR SİM Mobilya Fabrikası

Zeynep TUNA ULTAV

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Tom KEOGH

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Deniz HASIRCI

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Seren BORVALI

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Hande ATMACA

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı, yapının iç mekanı ve iç mekana ait detayları, üretilen mobilyalar ve firmanın kurumsal kimliğini temsil eden tüm grafik çalışmalar arasındaki dil bütünlüğünü incelemek ve ortaya koymaktır. Bu anlamda, firma; mekanın kendisi, detayları, mekanda gerçekleşen endüstriyel ürün ve firmanın grafik temsili açılarından sahip olduğu ortak dille örnek gösterilebilir. Yapı, 1957 yılında Ödemiş Erkek Sanat Okulu, Ankara Sanat Enstitüsü ve Ankara Teknik Öğretmen Okulu mezunu SİM Memed lakaplı Mehmet İrfan Dolgun tarafından kurulmuş olan SİM Mobilya firmasına hizmet vermek üzere 1969 yılında 7377 m²'lik arazi üzerinde 2500 m² olarak inşa edilmiştir. Sahibi Mehmet İrfan Dolgun'un bazı konularda İnşaat Müh. Cavit Nazilli'den danışmanlık alarak yapıyı tasarladığı bilinmektedir. Projede resmi mimar olarak İnşaat Müh. Cavit Nazilli'nin adı geçmektedir. İzmir ili Ödemiş ilçesinin batı girişinde yer alan yapının işlevi gereği, kentin yerleşim dokusuna belirli bir uzaklıkta konumlanmış olan yapının çevresindeki kentsel dokudan farklılık gösterdiğini belirtmek mümkündür. Tipolojisine ait genelde görülen peyzaj düzenlemelerinin aksine yapının peyzaj elemanlarıyla desteklendiği görülmektedir. Giriş, üretim (2 ayrı kütle), depolama, personel servis mekanları, montaj-döşeme ve ambalaj paketleme gibi 6 farklı kütleli içeren yapının mimari kütlelerine ek olarak, yapıya ait mekansal bileşenleri yapının iç mekanı ve bu mekana ait detayları ve grafikleri olarak ortaya koymak da bu yapı açısından önemli görülmektedir. 1979 yılında aktif üretimi sona eren yapı, günümüzde kısmen de olsa 85 yaşındaki kurucusu tarafından ahşap elbise askısı, ahşap şarap standı, ahşap aydınlatma elemanları üretimiyle hizmet vermeye devam etmektedir. Daha önce yapının montaj, döşeme ve ambalajlama- paketleme atölyesi olan bölümü ayrılmış olup bir konfeksiyon atölyesine kiraya verilmiştir. Betonarme karkas sistemi ve geniş açıklıklar için tavanda çelik strüktür kullanılmış olan yapının temel duvar yapı malzemeleri betonarme ve tuğla; çatı malzemesi atermit olup, iç mekan atmosferini oluşturmak üzere yapının tipolojik dilinin aksine kayda değer biçimde ahşap kullanımı olduğu göze çarpmaktadır. Üretim mekanının üzerinde, ait olduğu tipolojide yaygın biçimde görülen şet (testere dişli) çatı sistemi kullanılmasıyla -kuzeyden alınan gün ışığıyla- geniş açıklıklı mekana sağlanacak gün ışığı problemi çözülmüştür. DOCOMOMO'nun "detaylı sınıflandırması"na göre iç mekan düzenlemeleri, mobilyalar ve endüstri ürünleri gibi farklı ölçeklerin de modern miras kapsamına dahil edildiği düşünülürse, fabrika yapısının bu kategorilerde kapsadığı tasarım bileşenleri modern mirasın korunması anlamında dikkate değerdir. Bu bağlamda, ayrıca, fabrikanın -ilk olarak 1957 tarihli- üretimi olan S.1 koltuk modelinin Türkiye'de mobilya sektöründe ilk portatif seri üretimlerinden olması, Türkiye'de o dönemde olmaması ve kendi tasarladığı ürünlere has bazı gereksinimler olması nedeniyle fabrikada üretimde kullanılan birçok üretim aletinin bizzat kurucu tarafından tasarlanarak yıllarca geliştirilerek kullanılması ve S.1 modeline ek olarak fabrikanın 1959 yılında üretimine başladığı S.2 koltuk takımı modelinin ve daha sonraki yıllarda S.3 modelinin bayilik sistemi ile Türkiye'nin dört bir yanında varlık göstermesi açısından mobilya tarihi kapsamında kayda değer olduğunun altının çizilmesi gerekir.

UŞAK Uşak Şeker Fabrikası

Demet YILMAZ
Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu

Ülkemizde özel sermaye ile kurulan ilk şeker fabrikasıdır. Bu fabrika 'İlkler Şehri' olarak bilinen Uşak'ın ve Uşak halkının Kurtuluş Savaşı sonrası dayanışmasının bir sembolü olması açısından son derece önemlidir. Nuri (ŞEKER) Bey'in özverili çalışmaları sayesinde 17 Aralık 1926 tarihinde açılan, Türkiye'nin özel sermaye ile kurulan ilk şeker fabrikasıdır. Uzun ve yorucu bir kuruluş aşamasından sonra fabrikanın renkli bir açılış töreni yapılmış ve üretilen şekerlerden numune olarak Mustafa Kemal paşa'ya götürüldüğünde Paşa, Nuri Bey'e 'Her sahada madalyamız vardı. Sen ilk iktisat madalyasını bize kazandırdın Ben Yunan'ı denize döktüm, sen iktisadi harp ilan ediyorsun. Bu şeref hangi aileye nasip olur?' diyerek Nuri Bey'i olağanüstü çalışmalarından dolayı övmüştür. Uşak Şeker Fabrikası kurulmasından itibaren Milli Mücadele'den sonra fakir düşen Uşak halkının geçim kaynaklarından biri haline gelmiştir. Fabrika binası türbin dairesi, kazan dairesi, kireç dairesi, ve işletme binasından oluşmaktadır.

Fabrika binası içinde 1934 tarihli elektrik makinesi bulunmaktadır. Şeker fabrikası kompleksi içerisinde; 2 katlı ofis binası, bitişiğinde sinema binası ve lokanta, sinema binasının yanında tek katlı betonarme satış mağazası, altı adet tek katlı lojman binası, 2 katlı betonarme misafirhane ve önünde 3 adet ladin ağacı, 3 adet 2 katlı ve 6 adet tek katlı usta evleri olarak adlandırılan lojman binaları, 2 adet 2 katlı yarı kagir müdür yardımcılar lojmanları, tek katlı malzeme ambarı, Şekerspor misafirhanesi, malzeme ambarına bitişik iki adet şeker ambarı, 2 adet tek katlı fırın evi olarak adlandırılan lojman, tek katlı hamam, işçi misafirhanesi ve spor salonu olarak kullanılan tek katlı betonarme bina, tek katlı şeker ve ziraat zehir ambarı, önünde su havuzları bulunan ispirto fabrika binası, tek katlı marangozhane, 2 katlı küspe havuzu binası ve yanında 2 katlı Sakarat Fabrikası binası, tek katlı betonarme sendika binası, tek katlı revir binası, lojman binaları önünde 4 adet, ofis binasına giden ana yolda ise toplam 41 adet çınar ağacı bulunmaktadır. Yapı hala kullanılmakta olup bulunduğu şehre ekonomik açıdan katkı sağlamaktadır.

TCR/COM
[Ticari]

İZMİR ÖDEMiŞ Ziraat Bankası Şube Hizmet Binası

*Hümeyra BİROL AKKURT
Dokuz Eylül Üniversitesi
Jülide KÖSTEM
Dokuz Eylül Üniversitesi*

Ziraat Bankası Ödemiş Şube Hizmet Binası, mimari biçimlenmesi ile II. Ulusal Mimari Üslubun özelliklerini yansıtan bir yapıdır. Ödemiş'in önemli ticari arterlerinden olan Gazi Caddesi ile Malazgirt Sokağı köşesinde konumlanan yapı, İzmir 1no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1.7.1993 tarihli kararı ile döneminin mimari anlayışını temsil eden önemli bir mimari ürün olması nedeniyle tescillenerek koruma altına alınmıştır.

Kübik bir kütle diline sahip olan Banka yapısı, bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere üç ana kat kullanımından oluşmaktadır. Döneminin kurumsal tip projelerinde sıklıkla görülen mekânsal anlayış doğrultusunda, Bodrum Kat servis ve depo; Zemin Kat bankacılık hizmetleri; Birinci Kat lojman ve bankacılık hizmetlerine mekân olmak üzere tasarlanmıştır. Ziraat Bankası hizmet binalarının 50'lerdeki mimari dili ile örtüşen, zemin ve birinci kat mekânsal kurgularının odağında yer alan orta boşluk yapının karakteristik öğelerindedir. Yapının diğer karakteristik unsurları II. Ulusal Mimari Üslup ilkeleri doğrultusunda tasarlanmış ve modernist mimari repertuarın izlendiği cephe organizasyonu, bu balamda oluşturulmuş anıtsal köşe girişi, dizi boşlukları ve geniş betonarme saçağıdır.

Yapı inşa dönemi olan 1950'lerden günümüze kütle-mekân-eleman ölçeğinde bir dizi müdahale görmüştür. Söz konusu müdahaleler birinci kat özgün mekân kurgusunu ve orta boşluğun iç mekândan algısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Buna karşın yapı, kütle biçimlenişi; cephe organizasyonu; cephe elemanları ile sahip olduğu ve II. Ulusal mimari anlayışı yansıtan özgün mimari kimliğini büyük ölçüde sürdürmektedir.

İZMİR TİRE Ziraat Bankası Şube Hizmet Binası

Hümeyra BİROL AKKURT
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dilara YARATGAN
Dokuz Eylül Üniversitesi

Ziraat Bankası Tire Şube Hizmet Binası, yerleşimin 1950-60 tarihlerinde yeniden yapılanan bölgesinde, dönemin hakim modernist anlayışı çerçevesinde oluşturulmuş bir dizi kurumsal yapı ile birlikte yer almaktadır. İzmir II nolu KTVKK'nun 2003 tarihli kararı ile belirlenen Kentsel sit alanı içinde yer alan bu bölge erken Cumhuriyet dönemi kentsel ve mimari düzenlemelerinin yanı sıra geleneksel konut ve ticaret alanını da içine almaktadır. Yapının inşa tarihine dair bir belgeye ulaşılamamakla birlikte, içinde konumlandığı bölgenin oluşum dönemi ve mimari dili üzerinden 1950-1960 döneminde inşa edildiği düşünülmektedir.

Döneminin hakim mimari dili çerçevesinde kübik bir kütleyle sahip olan yapının zemin katı bankacılık hizmetleri, birinci katı lojman birimleri, bodrum katı ise kasalar ve servis kullanımlarına hizmet verecek biçimde kurgulanmıştır. Ancak kullanım sürecinde gerçekleşen kapsamlı müdahaleler sonucunda özgün mekansal kurgu büyük ölçüde yok olmuştur. Buna karşın yapı kütlelerinin odağında konumlanarak lojman birimlerini örgütleyen orta boşluk, iç mekandan algılanmasa da, varlığını sürdürmektedir.

Yapının öznel karakterini oluşturan en önemli unsur, II. Ulusal Mimari Üslup'un tasarım ilkeleri doğrultusunda tasarlanan kütle biçimi ve cephe kurgusudur. Süslemeden arındırılmış yalın cephe organizasyonu; cephe bütününde vurgulanan bir çerçeve eleman ile sınırlanmış boşluk düzeni; kütle bitişinde geniş saçak kullanımı ve giriş mekanlarını vurgulayan güneş kırıcılar yapının karakteristik cephe dilini oluşturan temel unsurlardır. Yapı boşlukları, II. Ulusal mimaride sıklıkla kullanıldığı üzere ve işlevsel gerekliliklere de yanıt verecek biçimde, katlara göre farklılaşmıştır. Zemin katın dizi düşey boşluklu pencere düzeni kurumsal temsili vurgulayan logolu demir parmaklıklarla zenginleştirilmiş, buna karşın lojman kullanımlarına hizmet veren Birinci kat pencere boşlukları daha küçük boyutlu ve yalın biçimde kurgulanmıştır.

Ziraat Bankası Tire hizmet binası üzerinde tescil kaydı bulunmamaktadır ve kullanım sürecinde gerçekleştirilen müdahaleler sonucunda özgün mekansal kurgusunu büyük ölçüde yitirmiştir. Buna karşın yapı, kentsel sit içinde yer almasının da etkisi ile döneminin mimari dilini yansıtan özgün cephe kurgusunu sürdürmektedir.

DENİZLİ Merkez Bankası Binası

Öncü BAŞOĞLAN AVŞAR
Pamukkale Üniversitesi
Ayşenur ŞENEL FİDANGENÇ
Pamukkale Üniversitesi

Denizli Merkez Bankası Binası, hem Denizli ve çevresindeki illerde bulunan en nitelikli 20. yüzyıl mimarlık örneklerinden biri, hem de Cengiz Bektaş'ın en önemli eserlerinden biridir. Yapı 5 katlı betonarme bir yapıdır. Mimar, giriş katında yapıyı 2 kat boyunca geri çekerek yoğun yaya trafiğinin aktığı cadde ile yapı arasında geniş, ferah ve nitelikli bir ara giriş mekânı elde etmiştir. Bu mekân yarım kat boyunca çıkan merdivenler ve üst kattaki inen kolonlar ile kentsel-anıtsal bir nitelik taşımaktadır ve yapının en vurucu mekânsal değerlerinden biridir. Yapı iç boşluklu bir yapıdır. İç boşluk 2. kat hizasından opak cam malzeme ile kapatılarak hem aydınlık bir bekleme holü elde edilmiş hem de çalışanlar için ferah bir çalışma ortamı oluşturulmuştur. Üst kattaki ofisler açık ofis düzeninde planlanmıştır. Çalışanlar için sosyal bir alan olarak tasarlanan 3. katta duvarlar geri çekilerek kentin manzarasına hâkim geniş bir teras elde edilmiştir. 4. ve 5. katlar lojman ve konaklamaya ayrılmıştır.

Cephe tasarımlarında yatay etki hâkimdir. Yapının taşıyıcı sistemi geri çekilerek pencere açıklıkları ve cephe tasarımı strüktürel sistemden bağımsızlaştırılmıştır. İlk iki kat boyunca görülen geleneksel cumba yorumları hem cephelerin yatay vurgusunu hareketlendirmiş hem de yapıyı plan düzleminde olduğu gibi cephede de geleneksel ile modernin birleştiği bir noktaya taşımıştır. Bununla birlikte ön cephede iki kat boyunca çıkan kolonlar yapıya anıtsal bir özellik katmaktadır.

Yapının taşıyıcı sistemi betonarme karkas sistemdir. Geniş açıklığın geçildiği orta boşlukta betonarme kaset sistemi kullanılmış, kasetler opak cam ile örtülmüştür. İç mekânda brüt beton yüzeyler çıplak bırakılmıştır. Ofis katındaki ara bölme duvarlarda masif ahşap kullanılmıştır. Zemin kaplamalarında dökme mozaik, mermer ve ahşap kullanılmıştır. Cephelerde beton yüzeyler dökme mozaik plakalarla kaplanmıştır. Pencere doğramalarında ve teras katındaki güneş kırıcılarında alüminyum malzeme kullanılmıştır. Denizli Merkez Bankası planında gördüğümüz, Bektaş'ın Türk Dil Kurumu (1972) ve Babadağlılar Çarşısı (1973) gibi projelerinde de görülen, tasarımın başat ögesi olan iç boşluk geleneksel mimaride sıklıkla görülen orta holün bir yorumudur. Gelenekselde bütün alt mekânların bağlandığı orta hol, Bektaş'ın yorumuyla yatay ve düşeyde mekânları hem görsel hem de fonksiyonel olarak bağlayan bir hacim haline gelmiştir. Bu iç boşluk hem cephede hem de plan düzleminde sokak ile kurulan ilişkide kendini ifade etmektedir. Bina kütesinin giriş boşluğu kullanıcıyı ana mekân olan iç boşluğa dâhil etmektedir. Böylelikle kütlede girişi tanımlayan bir boşluk olmasından öte Bektaş'ın benimsediği iç-dış uyumu ilkesi doğrultusunda mekân algısında hem görsel hem de fonksiyonel süreklilik sağlanmaktadır. İç boşluğun üzerindeki tepe ışığı banka katını doğal olarak aydınlatmasının yanısıra katların görsel algısını opaklaştırarak çalışanların yaşama alanı için gerekli olan mahremiyeti de sağlamaktadır. Ayrıca bu tepe ışığı iç boşluğu ikiye bölerek daha özel olan, bir başka deyişle sadece çalışanların sosyal ve yaşam alanlarına hitap eden ikincil bir hacim de meydana getirmesiyle tasarımı zenginleştirmiştir.

İSTANBUL

Başak Sigorta Merkez ve Ziraat Bankası Şube Binası

Nezih R. AYSEL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İstanbul, Şişli ilçesi, Harbiye Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi ile Selbaşı Sokağı köşesinde yer alan Başak Sigorta Binasının projesi, 1963 yılında şirket yönetiminin sınırlı yarışma yöntemiyle çağrılı mimarlık bürolarından teklif alma usulüyle elde edilmiştir.

Mimarlar Asım Mutlu, Utarit İzgi, Esad Suher; 1959-61 yılları arasında Yılmaz Zenger, Ünal Demiraslan ve Zühtü Müridoğlu'nun da yer aldığı M6 Mimarlar Grubu ortaklığında birlikte çalışmaya başlamış, 1961 yılında yeniden yapılanarak çalışmalarını 1975 yılına dek "M3 Şehircilik Mimarlık İnşaat Atelyesi" altında sürdürmüşlerdir. M3 grubunun önemli işleri arasında, Pendik'te Adnan Kunt Yalısı (1964), Harbiye Başak Sigorta Binası (1965), Nişantaşı 3MİM Apartmanı (1966), Baltalimanı Paşa Tatar Evi (1966) ve Kalamış'ta Seyfettin Aydemir Evi (1966) sayılabilir.

Döneminin yapım teknolojilerini zorlayarak inşaatı tamamlanan Başak Sigorta Binası, İstanbul'un ilk çok katlı ofis binalarından biridir. Bina, yapım teknolojisi çözümleri ile Türk Mimarlığının teknolojiye bağlı gelişim sürecinde ilerici bir yaklaşımın temsili olarak değerlendirilmelidir. Bina, tümüyle yerli bir planlama ve üretim çalışmasının ürünü olarak perde duvar uygulamasının da ülkemizdeki ilk örnekleri arasındadır.

Betonarme karkas olarak inşa edilen yapının, görünen yerlerinde betonarme iki kademeli olarak dökülmüş, dış yüzünde mimarların aynı dönemde başka yapılarında da uyguladıkları beyaz çimento kullanılarak sıvasız bırakılmıştır. Cephe alüminyum perde duvar olarak detaylandırılmış, parapet alanları ön ve yan cephelerde doğal taş (diabaz), arka cephe de ise suni taş plak ile çözümlenmiştir.

M3 Grubunun işlerinde ve özellikle Utarit İzgi'nin mimar olarak tasarladığı ve hayata geçirdiği tüm yapılarında plastik sanatların yapıda önemli bir yeri vardır. Mimarların, Güzel Sanatlar Akademisi öğretim kadrosunda olmaları dolayısıyla sanatçılarla yakın ilişkiler içinde olmaları sanat eserlerine yer vermede etkili olmuştur. Başak Sigorta Binasında da giriş holü duvarında Türkiye'nin ilk kadın seramikçisi ve çağdaş seramik sanatının öncüsü olan Füreya Koral imzalı büyük bir seramik pano yer almaktadır.

Bina, özellikle 1980'li yıllardan itibaren gelişen ofis teknolojileri ve kullanım programının yoğunluğundaki değişikliklere bağlı olarak, inşa döneminin yalın ve nitelikli mimari özelliklerini yitirmeye başlamıştır. Bu tarihlerden sonra binaya bir çekme kat eklenmiştir. Bankanın 2006 yılında Başak Sigorta'yı satması ile birlikte yönetim merkezinin taşınması binanın giderek itibar kaybetmesine de yol açmıştır. Binanın karakteristik özelliği olan cephe, basit onarım adı altında bozulmuştur. Aynı dönemde İstanbul II. Nolu K.T.V.K.K tarafından, Türk mimarlığının teknolojik gelişimini sergileyen ilk örnekler arasında olması, kent ve ülke mimarlığı kültür ve belleği açısından detay ve mekân özellikleri ile korunabilmesi amacıyla, kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Bu karara rağmen 2013 hareketli yazında yerine otel yapılmak üzere yıkılmıştır.

KAYSERİ Seher İş Hanı

Z. Özlem PARLAK BİÇER
Erciyes Üniversitesi
Murat ŞAHİN
Erciyes Üniversitesi

Seher İş Hanı benzer nitelikte bitişik nizam yapı ve/veya yapı blokları arasındadır. Yapı batı cephesinden diğer yapılarla bitişik nizamda inşa edilmiştir. Doğu yönünde ise ara sokağa dönen kavşak bulunmaktadır. Dolayısı ile yapı köşe bina olma yönü ile bir kentsel röper olmaktadır. Güneyinde Ahmet Paşa Caddesi ve kayseri için önemli idari yapılardan olan eski adliye binası bulunmaktadır. Bu durum yapının kullanımında kullanıcının işlev seçimini de belirlemiştir. Yapının güneyinde bulunan yol ile bağlantılı olarak kayseri meydanına çıkış sağlanmaktadır. Meydana giden yolda yapı, tanımlayıcı özelliktedir. Kayseri'nin eski yerleşimlerinden olan ve merkezde bulunan Serçeönü mahallesindeki yapı, kuzeyindeki safran ara sokağı ile kuzey yapı bloklarından ayrılmaktadır. Seher İş Hanı köşe parselde yer almaktadır. Bina, inşaat ruhsatı bilgilerinde de görüldüğü üzere, dükkanların olduğu zemin ve büroların bulunduğu 4 normal kattan oluşmaktadır. Zamanla terası kapatılarak kullanılmıştır. Seher İş Hanı, yapıldığı dönem içerisindeki teknoloji ve malzemelerle Kayseri'de yapılan ilk giydirme cepheye sahip yapısıdır. Ayrıca o dönemde yapılan yapının iç mekanlarında, dış cephe kenarlarındaki ızgara biçiminde oluşturulan yerden ısıtma sistemi dikkat çekicidir.

Günümüzde halen iş hanı olarak kullanılan binanın güney ve doğu cepheleri, Kayseri belediyesince, cephelerinin eskiliği, işyeri tabelalarından dolayı görsel kirliliği ve meydana cephe vermesi sebebi ile kaplama yapılmıştır. Ayrıca sonradan eklenen teras kapaması da kaldırılmıştır. Yapılan yeni kaplamalar cephenin modern mimarisine uygun düşünülmüş olsa da yapının modern mimari kaygılarını yok etmiştir. Yine yapılan cephe kaplamaları ile yapı, bulunduğu bitişik nizam içerisindeki farklılığını da kaybetmiştir. Yapı, bulunduğu blok içerisinde diğer binalarla bir bütün olarak görülmektedir. yapıya uygulanan kaplama malzemesinin rengi ise yapının eski cephesinin orijinal gri tonlu beton renginin dışında, sarı ve beyaz renkler olarak seçilmiştir. Yapının taşıyıcı sistemi betonarme iskeletli sistemdir. İskeletli sistem içerisindeki bölücü duvarlar ise briket olarak inşa edilmiştir. Günümüzde iç mekanlar, kullanıcıların zaman içerisindeki eskimleri yenilemek için yaptıkları kaplama malzeme değişikliğine sahiptir. Cephede görülen açıklıkları oluşturan pencere sistemleri, iklim şartları da göz önüne alınarak, zamanla plastik esaslı pencere kesitlerine ve ısı yalıtımlı camların kullanımına dönüşmüştür.

KAYSERİ Meydan İş Hanı

Z. Özlem PARLAK BİÇER
Erciyes Üniversitesi
Yasemin ÖZKIRANARTLI
Erciyes Üniversitesi

1950 yılından itibaren Kayseri'nin eski mahallelerinin yıkılarak yerine, merkezi iş alanlarının yapıldığı görülmektedir. Meydan İşhanı da bu şekilde ortaya çıkmış bir yapıdır. Çevresi adliye binası orduvevi ve valilik gibi önemli binalarla çevrelenmektedir. Böyle önemli bir bölgede yer alması günümüze kadar işlevini sürdürebilmesini getirmiştir. Yapı benzer nitelikte bitişik nizam yapı blokları arasındadır. Yapı batı cephesinde aynı mimari özelliklere sahip bir diğer yapı ile ve doğu cephesinden ise Seher İşhanı ile bitişik nizamda inşa edilmiştir. Güneyinde Ahmet Paşa Caddesi ve eski Adliye Binası bulunmaktadır. Bu durum yapının kullanımında kullanıcının işlev seçimini de belirlemiştir. Yapının güneyinde bulunan yol ile bağlantılı olarak Kayseri Meydanına çıkış sağlanmaktadır. Meydana giden yolda yapı, tanımlayıcı özelliktedir. Kayseri'nin eski yerleşimlerinden olan ve merkezde bulunan Serçeönü Mahallesiindeki yapı, kuzeyindeki Safran Ara Sokağı ile kuzeyindeki yapı bloklarından ayrılmaktadır. Yapının kuzey ve güney cepheleri modern mimarinin bir göstergesi olan geniş boşluklu, doluluk oranı az bir karakteristiğe sahiptir. Bitişik nizam düzeni içerisinde yapılan Meydan İşhanı kuzey ve güney cephe bir yapıdır. Binanın, ulaşılan mimari projelerinde görüldüğü üzere, bodurum, zemin, 4 normal kat ve çatı katı bulunmaktadır. Orjinalinde iş hanı olarak tasarlanan binanın bünyesinde 31 işyeri vardır. Günümüzde binanın güney cephesi, kayseri belediyesince, cephelerinin eskiliği, işyeri tabelalarından dolayı görsel kirliliği ve meydana cephe vermesinden dolayı kaplama yapılmıştır. Yapılan yeni kaplamalar cephenin modern mimarisine uygun düşünülmüş olsa da yapının modern mimari kaygılarını yok etmiştir. Cephe boşlukları olarak tanımlanabilecek pencere oranları ise eski oranlarına uygun olarak tutulmaya çalışılmış, kaplama yapılması ile azalma endişesi ortadan kalkmıştır. Ancak yanındaki diğer binaların da aynı nitelikteki kaplama malzemeleri ile kaplanması ile yapı, bulunduğu bitişik nizam içerisindeki farklılığını da kaybetmiştir. Yapıya uygulanan kaplama malzemesinin rengi ise yapının eski cephesinin orjinal kahverengi doğal taş dokulu görünümü gitmiştir. Bunun yerine günümüzde sarı ve beyaz renklerin hakim olduğu bir cephe giydirilmiştir. Yapının taşıyıcı sistemi betonarme iskeletli sistemdir. İskeletli sistem içerisindeki bölücü duvarlar ise briket olarak inşa edilmiştir. Günümüzde iç mekanlar, kullanıcıların zaman içerisindeki eskimeleri yenilemek için yaptıkları kaplama malzeme değişikliğine sahiptir. Cephede görülen açıklıkları oluşturan pencere sistemleri, iklim şartları da göz önüne alınarak, zamanla plastik esaslı pencere kesitlerine ve ısı yalıtımlı camların kullanımına dönüşmüştür.

İSTANBUL Manifaturacılar ve Kumaşçılar Çarşısı (İMÇ)

Cahide Nur CÜNÜK

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Fatma Zehra SARIHAN

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Nur Hilal VURAL

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

1954 yılında Sultanhamam çevresindeki manifaturacıları belediyenin bölge için aldığı yayalaştırma kararı sonrasında hem daha elverişli, malların erişiminin kolay olacağı hem de daha geniş bir mekâna taşımak ve bunun için bir çarşı kurmak amacıyla İstanbul Manifaturacılar ve Kumaşçılar Kooperatifi kuruldu. Bu kooperatifin talebi doğrultusunda 1958 yılında Bozdoğan Kemeru ile Unkapanı arasında kalan Atatürk Bulvarı boyunca uzanan arsa için açılan Mevzi İmar Planı yarışmasında birinci olan Cihat Fındıkoğlu ve arkadaşlarının projesi, dönemin belediye danışmanı Piccinato'nun katkısı ile geliştirildi. Bu plan arsanın imar sınırlarını belirlemiş oldu. Ardından 1960'da açılan mimari proje yarışmasında Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler'in projesi birinci seçildi. İki kısım halinde ihale edilen İMÇ 1967 ve 1968 yıllarında tamamlandı. Proje inşa sürecinde birkaç değişikliğe uğramıştır. Ancak genel hatların konduğu söylenebilir. İnşaat sırasında karşılaşılan mezarlar projeye eklenmiş, mezarlar, Katip Çelebi ve Hızır Bey'e ait, böylelikle korunmuş aynı zamanda projeye pozitif bir ek oldu.

İMÇ Atatürk bulvarına açıyla konumlanmış, bulvar çizgisini bütünde takip etmesine karşın, her blok önde yayayı içeri alacak üçgenler oluşturacak bir açıyla tasarlanmıştır. Ki bu döndürme, blokların galerilerinden -iç avlularından- Süleymaniye'nin algılanmasını sağlamıştır. Cephede küçük çıkmalara hareket sağlanmış, bu çıkmalara cumbaları hatırlatması bakımından bölgenin tarihi dokusuyla uyum sağlamayı amaçlamıştır. Yine cephede kafesli pencerelerden ilham alan kiremit rengi elemanlar kullanılmıştır. Brüt beton ve traverten yapının hâkim malzemesidir. Süreç içinde birtakım müdahaleler tahribatlar olmuş, cephelerdeki kafes elemanlar kullanıcılar tarafından kaldırılmış, beyaz travertenler renkli boyanmıştır. Her ne kadar yapının mimarları renkli boyanan beyaz travertenler için dava açmış ve kazanmış da olsa, kullanıcıların İMÇ'yi kendi ihtiyaçları doğrultusunda bir anlamda yeniden inşaaya devam ettiği söylenebilir. İşte tam da bu "yeniden üretim" İstanbul'un dönüşen kent anlayışına uymaktadır. Honru'nun söylediği gibi, "İMÇ, İstanbul'un sürekli genişleyen ve dönüşen bu mega şehrin yapısının küçük bir evrene sıkıştırılmış hali."

İstanbul Manifaturacılar Çarşısı blokları; dönemin mimari üslubunu geliştirdiği, sanat ve endüstriyi ve ticareti aynı mekânda birleştirdiği, araziye yayılan ve yüksek katlı olmayan bir yapıyı kullanarak çevresiyle çekişme halinde olmadığı ve bilakis rol çalmadan bireyselleşebildiği için önemlidir.

Başlangıçta katı rasyonalist modernist bir yaklaşımla tasarlanan blokların açılışından kısa bir süre sonra kullanıcılar tarafından hızlı bir değişikliğe uğratılması da ilginçtir. Sosyal anlamda bir "modern mimari ütopyasının" bir dönemin 'köşeyi dönme ve meşhur olma' hayali ile İstanbul'a akan Anadolu insanının birincil mekânı haline gelmesi de ironiktir. Yapının mimarı Doğan Tekeli şöyle der; "Manifaturacılar Çarşısının proje ve inşaatının hikâyesi aydınlanma devrimini içselleştiremeyen toplumumuzda, özgün ve çağdaş mimariyi amaçlarken yaşananların hikâyesidir." Ya da bir mimari eser eliyle toplumsal dönüşüme katkıda bulunmaya çalışmanın veya bunu arzulamanın hikâyesidir.

GAZİANTEP T.C. Merkez Bankası

*Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi
M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi*

Gaziantep Merkez Bankası, Gaziantep İli'nin Şahinbey Belediyesi içerisindeki Hürriyet Caddesi'nde konumlanmaktadır. 10 nolu pafta, 1069 nolu ada, 106 nolu parsel üzerinde yer almaktadır. Hürriyet Caddesi Cumhuriyet sonrası yapılaşmanın görüldüğü akslardan biridir. 1956 yılında inşa edilen Merkez Bankası günümüzde işlevini sürdürmektedir. Yapı Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.01.1992 gün ve 1081 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Yapının fiziksel durumu iyidir. Yapıya sonradan modern bir bina eklenmiştir. 1990 öncesinde L tipi vaziyet planı olan Merkez Bankası, ek bina ile dikdörtgen bir vaziyete sahip olmuştur. Döneme ait yapı tek bloktan oluşmaktadır. Ek blok ise çağdaş malzemelerle betonarme strüktürlü yapılmıştır. Orijinal yapı bodrum ile birlikte toplam üç kattan oluşan yapıya cadde üzerinden, yükseltilmiş bir kotla girilmektedir. Birinci kat, ilk yapıldığı dönemde banka çalışanlarına hizmet veren lojman olarak kullanılmıştır. Bu kat sonradan bankanın ana fonksiyonuna eklenmiştir.

Yapı betonarme karkas yapım sistemi ile inşa edilmiştir. Ancak cephe doğal kesme taş ile kaplanmıştır. Genel olarak, yanaşık derzli kesme taş ve iki sıra tuğladan oluşan silmelerle almaşık düzenli bir cephe karakteri oluşturulmuştur. Doğu (giriş) cephesi baskındır ve üslubu yansıtmaktadır. Üst kat pencereleri basık kemerli niş içine yerleştirilmiş dikdörtgen doğramalardan oluşmaktadır. Monotonluğu bozmak için üst kattaki iki pencere, alt kattaki dikdörtgen çerçeveli daha büyük ebatlı pencerelere tekabül etmektedir. Alt kat pencereleri üstünde tek parçadan oluşan, yaklaşık 20 cm. eninde sundurma örtü bulunmaktadır. Ayrıca bu pencerelerin denizliği de örtü gibi ortak ve tektir. Bu pencerelerin altında dönemin izlerini yansıtan taşıyıcı özelliği olmayan süslemeler bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerindeki sundurma örtü de zemin kat pencerelerinin örtü ve denizliklerinde olduğu gibi tuğla silmelerin yatay sürekliliğini sağlamaktadır. Üst kat pencereleri üç sıra tuğla silmeye karşılık gelirken, alt kat pencereleri dört sıra silmeye, giriş kapısı beş sıra tuğlaya karşılık gelmektedir. Buna ek olarak, giriş kapısı kendisini çerçevelleyen söveden dolayı daha anıtsal bir görünüme sahip olmuştur. Diğer cephelerde fonksiyonlar gereği pencere boşluklarının boyutları ve dizilimleri değişiklik göstermiştir. Yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Çatı saçağı dönemin üslubunu yansıtan diğer yapılarda olduğu gibi yaklaşık 1.00-1.20 cm. dir. Marsilya tipi kiremit kaplıdır.

Yapı Cumhuriyet Dönemine ait Hürriyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yapı karşısında yer alan Adliye Binası ve Cumhuriyet Meydanı gibi Cumhuriyet Dönemi izlerinden biridir. Yapının, 1960' lı yıllarda, diğer Cumhuriyet Dönemi yapıları olan Emlak Kredi Bankası, Eski P.T.T. binası, Merkez Bankası ve Ziraat Bankası ile dönemin mimari karakterini yansıtan bir silüet oluşturduğu gözlemlenmektedir. Kentsel bellek açısından öneme sahip olmasının yanı sıra mimari karakteri bakımından da nitelikli bir yapıdır. Bu nedenle yapı mimari, kentsel, toplumsal, kültürel ve tarihsel açılarından öneme sahiptir.

ADANA Adana Merkez Ziraat Bankası Binası

Ayşe DURUKAN KOPUZ
Namık Kemal Üniversitesi

Bodrum üstü iki kattan oluşan yapı Eski Adana bölgesinde köşe parselde yer almaktadır. İki yolun kesiştiği noktada yer alan binanın girişi 45 derecelik açıyla kırılarak köşeden verilmiştir. Yine ulusal mimarlık döneminin izlerinden olan “balkon” mekanı girişin üzerinde yer almaktadır. Zemin katın pencereleri kesikli bir şekilde üst kat pencereleri dikdörtgen olmuştur. Pencere üstlerinde ve yanlarında görülen mukarnas işlemler ve payandalar dikkat çekicidir.

İSTANBUL Büyük Beşiktaş Çarşısı

Arbil ÖTKÜNÇ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Postane Pasajı ya da Postane Çarşısı olarak da adlandırılan Büyük Beşiktaş Çarşısı, 1970'lerin sonlarında mimar Sedat Gürel (1925-1987) ile mimar Radi Birol (1927-2011) tarafından tasarlanmıştır. 1980'lerin başında inşa edilen yapı, Ünsal İnşaat Şirketi'nin uygulaması sırasında projesinden kısmen farklılaşmış olsa da mimarlarının modernist tasarım anlayışının ve çevre duyarlılığının izlerini taşımaktadır.

Planda yaklaşık 45x68 m boyutlarındaki betonarme yapı, çarşı ve işyeri olarak kullanılan 184 bağımsız birimi kapsayan bir yarı bodrum, bir zemin ve bir normal kat ve onun terasında bulunan bir açık otoparktan oluşmaktadır. Hem yarı bodrum hem de zemin kattan ticari olarak en verimli şekilde faydalanabilmek için yapının kesiti yarım katlarla çözülmüştür. Otoparkın terasa alınması yapının son katının üst döşemesiz kullanılmasına imkân vermiş, yanındaki Sinanpaşa Camii'nin gabarisinin aşılmasını önlemiştir. Yapı, böylece Boğaz'dan sınırlı olarak algılanmaktadır.

Yapı planda mevcut parçalı dokuya göre iri görünse de cephelerinin yarı açık olması, içinin galeri boşluklu olması itibari ile geçirgen ve çevreye uyumludur. Boşlukların içindeki yetişkin ağaçlar çarşının yapımından önce de mevcuttur. Yaklaşık olarak dikdörtgen konturlu yapı, köşegenler doğrultusunda 6 m. aralıklı düzgün bir aks sistemine sahiptir. Yapının planındaki ızgaranın 45 derece açı ile oluşturulmuş olması cephede hareketlilik yaratma imkânı doğurmuştur. 2012 yılında sahipleri tarafından tasarımın ana fikrine uygun olacak şekilde yapılan asma tavanın bitişleri de bu 45 derece açı ile duran mevcut ızgara sisteminin modülasyonuna uygundur. Yapının köşesindeki dönel otopark rampası çevredeki dar sokakların bitiminde bir nirengi noktası olarak algılanmaktadır.

Yapı genel biçimini, doluluk boşluk oranlarını, planını günümüzde de korumuştur. En önemli değişiklik, 2013 yılında zemin kat ve 1. kat arasına eklenen yürüyen merdivendir. Yapı özgün biçimini korumasını mülkiyetinin büyük oranda hala işveren ve müteahhitlerine ait olmasına borçludur. Ancak yapıya sonradan eklenen farklı boyut ve biçimlerdeki tabelalar, reklam panoları, aydınlatma elemanları ve ek dükkânlar mimarisinin ve cephe dilinin algılanmasını zorlaştırmaktadır. Büyük Beşiktaş Çarşısı, ülkemizde kapalı alışveriş merkezlerinin yeni uygulanmaya başladığı 1985 yılında hizmete açılan ilk alışveriş merkezlerinden biridir. Atilla Yücel'in ifadesi ile "konsept olarak neredeyse öncü"dür. Hem kent içindeki merkezi konumu, hem de sınırlı boyutları nedeniyle 1988 yılında Galleria alışveriş merkezinde ilk defa uygulanacak yaklaşım gibi içe dönük değildir. Tam olarak çarşı kullanımından alışveriş merkezi tipolojisine geçilen döneme tarihlenmektedir. Yapı, yoğun kent dokusunun içinde yer almakta, ayrıca tarihi ve önemli yapılarla çevrelenmektedir. Sinan Paşa Camii (1555), İstanbul Deniz Müzesi, eski Yumurcak Sineması bunlardan bazılarıdır. Yapıldığı tarihte yerinde ve çevresinde açık ve kapalı sinemalar varken günümüzde tamamen ticaret işlevi ile çevrilidir. Yapının önemi kentle kurduğu ilişkidir. Beşiktaş'ın belirli sokak ve caddelerine ve başka alışveriş merkezlerine çok akışkan şekilde bağlanmaktadır. Yarı açık olması sayesinde adeta kamusal alanın devamı şeklinde kullanılmaktadır. Beşiktaş maçları öncesi çarşı taraftar grubunun Büyük Beşiktaş Çarşısı önündeki meydana, çevresinde, terasında toplanması bunun göstergesidir.

BURDUR Tarihi Çarşıda Ticarethane

Seda ŞİMŞEK TOLACI
Süleyman Demirel Üniversitesi
Ş. Gülin BEYHAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Yapı; kentsel sit alanı olarak ilan edilen alanın çekirdeğini oluşturan ticari merkezde bulunmaktadır. Bu merkezin odak noktasını oluşturan Ulu Cami ve Saat Kulesi'nin hemen yanında, uzun yıllardır semt pazarının kurulduğu aks üzerinde oluşmuş küçük ölçekli meydan üzerinde köşe parselde konumlanmıştır. Kentin ilk betonarme yapılarından bir tanesi olan binanın çatısında bulunan rozet üzerinde 1933 yılında inşa edildiğine dair kabartma bir yazı bulunmaktadır.Yapı ilk inşa edildiği dönemden günümüze kadar ticari işlevli olarak kullanılmaktadır.

Bodrum, zemin ve 1. kat olarak tasarlanmış olan yapının zemin katı süreç içerisinde farklı kullanıcılar tarafından çeşitli ticari ürünlerin pazarlanmasında veya ofis işleviyle kullanılmıştır. Çalışmanın hazırlandığı tarihte zemin katta bulunan dükkan mekanlarından 2 adedi ve birinci katın tamamının kullanıcısının olmadığı görülmüştür.

Zemin kat; kolonlar arasında oluşturulmuş kemerlerin açıklıkları boyunca 3 adet mekana bölünmüştür. Açıklıklar tamamen doğramalarla kaplanmış, özgün durumlarında, üzerlerinde demir malzemenin yapılmış kepenkler kullanılmıştır. Birinci katta Ulu Cami ve Saat Kulesi yönünde cephe boyunca balkon mevcuttur. Simetrik olmayan cephe düzeninde balkona açılan kapının sağ tarafında 2, sol tarafında 3 adet pencere açıklığı mevcuttur. Teras çatıda bulunan alınlık, açıklıkların aksine simetrik olarak konumlandırılmıştır. Güney yönünde Alacacılar Sokak'a yönelmiş olan cephenin 1. katında açıklığı diğer cepheye göre daha az olan 2 adet pencere, zemin katta ise bir adet diğer cephedeki kemer boyutları ile aynı olan, bir adet daha dar açıklığa sahip olan kemerli doğramalar mevcuttur.

Bina zaman içerisinde çeşitli ölçeklerde değişime uğramıştır. Zemin katta bulunan dükkan metrekareleri süreç içerisinde, işlev gereksinimlerine göre farklılaştırılmıştır. Dış cephede kullanılan demir malzemenin yapılmış olan doğramalar değiştirilmiş, kepenkler kaldırılmıştır. Yapının 1. katında parapet silmesi ve döşeme silmesi arasında bulunan bezemeler günümüzde mevcut değildir. Yapının dış cepheleri ve bu cephelerde bulunan bezemelerin renklerinde değişiklikler mevcuttur.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilmiş olan bu ticari yapı, alanda bulunan diğer tarihi ticari mekanlardan özellikle 1. kat cephe düzenindeki özgün karakteristik durum bağlamında ayrılmaktadır. İşlev devamlılığı ve yapısal özgünlük taşıyan binanın, bulunduğu konum, inşa edildiği dönem ve bu dönemin mimari akım ve teknolojik özellikleri bağlamında değerlendirildiğinde gelecekte de var olmayı hak ettiği görülmektedir.

YALOVA T.C. Ziraat Bankası Şube Binası

Efe Emre USMAN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Dilvin Hazal AKKAYA

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Nezih R. AYSEL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Ziraat Bankası Yalova Şube Binası; kentin sahil kesiminde, en eski caddelerinden biri olan Gazi Paşa Caddesi'nde oldukça merkezi bir noktada yer almaktadır. Ön cephesi yaklaşık 14 m olan 496 m² alana sahip köşe bir parsel üzerinde konumlandırılan yapı; 1969 yılında Prof. Muhlis Türkmen tarafından projelendirilmiştir. Ziraat Bankası İnşaat Bürosu tarafından 1970 yılında inşa edilmiştir.

Yalova Ziraat Bankası Şube binası için istenilen program; Ziraat Bankası tarafından 1951 yılında açılan tip plan proje yarışmasında istenilen programla paralellik göstermektedir. Binanın zemin katında bankaya ait ana girişinin yanı sıra, zirai krediler girişi ve lojman girişi olmak üzere üç giriş yer almaktadır. Banka ana girişi ve lojman girişi cadde üzerinde yer alan ön cepheden verilirken, diğer giriş Park Sokak'tan verilmiştir. Esas giriş katı olan zemin katında banka girişi, müşteri holü, müdür muavini odaları, veznelere, kasa dairesi, santral ve ıslak hacimler bulunmaktadır. Binanın 1. katı zirai krediler servisi, müşteri holleri, vezne, banka pasif servisi, müdür odası, muhasebe, müfettiş odası ve genel arşiv gibi mekânlara ayrılmıştır. 2. Kat personel için toplantı, yemek ve dinlenme mekânlarından oluşmaktadır. Ayrıca müfettiş için ayrılmış lojman bu katta yer almaktadır. Binanın 3. ve 4. katları ise memur lojmanları olarak tasarlanmıştır. Farklı fonksiyonlara geometrik bir düzende cevap veren yapı, köşe arsa üzerinde duyarlılıkla konumlandırılmıştır. İki kat halinde planlanan banka, geçirgen cephesiyle dikkat çekerken, banka hacminin üzerinde yükselen konut bölümü çıkma, balkon ve geniş saçaklarıyla mimari bütünlüğü sağlamıştır. Taşıyıcı sistemi betonarme karkas olan yapı son derece yalın çözümlenmiş bir cepheye sahiptir. Yapı genel hatlarıyla dönemin konut mimarisine; geniş saçığı, ön cephede bulunan cumba karakterli çıkması ve doğrama oranları ile atıfta bulunmakta ve Türk Evi karakterinin izlerini taşımaktadır. Ziraat Bankası Şube Binası günümüzde özgün kullanımına genel hatlarını koruyarak devam etmektedir. Yapıldığı dönemde cephesinde ahşap elemanlar kullanılan yapıda zaman içerisinde yapılan tadilatlarla bu elemanlar sökülmüş, pencere açıklıklarının bölüntüleri ve yükseklikleri değişmiş, cephe kompozisyonu farklılaştırılmıştır. Son dönemde yapılan değişiklik ile zemin katta yer alan bankanın müşteri ana girişi kapatılmıştır. Projede Park Sokak'tan verilen Zirai krediler girişi; bugün için ana giriş olarak kullanılmaktadır. Tasarımında farklı renk tonlarıyla cephede dengeyi sağlayabilen yapı, bakım-onarım çalışmaları sırasında tek renge boyanmış ve bu karakterini kaybetmiştir.

Yapının mimarı Muhlis Türkmen, 1946 yılında Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümünü bitirerek öğretim kadrosuna katılmıştır. 1957-58 yılları arasında Utarit İzgi, Hamdi Şensoy ve İlhan Türegün ile birlikte, Brüksel'de gerçekleşen Expo 58 sergisi için Türkiye modern mimarlık uygulamasının önemli örneklerinden olan Türk Pavyonu'nu tasarlamıştır. Türkmen; 1950'li ve 60'lı yıllarda çeşitli banka binalarının proje yarışmalarına katılmış, (1951 Ziraat Bankası Şube ve Ajans Tip Planları Sıcak Bölge-Büyük Ajans Kategorisi'nde Mansiyon, 1955 Pangaltı İş Bankası Şube ve Lojman Binası 1.Ödülü, 1955 Galatasaray İş Bankası Şube Binası 1.'lik Ödülü, 1955 Ankara-Ulus İş Bankası Şubesi Mansiyon) kazandığı yarışmalardaki projeleri uygulanmıştır. Ziraat Bankası Yalova Şube Binası dönemin mimari karakterini taşıyan, modern ve yalın cephesiyle banka binaları içerisinde dikkate değer bir örnektir.

İZMİR BAYINDIR İş Bankası Şube Hizmet Binası

Musa YARAT
Dokuz Eylül Üniversitesi

Osmanlı döneminde olgunlaşan Bayındır yerleşimi 1938 tarihli imar planı ile Cumhuriyet dönemi planlama anlayışı doğrultusunda yeniden kurgulanmış ve gelişim alanları oluşturulmuştur. 38 planı Hacı Sinan Külliyesi çevresinde gelişen eski kent merkezi ve yerleşimin güneyinde konumlanan tren istasyonunu bağlayan ulaşım arterini odak alarak bu arterin doğusunda ve batısında yeni yerleşim alanları öngörmüştür. Bu kapsamda söz konusu arterin doğusunda bir meydan düzenlenmiş, Cumhuriyet Meydanı olarak anılan bu alan uzun süre kentin toplumsal yaşamının merkezinde yer almıştır. Y. Mimar Suat Erdeniz tarafından tasarlanan İş Bankası Bayındır Şube Hizmet Binası, 38 planı öngörüsü ile yeni kent merkezi olarak oluşturan bu alanın batı çeperine 1966-1967 tarihlerinde inşa edilmiştir.

Betonarme sistemle inşa edilmiş olan yapı kübik bir kütle diline sahiptir. Üç katlı yapının zemin katı bankacılık kullanımına, diğer katları ise lojman kullanımına hizmet vermek üzere tasarlanmıştır. Zemin katta konumlanan banka hizmet alanı yapının doğu cephesinden Cumhuriyet Meydanı ile bütünleşirken, lojman katlarının girişi kuzey cepheni yöneldiği ve geleneksel ticaret alanını Cumhuriyet Meydanı'na bağlayan Kazım Paşa Caddesi üzerinden alınmıştır.

Parsel geometrisinin de sağladığı olanak ile kütlelerin kuzey cephede kademeli olarak genişlemesi, mekânsal kurgudaki işlevsel ayrışmayı desteklemiştir. Söz konusu kademelerden biri lojman girişi ve sirkülasyon elemanını içerirken, diğeri zemin kat servis birimlerini kapsamış ve böylelikle zemin katın akışkan mekan anlayışı ile örgütlenmesine imkan tanımıştır. Bu doğrultuda doğu cepheden giriş alan zemin katın güney çeperi bankacılık holü olarak tanımlanmış, bu hol batı ve kuzey yönlerden ofis alanları ile çevrelenmiştir. Her bir katta iki adet lojman biriminin yer aldığı Birinci ve İkinci Katlarda yaşama mekânları doğu ve güney çeperlerde konumlanırken, servis birimleri ise kuzey cephede kurgulanmıştır. Yapının katlar arası işlevsel ayrımı, cephe kurgusunda belirleyici olmuştur. Yapının ana girişinin yer aldığı doğu cephesi, düşey fugalarla hareketlendirilmiş masif yüzeyi ve bu yüzeyin altında yer alan, şeffaf banka girişi ile etkileyicidir. Bankacılık mekânlarının yer aldığı zemin katın Cumhuriyet Meydanına ve Kazım Paşa Caddesine yönelen doğu ve güney cepheleri geniş boşluk düzeni ile kütlede koparılrken, batı ve kuzey cephelerde ise yatay fugalar ile üst katlardan ayrıştırılmıştır. Yapının lojman katlarında ise kübik dizi konsollar ve bunlara açılan açıklıklarla oluşturulmuş hareketli bir cephe organizasyonu görülmektedir.

2010 tarihinde tescillenmiş olan yapıda, 2010-2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olan tadilat ile zemin kat cephe kurgusu değiştirilmiştir. Bu kapsamda, özgün kurguda yer alan geniş açıklık düzenleri ve kütleli kopuş etkisi yok edilmiştir.

ULS/TRC
[Ulaştırma]
[Haberleşme]

ERZURUM Gar Binası

*A. Deniz BULUT
Atatürk Üniversitesi
Neslihan KULÖZÜ
Atatürk Üniversitesi*

Erzurum başta olmak üzere Doğu Anadolu ve ülkemiz için toplumsal, kültürel ve tarihsel öneme sahip olan Erzurum Gar Binası'nın yapımına, 1933 yılında Sivas-Erzurum arasında demiryolu inşası için Nafia Vekaletine (Bayındırlık Bakanlığı) görev verilmesiyle, 1936 yılında başlanmıştır. Almanlar tarafından inşa edilen yapı 20 Ekim 1939 tarihinde Erzurum'a trenin geldiği ilk gün işletmeye açılmıştır (Erzurum Valiliği, 1974). Erzurum Gar Binası; Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ülkenin farklı bölgelerinde yapılmış çağdaş gar binaları içerisinde mimari özellikleri açısından iki katlı, simetrik planlı, orta bölümü çıkıntılı garlar grubuna girmektedir.

Doğu-batı yönünde, 62.50 x 14.40 m. ebatlarında, enine dikdörtgen planlı olan Erzurum Gar Binası; Neo-klasik üslupta, yığma tarzda, bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere iki katlı olarak inşa edilmiştir. Tamamen hizmet birimleri ve lojman için ayrılan 1. katın yüksekliği, zemin kata göre daha düşüktür ve bu durum cephede pencere boyutlarına da yansımaktadır. Zemin katın pencereleri, kareye yakın biçimde tasarlanmış olan 1. Katın pencerelerine göre daha dar ve yüksektir. Erzurum Gar Binasında görülen farkı ölçü ve biçimlerdeki pencerelerle cephelere hareketlilik verilmesi durumu dönemin diğer gar binalarında da gözlenen bir özelliktir. Yapının giriş cephesinde üst pencerelerin altına simetrik olarak yerleştirilen alt pencerelerin ikişer tanesinin yeri kapı olarak değerlendirilmiştir. Bu kapılardan garın üst katına çıkışı sağlayan merdivenlere ulaşılır. Ana girişlerin dışında diğer birimlere ulaşılabilir, bina yüksekliğiyle orantılı olarak tasarlanmış tali kapılar da bulunmaktadır.

Yapının ön ve arka cepheleri simetrik, ancak giriş portalinin üstü çatı bütününden koparılarak ayrı bir kırma çatıyla kapatılmıştır. Giriş portalinin 4 dolu 3 boşluk olarak bölümlenmesi, ana girişten dışa doğru yapılan ve bina boyunca yükseltilen 2.70 m.'lik çıkıntı cepheye hareket katarak oluşabilecek monotonluğu engellemiştir. Cephe malzemesi olarak Gümüşhane yöresinden getirilen düzgün kesme kırmızı bazalt taşı, üst örtüde ise marsilya tipi kiremidin kullanıldığı yapının kapı ve pencere doğramaları ahşaptır.

Anadolu'nun pek çok bölgesinde olduğu gibi, modern yapı anlayışı Erzurum'a da istasyon binası ile birlikte ulaşmış; bu durum kente çok sayıda nitelikli bina yapılmasına öncülük etmiş, diğer imar hareketlerini de beraberinde getirmiştir. Erken Cumhuriyet dönemi yapılarından olan Erzurum Gar binası, o dönemde inşa edilen pek çok hükümet ve eğitim yapısı gibi Neo-klasik üslupta inşa edilmiş, Erzurum'un modern bir şehir görünümünü kazanmasında etken olmuştur. Ayrıca bugüne kadar korunma-kullanma dengesi içerisinde varlığını sürdürmüş olan Erzurum Gar Binası, Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun 25.04.1996 gün ve 752 sayılı kararıyla 25.00/248 Envanter Numarası ile tescillenmiştir.

GAZİANTEP Gar Binası

Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi
M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi

Gaziantep Gar binası, Gaziantep İli'nin Şahinbey Belediyesi içerisindeki İstasyon Caddesi'nin kuzeyinde konumlanmaktadır. 34 nolu pafta, 719 nolu ada, 12 nolu parsel üzerinde yer almaktadır. İstasyon Caddesi kent içerisinde Cumhuriyet Dönemi'nin en önemli akslarından biridir.

Gar binasının inşası 1953 yılında başlamış 1959 yılında tamamlanmıştır. 1964 yılında Gaziantep - Karkamış hattının demiryolu işletmeciliğine açılmasıyla Narlı - Karkamış demiryolu hattının en önemli garı konumuna gelmiştir.

Günümüzde yapı özgün işlevi ile kullanılmaktadır. Yapının bünyesinde T.C.D.D. Gaziantep'te Hareket Bölge Amirliği, Gar Müdürlüğü, Depo Müdürlüğü, Ambar Müdürlüğü, Yol Atölye Müdürlüğü, Yol Şube Şefliği ve Haberleşme Şefliği birimleri bulunmaktadır. Yapının fiziksel durumu iyidir.

Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı, güney cephesinde yer alan geniş meydana açılmaktadır. Ortada iki kat yüksekliğindeki galeri, doğu ve batıda ikişer kattan oluşan servis ve idari birimleri bulunmaktadır. Ana giriş, önce revaklı bir bölüme ardından ortadaki galeriye ulaşmayı sağlamaktadır. Kot farkından dolayı kuzey cephede yapı tek kata düşmektedir. Yapıyı çevreleyen bahçedeki merdivenlerin yanı sıra, yapının servis bölümünden de demir yoluna ulaşılmaktadır. Yapının ana galerili bölümünden demiryolu kotuna çıkan ve yapının kuzeyinde bulunan yer altı giriş-çıkışı bulunmaktadır. Bu merdiven gelen ve giden yolcuların sirkülasyonunu sağlamaktadır.

II. Ulusal Mimarlık akımı'nın etkisinin en net görüldüğü giriş (güney) cephesinde, anıtsallığı sağlayan 2 kat yüksekliğindeki sütunlardan oluşan revak bölümü göze çarpmaktadır. Revakın arkasındaki duvar iki sıra pencerelidir. Ancak revağın iki yanında bulunan duvarlarda, iki kat yüksekliğinde, tek parçadan oluşan pencereler bulunmaktadır. Bu pencereler anıtsallığı ve gücü sembolize eder. Giriş cephesinde dönemin üslubuna ait simetrik bir cephe karakteri vardır. Kuzey cephesi, bir sıra pencereden oluşan sade bir cephedir. Ancak bu sırayı bozmayan servis bölümünün açıldığı bir kapı da bulunmaktadır. Daha çok masif yüzeylerin hâkim olduğu doğu ve batı cephesinde servis ve idare birimlerine ait açıklıklar mevcuttur. Genel olarak cephelerde yanaşık dersli kesme taş uygulaması görülmektedir. Yapının üst örtüsü kırma çatılı ve kiremit kaplıdır. Çatı, üslubun temel özelliklerinden olan geniş saçaklara sahiptir.

Yapı kentin Cumhuriyet Dönemi izlerini yansıtan en önemli akslarından biri olan ve yapının adını verdiği İstasyon Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Kentsel bellek açısından öneme sahip olmasının yanı sıra mimari karakteri bakımından da nitelikli bir yapıdır. Bu nedenle yapı hem toplumsal, hem kültürel, hem de tarihsel öneme sahiptir.

YON/ADM
[Yönetim]

BODRUM Belediye Binası

Devrim YÜCEL BESİM
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Bodrum Eski Belediye Binası, genellikle geleneksel evleriyle bilinen; hatta günümüzde burada gelişmiş olan mimari biçime “Bodrum Mimarisi” adı verilen ve turizm dünyasının yarattığı yüksek rantlı çekiciliği ile yerel kimliğini koruma kararları arasındaki “amansız çatışmayı” yaşayan Bodrum Kenti’nden modern bir kamusal yapı örneğidir. Mimari projesi bilinmeyen yapının, o dönemde Bodrum’un Adalar’la ilişki içinde olmasından dolayı İtalyanlar’dan etkilenerek biçimlendiği söylenebilir. İnşaatın sorumlusu, o dönemde Bodrum’daki birçok binayı yapan, hatta Bodrum İskelesi inşaatından sorumlu olan Bodrum Belediyesi’nin ilk Fen İşleri Memuru, Giritli Derviş Usta’nın (Derviş Şakar) olduğu biliniyor. 1936’da yapılmış olan bina, 1881 yılında kurulan Bodrum Belediyesi’nin ilk yerleşik binası. En uzun süre belediye başkanlığı yapmış olan Dr. Mümtaz Ataman’ın döneminde (1923-1950) Kent’te daha birçok imar işleri yapılmış. Uzun süre orjinal haliyle kullanılmış olan yapının içinde, kent nüfusunun artması ve Belediye hizmetlerinin gelişmesiyle birlikte bazı yeni mekan düzenlemeleri gerekmiş. Ama asıl olarak 1983 yılında yıkılarak yerine yeni bir Belediye Binası yapılmış. Bu yeni binanın mimarları Zehra ve Baha Muzafferoğlu’dur. Tek katlı yığma yapı, ön cephesindeki yatay çizgileri ve yalın kütleleriyle Modern Mimarî’nin niteliklerini yansıtmakta ve yeni kurulan Cumhuriyet’in modern anlayışını sembolize eden bir tavidir. Belediye’nin eski sorumlu mimarlarından Neşe Gökbel’in anımsadığı şematik plana göre sağ ve soldaki balkonların arasındaki giriş, arkadaki bahçeye geçiş olanağı veren geniş bir koridora yönlendiriyor. Sol tarafta belediye meclis toplantılarının yapıldığı, nikah törenlerinin gerçekleştiği bir toplantı salonu; sağ tarafta çalışma mekanları var. Toplantı odasının arka tarafındaki kolda bu salona da açılan ofisler bulunmakta. Sağ arka köşe, ıslak servis mekanları olarak ayrılmış. Girişin sağ tarafındaki başkan odasıysa cepheden kolaylıkla okunabiliyor. Bodrum Belediye Binası, Kent’in ticari merkezi olarak bilinen Çarşı mahallesi’ndedir. Batı yanında Bodrum Lisesi ve Doğu tarafında Cevat Şakir Caddesi üzerinde bulunan Bodrum Askerlik Şubesi bulunmakta. Yapının girişinden Güney’e doğru uzanan aks, tarihi Adliye Camii’ne ve Belediye Meydanı’na ulaşmakta. Burası, törenlerin yapıldığı ve Atatürk heykelinin de bulunduğu ve yoğun kullanılan kentsel bir alandır. Neredeyse 30 yıl önce yıkılmış olan yapı, aslında Bodrum’un yerli halkının belleğinde hala yaşayan bir yapıdır. Çünkü birçok Bodrumlu’nun resmi nikah töreni bu yapı içerisindeki salonda gerçekleşmiştir. Çocuk yaşlarında Bodrum’a gelen ünlü soprano Maria Callas’ın Belediye içindeki bu salonda küçük bir konser verdiği ise başka bir anıdır. Yapının kendisi kadar belleklerde yer eden ve halen de varlığını koruyan bahçesinin de Bodrum ve Bodrumlular için önemi var. Burası o yıllarda, bayram panayırılarının kurulduğu, çocukların oynadığı ve Pazar’ın kurulduğu bir merkez. Hatta bu bahçede 1950-60’lı yıllarda Kale’deki birçok arkeolojik heykelin de sergilendiği bilinmekte. Bu alanın düzenlenmesinde, sürgün olarak geldiği Bodrum’da 1925-1947 yıllarında yaşamış olan Halikarnas Balıkcısı’nın katkısı bulunmakta. Yazar, Bodrum Belediyesi’nin resmi bahçıvanı olarak çalıştığı dönemde sadece bu meydana değil; kent içinde farklı yerlerde bitkilendirme çalışmaları yapmış. Günümüzde palmye ve hurma ağaçlarıyla dolu olan bu park, Belediye Meydanı’nın 2011’de yapılan yeni düzenleme projesiyle birlikte kentsel bir mekan olarak yoğun bir doku içindeki Bodrum Kent Merkezi’nde önemini korumaktadır.

İSTANBUL UNKAPANI Sosyal Güvenlik Merkezi

Abdullah CENGİZ

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Reşat BADUR

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Unkapanı Sosyal Güvenlik Merkezi, Bozdoğan Kemeru ile Haliç arasında uzanan Atatürk Bulvarı ile Zeyrek Camii'ne çıkan İtfaiye Caddesi arasında kalan üçgen adada konumlanmıştır. Çevresinde Zembilli Ali Efendi Türbesi, Ümmü Gülsüm Camii, Çinili Hamam gibi eserlerle birlikte tarihi konaklar ile Zeyrek yolu boyunca uzanan tarihi istinat duvarları bulunmaktadır. 1962 yılında açılan proje yarışması ile başlangıçta İşçi Sosyal Genel Müdürlüğü'ne ait dispanserle birlikte çarşı, banka şubesi ve büro gibi alanları ihtiva edecek bir kompleks şeklinde planlanmış ve inşa edilmiş, 1970 yılında kullanıma açılmıştır.

Mimar Sedad Hakkı Eldem projesinde, ölçü ve oranları yakınında konumlanacağı evler ve sokaklarla uyumlu bir şekilde seçmiştir. Kompleks, çeşitli boylarda binaların gruplandırılarak ve bunların yokuş başına doğru yükseklikçe ve kütlece azalarak yerleşmesi fikriyle düzenlenmiştir. Böylece bina gruplarının mevcut topografya ile uyumu olması sağlanmıştır. Bina grupları arasında oluşturulan iç sokak Zeyrek yokuşuyla birleşerek mahalle ile bütünleşmiştir. Betonarme karkas olarak inşa edilmesine karşın, birbiri üzerine çıkmalı katları, cephe boyunca uzanan prefabrike elemanlarla ayrılmış düşey oranlı ahşap sıra pencereleri, parapetlerde kullanılan karo mozaik kaplamaları ve geniş saçakları ile döneminin bölgedeki hakim ahşap ve yığma yapı strüktürü ile uyumu sağlamıştır.

1985 yılında Zeyrek Camii ve Çevresi Koruma alanı içine giren Unkapanı Sosyal Güvenlik Merkezi, Turizm ve Kültür Tesisler Alanı olarak işlevlendirilmiştir. Günümüzde halen Unkapanı Sosyal Güvenlik Merkezi ve Cibali Sağlık Sosyal Güvenlik Merkezi olarak hizmet vermektedir. Sedad Hakkı Eldem bu yapı ile 1986 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü kazanmıştır.

BURDUR BUCAK Eski Hükümet Konağı

*Hacer MUTLU DANACI
Akdeniz Üniversitesi*

Yapının önünde eski adı Cumhuriyet Caddesi, günümüzde Süleyman Demirel Bulvarı olarak anılan ilçenin ana caddesi yer almaktadır. Yapının geniş arazisinde yerleşmiş olan bir çam ağaçlarından oluşan ağaçlık alanda yer alan çay bahçesi ve sonradan yapılan diğer kamu yapıları mevcuttur. Bu yapılar Yeni Hükümet Konağı, Kaymakamlık, Maliye yapılarıdır.

Yapı bodrum kat, merdivenlerle çıkılan yaklaşık 1.50 m. yüksekliğindeki zemin kat ve 1. kattan oluşmaktadır. Her katta orta holün iki yanında sıralanmış 21 oda ve 3 salon yer almaktadır. Yapının tam ortasında ana giriş kapısı ve üst kata çıkan merdivenler bulunmaktadır. Birinci katta holün sonlarında küçük Fransız balkonları yer almaktadır. Yapının uzun kenarı doğu-batı yönünde, kısa kenarı kuzey-güney yönünde uzanmaktadır. Uzun cephede yer alan güneydeki giriş kapısı aksında simetrik bir yapıdır. Yapı alanı, 2818 m²'dir.

Dönemi itibari ile ilçenin en önemli yapısı olan Hükümet Konağı 1948 yılında ihalesi yapılmış, 1948 yılında yapımına başlanmış ve 1949 yılında tamamlanmıştır. Yapı kontrolörlüğünü o dönemdeki görevi itibari ile Süleyman Demirel yapmıştır. Yapı ilk yapıldığında fonksiyon olarak neredeyse maliye, jandarma, milli eğitim müdürlüğü gibi bütün kamu yapılarının işlevini içermekteydi. Yapı ilk olarak "Bağ Altı Namı Diğer Kasaba Altı" mevkiinde yaklaşık 13.000 m² bir alana inşa edilmiştir. İlk yıllarda hayvanlar için otlak alanı olan yapı arazisi daha sonra ağaçlandırılarak, bahçe duvarı yapılmıştır. 2000'li yıllarda ise bahçe duvarları yıkılarak tekrar düzenleme yapılmıştır. Bu arada ihtiyaç arttıkça yapı bahçesine diğer yapılar yapılmıştır. Bugün yapı özellikle yanındaki çay bahçesi ve ağaçlık alan ile ilçenin tam orta noktasında kalmıştır ve halkın yoğun kullanımına açık durumdadır.

MUĞLA Hükümet Konağı (Valilik Binası)

Feray KOCA
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

19. yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan 'Hükümet Konağı' yapıları, Osmanlı kentlerinde yeni ve modern bir şehir yaratmanın önemli bir bileşeni olmuştur. Son dönem Osmanlı idarecileri, hükümet yapılarını, Batı dünyasının özellikle İtalyan mimarisinin etkisinde kalarak kentin organik dokusunun dışında yeni bir meydan oluşturmak için kullanmayı tercih etmişlerdir. Benzer uygulama, Cumhuriyet Dönemi Birinci Ulusal Mimarlık Akımı etkisinde kullanılmış, yeni Cumhuriyet Meydanı oluşturma fikri, idari binaların bir anıt meydan çevresinde konumlanması ile ortaya konmuştur.

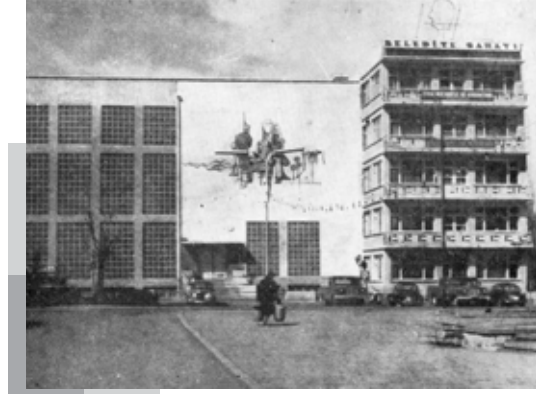
Muğla'da Birinci Ulusal Mimarlık Akımı etkisinde Vali Konağı, 3. Mektep ve Abide Hanım Konağı inşa edilmiştir. 1930'lara gelinen dönemde, İkinci Ulusal Mimarlık Akımı etkilerini göstermeye başlamış ve bir üslup değişikliğine gidilmiştir. Uluslararası rasyonel mimari biçimler yeni yapılarda etkilerini göstermiştir. Muğla'daki Hükümet Konağı (bugün Valilik Binası), İkinci Ulusal Mimarlık akımı etkisi altında kalmıştır ve Vali Konağı ile karşılaştırıldığında daha yalın ve simetrik formda inşa edilmiştir. Yönetimin otoritesini ortaya koyacak şekilde geniş iç hacimlere sahiptir. Bina hafif yay şeklinde dikdörtgen forma sahiptir. Çatı örtüsü geleneksel alaturka kiremit malzemedir. Yapının tam ortasında vurgulanmış merdivenli bir giriş vardır ve kanat yapılara göre dışa taşırılarak inşa edilmiştir. Her iki kanatta simetrik kütleler vardır ve üzerinde simetrik pencere dizileri yer alır. Zemin ve birinci kat pencereleri büyük dikdörtgen forma sahip olup çift kanatlıdır. Pencere araları dikine silmelidir. Binanın giriş bölümünde 3 adet çift kanatlı büyük kapı bulunmaktadır. Binanın giriş bölümü, Cumhuriyet Meydanı'na mermer kaplı geniş bir yaya yolu ile bağlanır. Bu özellikleri ile tescilli sivil yapı örneğidir.

Muğla Hükümet Konağı'nın yapımı, 1938 yılında Vali Recai Güreli döneminde başlatılmıştır. Arsanın bir kısmı o dönemin ünlü diş doktoru Şadiye'ye aittir ve 205 bin m² arsanın kamulaştırılması yapılmıştır. Su basman seviyesine gelen inşaat, İkinci Dünya Savaşı süresince ilerlememiş, imkansızlıklardan dolayı durmak zorunda kalmıştır. Savaş sonrasında, 1943 mali yılında inşaatın devam ederek yaptırılması için Maliye Vekaleti'ne teklif edilmiştir. Maliye Vekaleti tarafından, Hükümet Konağı'nın tamamlanması için 75 bin Türk Lirası para ayrılması uygun bulunmuştur. 1945-1947 yıllarında inşaatı Vali İbrahim Ethem Akıncı tarafından bitirilerek 1948 yılında kullanıma açılmıştır. İnşaatın müteahhitliğini 1945-47 yılları arasında İstanbullu Nejat Bey, kontrolörlüğünü Sait Bilginer ve Abidin Kayır yapmıştır. Mimarı bilinmemekle birlikte, o döneme ait hükümet konağı tip projelerinden olduğu tahmin edilmektedir.

Muğla Hükümet Konağı, Cumhuriyet Meydanı ve diğer idari yapılarla beraber kentin yeni gelişim yönünü tayin edici özelliğe sahip olması açısından önemli olmuştur. Aynı zamanda Muğla'da modern ve geometrik şehir anlayışına geçişin ilk örneklerinden olmuştur.

BURDUR Belediye Sarayı

Seda ŞİMŞEK TOLACI
Süleyman Demirel Üniversitesi
Ş. Gülin BEYHAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Tarihsel süreçte Burdur'un yönetim ve idare sistemleri incelendiğinde, ilk belediye teşkilatının 1816-1817 yıllarında kurulduğu bilgisine rastlanır. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte il olan yerleşimin nüfus 1950-1970 yılları arasında artmış olup buna paralel olarak gelişen belediye teşkilatı hizmet alanı ihtiyacı ile "Burdur Belediye Sarayı" inşa edilmiştir.

Yapı; "trenin kente gelişi" ile birlikte gelişen, yeni aks ve çevrelere fiziksel merkez oluşturan, kentin dört önemli ulaşım aksının oluşturduğu kavşak üzerinde bulunan Cumhuriyet Meydanı üzerindedir. Meydan; 1936 yılında "trenin kente gelişi"ne paralel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme, kentin gelişimine yönelik ilk ciddi çalışma ve batının şehircilik anlayışı çerçevesinde yapılan imar çalışmalarının Burdur'daki ilk örneğini oluşturmuştur. Daha sonraki dönemde kent merkezinin Cumhuriyet Meydanı çevresinde biçimlenmesiyle, Hükümet Konağı, Halk Evi ve Belediye Sarayı, Emniyet Müdürlüğü, PTT ve geç dönemde İl Özel İdaresi gibi yönetim ve hizmet birimleri, meydanla ilişki kuran İstasyon, Atatürk ve Cumhuriyet Caddeleri ile birlikte kentin merkezini oluşturmuşlardır.

Kavşağın/meydanın inşa edildiği dönemden günümüze kadar olan süreç içerisinde, kentin resmi törenlerine, kutlamalarına ve diğer etkinliklerine ev sahipliği yaparak kente dair önemli bir kamusal alan oluşması; Belediye Sarayı Binası da dahil olmak üzere, meydanı çevreleyen ve yakınında bulunan tüm yapıların kentsel önemini ve kent belleğindeki değerini arttırmıştır.

İnşasına 1967 yılında başlanan yapı, 1972 yılında hizmete geçmiştir. Dönemin Bayındırlık Müdürü'nün talebi ile inşasına başlanan bina, farklı işlev ve fiziksel özellikte iki ana yapı bloğundan meydana gelmiştir. Bunlardan ilki Başkanlık ve diğer idari birimlerinin bulunduğu blok olup diğeri ise "modern sinema" ve düğün salonunun bulunduğu kültürel etkinlik bloğudur. Bir otel projesinin dönüştürülmesi ile ortaya çıktığı bilinen projenin özgün durumunda idari bloğunun bodrum+ 3 kat olarak planlandığı ancak daha sonra yapımı sırasında verilen karar ile 5 kat olarak inşa edildiği bilinmektedir. Yapının 4. ve 5. katları uzun yıllar T.E.D.A.Ş., T.E.K., Tapu Kadastro Müdürlüğü ve bazı diğer birimlerce belediyeye kira bedeli ödeme karşılığında kullanılmış, 1984-1985 yıllarında binanın tüm bölümleri Burdur Belediye yönetimine bağlı hizmet birimleri ve Burdur Belediyesi tarafından işletilen yan birimlerce kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde kentin kültürel fonksiyonunu destekleyen sinema; 200 kişilik tek bir salona sahip olup, yıllık yaklaşık 30 bine varan sayıda seyirciye hizmet vermektedir.

Betonarme yapım sistemi ile inşa edilmiş olan yapının idari bloğunun girişi özgün projede, Gazi Caddesi üzerindedir. Dış cephesinde üç yönde de yoğun açıklıklar kullanılmış olan bu blokta, meydan yönünde tüm cephe boyunca balkonlar mevcuttur. Bu blokta düşey sirkülasyon elemanı ile ulaşılan orta holden iki yana açılan hollerle mekanlara ulaşıldığı görülür.

Kültürel etkinliklere ayrılan bloğun meydan cephesinde kullanılan malzemeler ve kente ait değerlerin sunulduğu rölyefle dönemsel karakteristik bir etki yaratılmıştır. Bu cephede düşeyde eşit aralıklara bölünmüş açıklıklarda gridal bir sistemle betonarme prekast elemanlar kullanılmıştır.

ISPARTA ŞARKİKARAAĞAÇ Hükümet Konağı

M. Elif ÇELEBİ YAKARTEPE
Süleyman Demirel Üniversitesi
Ayşe Betül GÖKARSLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Şarkıkaraağaç Hükümet Konağı, Isparta İli, Şarkıkaraağaç İlçesinde, Kocaköy Orta Mahallesi'nde, 25 nolu pafta, 30 nolu ada, 5 nolu parsel üzerinde yer almaktadır. 1929 yılında Neo-klasik üslupta, Hükümet Konağı amacıyla inşa edilen yapı, bir dönem Belediye Başkanlığı binası olarak kullanılmış, Belediye binadan taşınıncaya boş kalmıştır. Belediyenin bıraktığı yapının kullanımını Süleyman Demirel Üniversitesi'ne verilmiştir. Uzun süre kullanılmayan yapı, boş ve atıl durumdadır. Yapı, Maliye Hazinesi'ne aittir. Yapının fiziksel durumu iyi olmasına karşın çok fazla hatalı müdahaleye uğramıştır. Yapı, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.06.2001 tarih ve 5017 sayılı kararıyla tescillidir. Restorasyon projesi YAPI Mimarlık Şirketi tarafından çizilmiştir.

Şarkıkaraağaç Hükümet Konağı bodrum + iki katlı ve dikdörtgen planlı olup, uzun kenarı doğu-batı doğrultusunda uzanan bir plan üzerine kırma çatılı olarak inşa edilmiştir. Tamamen işlevsel amaçlı planlanan yapının arsa alanı 1040 m² olup, yapı önünde geniş bir avlusu bulunmaktadır.

Yapıya Hükümet Önü Caddesi'ne bakan avludan girilir. Yapının biri ana giriş (kuzey cephede) olmak üzere, üç ayrı girişi vardır. Diğer iki giriş biri doğu, diğeri güneyde olmak üzere bodrum kattan demir kapılarla sağlanmaktadır. Ana giriş kapısı üstünde, yuvarlak kemerli, taş silmelerle sınırlandırılmış, bordürün üst kenarında kıvrık dallardan oluşan bitkisel motif onun üzerinde mukarnas bir sıra mevcuttur. Girişin açıldığı holün iki yanında simetrik iki koridor ve koridora açılan odalar yer alır. Holün karşısında iki kollu simetrik olarak başlayan ve sahanlığa ulaşılan bir merdiven ile birinci kata çıkılan betonarme bir merdiven bulunmaktadır. Birinci katta zemin kat gibi simetrik iki koridor ve koridorlara açılan odalar yer almaktadır. Zemin kat ve birinci katta toplam 38 oda bulunmaktadır. Bodrum kata ise, zemin kattan yedi basamaklı bir merdivenle inilir. Bu katta simetrik iki koridor ve koridora açılan odalar bulunmaktadır. Zemin ve birinci katın batı ucunda birer adet tuvalet bulunmaktadır.

Yapı taş ve tuğla almaşık örgülü beden duvarlarına sahip olup tüm döşemeleri betonarmedir. Beden duvarları dışarıdan ve içeriden sıvalı olup, çatının su alması sebebiyle yer yer sıva kayıpları mevcuttur. Yapının yer aldığı avlu taş duvarlar ile caddeden ayrılmıştır. Yapının doğu, batı ve güney cepheleri sade tutulmuş, ana girişin yer aldığı kuzey cephede bina girişi ve yapı köşeleri, ana beden duvarlarından taşkın yapmıştır. Bina köşelerinde ve taşkın giriş bölümünün köşelerinde taş işçiliği ile dış sırasına benzer bir uygulama yapılmıştır. Bütün cephelerde, bina genelinde alt kat pencereleri basık kemerli olup, üst kat pencereleri dikdörtgendir. Pencerelerde, bodrum mazgalları da dâhil, üzeri sıvalı tuğla söve bulunmaktadır.

Isparta ve ilçelerindeki Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait günümüze ulaşan nadir yönetim yapılarından biridir. Plan şeması, cephe karakteri ile nitelikli bir mimariye sahiptir. Kentte yaşayan toplum için önemli bir kentsel bellek ögesidir. Bu nedenle yapı, kültürel, mimari, tarihsel ve toplumsal açılarından öneme sahiptir.

SNF/UNC
[Sınıflandırılmayan]

İZMİR BERGAMA Kazım Paşa Çeşmesi

*Hatice ÖZDEMİR DEMİR
Bergama Belediyesi*

Zafer Mahallesi Kışla Caddesi Garnizon Komutanlığı avlusunda yer almaktadır. Avlu I. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde kalmaktadır.

1927 yılının Eylül ayında İzmir Valisi Kazım Dirik tarafından Bergama-Kozak Yolu üzerinde damarlı ve beyaz mermer malzeme ile inşa edilmiştir.

Çeşme Kozak Yolunun açılması sırasında 9. Piyade Alayı ve Garnizon Komutanlığı tarafından yerinden sökülmüş, 11 Mayıs 1989'da şimdiki kışlanın avlusuna taşınmıştır ve halen kullanılmaktadır.

Çeşmenin kışla avlusuna taşınması sırasında özgün çinileri değiştirilmekle birlikte genel olarak fiziksel olarak sağlamdır ve özgün durumunu muhafaza etmektedir.

Mermer çeşme 3.55x2.20 cm ölçülerinde, anıtsal görünümündedir. Sivri kemer içine alınmış çökertme yüzeyinde sekizgen formlu çini tabakalar yer almaktaydı. Kemerin altında kabartma olarak mukarnas bezeme kuşağı yer almaktadır. Kurnanın her iki yanında niş şeklinde birer taslık bulunur. Çeşme yalağı mermerdendir ve gövdesi dilimlidir. Çeşme köşelikleri burma gövdeli şütunçeler ile sınırlandırılmış. Şütunçelerin kaide ve başlıklarında kum saati şeklinde bezemeler vardır. Alınlık kısmında beş satırlık inşa kitabesi yazılmıştır. Kitabenin tercümesi şöyledir:

Kazım Paşa Çeşmesi

Cumhuriyetin feyizli eserlerinden

Bergama-Kozak Yolunun hatırasıdır.

Muhasebe-i Hususiyenin Bergama Belediyesinin ve Bağyüzü Köylüsünün yardımları ile

Eylül 1927'de İzmir Valisi Kazım Dirik Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

1927 yılında, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk valilerinden biri olan İzmir Valisi Kazım Dirik tarafından inşa ettirilen çeşme; I. Ulusal Mimarlık akımı dönemine tarihlendirilebilir. Dönemin karakteristik özelliklerini taşıyan eser yerel temsilcisi olarak önem arz etmektedir. Bu çalışma ile henüz tescili gerçekleştirilmemiş olan yapının envanterlenmesi amaçlanmıştır.

KAYSERİ Modern Bir Kuşevi

Nur URFALIOĞLU
Abdullah Gül Üniversitesi
Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY
Abdullah Gül Üniversitesi
Burak ASİLİSKENDER
Abdullah Gül Üniversitesi

Kayseri İl Halk Kütüphanesi ile Seyit Burhanettin Türbesi arasında kamuya açık yeşil alanda yer alan kuşevi, Mehmet Çalık'ın ilk belediye başkanlığı döneminde (1963-1968) inşa edilmiştir. Aynı dönemde belediyede veteriner olarak çalışan Şükrü Alkanat'ın (Baytar Şükrü Bey) kuşlara olan ilgisi nedeniyle inşa edildiği söylenmektedir. Yapının biçimsel ve strüktürel özellikleri büyük olasılıkla bir mimar tarafından tasarlandığını düşündürmektedir. Edinilen sözlü bilgilere göre dönemin önemli belediye kişiliklerinden olan Şükrü Bey, yapıyı büyük olasılıkla dostu mimar Selçuk Karakimse'ye tasarlatmıştır.

Kuşevleri, yukarıya doğru genişleyen betonarme bir kaide üzerinde konumlandırılmış bir platform üzerine yerleştirilmiştir. Bunlar içiçe geçmiş farklı yükseklik ve boyutlarda üç prizmatik kütlelerden oluşmuştur. Kütlelerin yan cephelerinde farklı boyutlarda sivri kemerli açıklıklar bulunmaktadır. Han kapısını andıran en büyük açıklık, prizmatik kütlelerin en yüksekinde konumlanmıştır. Benzer boyutlardaki küçük açıklıklar ise kütlelerin farklı yüzlerine genellikle çiftli düzende yerleştirilmiştir. Prizmatik kütlelerin üzeri tek yöne hafif eğim verilmiş taş plakalarla örtülmüştür.

Kaide ve platform betonarme olarak inşa edilmiş, kaidenin üzeri kesme taş kaplanmıştır. Prizmatik kütleler ise kesme taş kargir olarak inşa edilmiştir. Sivri kemerli açıklıklar, taş bloklar kesilerek biçimlendirilmiştir. Üstörtü için yekpare taş plakalar kullanılmıştır. Düzenli olarak bakım ve onarım geçirmediği izlenen yapı, genel olarak yapısal ve malzeme bakımından iyi durumdadır ve işlevini sürdürmektedir. Yalnızca kuşevi kütlelerinin üzerine yerleştirildiği betonarme platformun kenarlarında büyük olasılıkla donma-çözülme etkisine bağlı kırıklar ve paspayı kayıpları görülmektedir.

Kuşevi mimari biçimlenişi ve işlevi ile özel bir yapıdır, park içindeki konumu anıtsal nitelik kazandırmaktadır. Tarihi bir işlevin modern mimarlık ve modern yapı sistemleri ile ancak taşın ve sivri kemerli açıklıkların getirdiği geleneksel bir dokunuşla biçimlenişi, bu işlev ve biçimlenişin modernizme göndermeler yapan kaide ve platformla çelişkisi yapıyı ilgi çekici hale getirmektedir. Bu özellikleri ile Türkiye mimarlığında, fazla rastlanmayan bir işlevin modern yansıması olarak öne çıkmaktadır. Kültür varlığı statüsü kazanarak korunması uygun olacaktır.

SPONSORLAR:

ÇUHADAROĞLU

